

MIND THE GAP!

SEPEDI LELEME LA GAE
Badimo Ba Boletše

M.J. Mpepele

Sepedi Leleme la Gae

Pukukgakollo

Padi ya Mphato wa 12

Badimo Ba Boletše – M.J. Mpepele

Sepedi Leleme la Gae Grade 12- Badimo Ba Boletse

ISBN 978-1-4315-3383-1

This content may not be sold or used for commercial purposes.

Curriculum and Assessment Policy Statement (CAPS) Grade 12 Sepedi Home Language Mind the Gap study guide for the novel *Badimo ba boletse* by MJ Mpepele.

This publication has a Creative Commons Attribution Noncommercial Sharealike Licence. You can use, modify, upload, download, and share content, but you must acknowledge the Department of Basic Education, the authors and contributors. If you make any changes to the content you must send the changes to the Department of Basic Education. This content may not be sold or used for commercial purposes. For more information about the terms of the license please see: <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/>.

Copyright © Department of Basic Education
2019 222 Struben Street, Pretoria, South
Africa
Contact person: Ms C. Weston
Email: Weston.C@dbe.gov.za
Tel: (012) 357 4183
<http://www.education.gov.za>
Call Centre: 0800202933

Acknowledgements

The extracts from the novel in this study guide are from *Badimo ba boletse* by MJ Mpepele.

Mind the Gap Team

Senior Project Leaders: Dr S. Malapile, Ms C Weston

Production co-ordinators:

B. Monyaki, B. Ras, M. Phonela, M. Nematangari

Authors: B.M Tladi, SM Zwane, P Ramohlale, G Sebesho, P Setwaba, M Tshegishi, B Ramohlale, JS Machoga

Designer: Page82

Onsite writers' workshop support:

J. Mphidi, V. Magelegeda, P. Hlabiwa, R. Maboye, N. Malope

Ministerial Foreword

The Department of Basic Education remains steadfastly committed to innovative strategies aimed at enhancing learner attainment. Consistent with the government's commitment in promoting the indigenous languages that form the tapestry of our democratic landscape, this Mind the Gap Self study guide is a concrete demonstration of this commitment.

The release of this self-study guide incorporates all the official African Home Languages focusing on the novel genre at this stage. Not only does the study guide incorporate the African languages, but it also incorporates South African Sign Language Home Language, Afrikaans Home Language and English First Additional Language.

The Mind the Gap Literature Self Study Guide is responding to the broader sectoral reading challenges that the country is experiencing. It seeks to strengthen the following strands of the National Reading Sector Plan: Teacher Development and Support; Direct Learner Support; and Provisioning and Utilisation of the Learning and Teaching Support Materials. Its interactive nature will make it easier for both teachers and learners to read, to learn or study. It is hoped that through this Study Guide, the reading and learning outcomes will be achieved.

Key terminologies are explained or illustrated in a simplified manner and examples of the types of questions as a learner you may expect to be asked in an examination, are included in this study guide. In order to build your understanding, specific questions and possible responses forms part of the study guide package.

The study guide is designed to appeal to any learner offering Grade 12, whether as a part-time or a full-time candidate. Educators in the field will also find it an invaluable resource in their practice.

Every learner is a national asset, all you need now is to put in the hours required to prepare for the examinations and excel!
We wish each and every one of you good luck and success.

MRS AM MOTSHEKGA, MP
MINISTER
DATE: 14 NOVEMBER 2019

Matsie Angelina Motshekga, MP
Minister of Basic Education

LENANEO LA DITENG

Nomoro	Diteng	Letlakala
	Ditumedišo	
1.	Mokgwa wa go šomiša pukukgakollo	
2.	Maele a šupa a go itokišetša go araba Lephephe la Bobedi	
3.	Dintlha tše bohlokwa tša letšatši la tlhahlobo	
4	Tebelelokakaretšo ya tlhahlobo ya Sepedi Leleme la Gae Lephephe la Bobedi	
5	Potšišo ye telele ya Padi	
6	Dipotšišo tša setsopolwa	
7.	Dinyakwa tša bahlahlobi	
8.	Mabotšiši a Lephephe la Bobedi	
9.	Leina la Padi ya “ <i>Badimo Ba Boletše</i> ”	
10.	Taodišophelo ya mongwadi	
11.	Kakaretšo ya Padi	
12.	Dipotšišo tše telele tša Padi	
13	Dithekniki tša Padi	
14.	Kakaretšo ya Padi kgaolo ka kgaolo	
15.	Mehlala ya dipotšišo tše telele tša Padi le mehlala ya dikarabo tša tšona	
16	Mehlala ya dipotšišo tša ditsopolwa tša Padi kgaolo ka kgaolo	
17	Dikarabo tša ditsopolwa tša kgaolo ka kgaolo	
18	Rubriki ya go swaya	
19	Tlotlontšu	
20	Methopo	

Thobela

Pukukgakollo ye e go thuša go itokišetša tlhahlobo ya mafelelo a ngwaga ya Sepedi Leleme la Gae (HL) ya Dingwalo. Lephephe la Bobedi le akaretša dingwalo tše di latelago: Theto, Padi le Tiragatšo.

Pukukgakollo ye e lebane le padi ya M.J. Mpepele ya "Badimo Ba Boletše".

1. Mokgwa wa go šomiša pukukgakollo

Matsenong a pukukgakollo ye o tla hwetša taodišophelo ya mongwadi, kakaretšo ya padi gotee le diteori tša dipotšišo tše telele tša Padi.

Go tloga moo o tla fiwa tshedimošo yeo e tla go thušago go kwešiša tše di latelago ka botlalo: Thulaganyo, tshwantšho ya baanegwa, morero, tikologo, thulano gammogo le dithekniki tša dipotšišo tša ditsopolwa tša padi.

Mafelelong o tla hwetša mešongwana ya kgaolo ka kgaolo, ya go lekola kwešišo ya gago ya dikgaolo tše. Araba dipotšišo tše le go itshwaela tšona, o lebeletše dikarabo tše di filwego.

2. Maele a šupa a go itokišetša Lephephe la Bobedi

- Arola padi ya gago ka dikgaolo tša go lekanela. Se se tla go thuša go ba le šedi ge o bala. Khutša ka morago ga go bala kgaolo ye nngwe le ye nngwe, pele o tsena kgaolong ya go latela
- Kgonthišiša gore ga go na seo se go tshwentšego moyeng, gore o be le mogopolo wo o fodilego. Se se tla go thuša go kwešiša seo o se balago le go se lebale ditaelo le tshedimošo
- Badišiša mošomo wa gago makga a mmalwa, ka ge se se tla go thuša gore o se lebale seo o se balago
-

- Bala padi ya gago letlakala ka letlakala, gore o tsebe ditiragalo tša yona ka botlalo, go tloga mathomong go fihla mafelelong
- Tseba moanegwa yo mogolo, baanegwatlaleletšo le tema yeo ba e kgathago ka gare ga padi
- Itlwaetše mekgwa ya maleba ya go araba dipotšišo tše TELELE le tša DITSOPOLWA tša padi
- Hlokomela kabo ya meputso yeo e abelwago potšišo ye NNGWE le ye NNGWE, gore o tle o kgone go fa dintlha tša maleba ge o araba

3. Dintlha tše bohlokwa tša letšatši la tlhahlobo ke tše di latelago

- Kgonthišiša gore o tla le ditlabakelo tše di latelago: dipene, diphentshele, selo sa go phumula ge o šaeditše le sebetli sa diphentshele. Ditlabela tše di be maamong a maleba. O se lebale pukwana ya gago ya boitsebišo, le lengwalo la tumelelo ya go ngwala tlhahlobo. Goroga lefelong la go ngwalela iri pele ga ge tlhahlobo e thoma
- E ya ntlwaneng ya boithomelo pele o thoma go ngwala. Se se tla go thuša gore o se senyagalelwe ke nako ye bohlokwa ka go ya ntlwaneng ka nako ya go ngwala
- Tseba gore o ya go araba dipotšišo dife go tšwa go dikarolo tše tharo tša tlhahlobo ya Lephephe la Bobedi (Theto, Padi le Tiragatšo). Šomiša metsotso ye lesome yeo o e filwego go bala, le go badišiša ditaello le ditshedimošo ka ga lephepheapotšišo leo ka tsinkelo, pele o thoma go ngwala. Bala dipotšišo ka moka tša padi yeo o ithutilego yona pele o dira kgetho
- Badišiša potšišo ye NNGWE le ye NNGWE ka tsinkelo, gore o be le kwešišo ye e tletšego ka seo se botšišwago, gomme o kgone go fa karabo ya maleba. Se se tla go thuša gore o se lobe meputso. Lebeledišiša potšišo o tsebe seo se nyakegago mo go yona. Ntšha mantšutaolo potšišong ye nngwe le ye nngwe pele o araba. O tla hwetša lenaneo la mabotšiši ka mo pukukgakollong ye
- Laola nako ya gago gabotse. Thoma ka dipotšišo tše bonolo. Lebelela kabo ya meputso godimo ga potšišo ye nngwe le ye nngwe. Se se tla go thuša gore o fe karabo ya maleba, ka mokgwa wo o swanetšego
- Thekga ditho. Iketle le ge dipotšišo di le bothata. Tšwela pele, o tla kopana le tše o di kgonago. Ge potšišo e go palela, e fete o tla boa go yona ge o na le sebaka
- Ngwala ka bothakga gore baswayi ba kgone go bala mošomo wa gago

4. Tebelelokakaretšo ya tlhahlobo ya Sepedi Leleme la Gae: Lephephe la Bobedi

Lephephe le le na le dikarolo tše THARO. Karolo ya A ke dipotšišo tša Theto. Karolo ya B ke Padi le Kanegelotšhaba. Karolo ya C ke Papadi/Terama/Tiragatšo.

Kgetho ya dipotšišo go karolo ya B (Padi/Dikanegelotšhaba) le karolo ya C (Papadi/Terama/Tiragatšo) e ka tsela ye: Dikarolong tše, o swanetše go araba potšišo E TEE YE TELELE le E TEE YA DITSOPOLWA. Ge o araba potšišo ye telele go KAROLO YA B gona o swanelwa ke go araba ya ditsopolwa go KAROLO YA C. Ge o araba potšišo ya ditsopolwa karolong ya B, o swanetše go araba ye telele go KAROLO YA C.

Nomoro ya potšišo	Leina la Padi/Kanegelotšhaba	Mohuta wa potšišo	Meputso
Karolo ya B: Padi			
<i>Araba potšišo E TEE fela go tšwa pading yeo o e badilego.</i>			
Potšišo ya 6	<i>Badimo ba boletše</i>	Potšišo ye telele	25
Potšišo ya 7	<i>Badimo ba boletše</i>	Potšišo ya setsopolwa	25
Potšišo ya 8	<i>Kgalagalo tša setu</i>	Potšišo ye telele	25
Potšišo ya 9	<i>Kgalagalo tša setu</i>	Potšišo ya setsopolwa	25
GOBA			
Dingwalotšhaba: Araba potšišo E TEE fela go tšwa go dingwalotšhaba tše di latelago.			
Potšišo ya 10	<i>Todi ya batlogolo</i>	Potšišo ye telele	25
Potšišo ya 11	<i>Todi ya batlogolo</i>	Potšišo ya setsopolwa	25

5. Potšišo ye telele ya Padi

Ke potšišo yeo e ngwalwago ka mokgwa wa taodišo gomme e tšea botelele bja mantšu a magareng ga 400 - 450. Yona e ngwalwa ka mokgwa wa ditemana, go akaretšwa matseno, mmele le mafetšo.

Mo go matseno o swanetše go fa tlhalošo ya sererwa seo o tla bego o botšišitšwe ka sona.

Mmele o amana le tirišo e lego diteng tšeo di amanago le sererwa. (Mehlala go tšwa pading)

Mohlala: Thulano - Efa dithulano ka moka tšeo di amanago le sererwa.

Mafetšo: Kgonthišiša gore ditiragalo tša gago di fihla mafelelong le gore taodišo ya gago e ba le mafetšo.

Potšišo ye e Abelwa meputso ye 25 gomme yona e swaiwa ka mokgwa wa rubriki. Rubriki ye e dirišwago ge go swaiwa potšišo ye e tla go thuša go tseba seo se nyakegago ge o araba potšišo. Hwetša Rubriki ya go swaya potšišo ye letlakaleng la **79 – 80**.

6. Dipotšišo tša setsopolwa

Ke dipotšišo tšeo di botšišwago go tšwa setsopolweng. O tla fiwa setsopolwa, gomme ka fase ga sona o tla fiwa dipotšišo tšeo di amanago le sona. Bontši bja dipotšišo tše bo ithekgile godimo ga dithekniki tša padi go swana le: mothalonako, ntlhatebelelo/ tebelelo, tema yeo e kgathwago ke mongwadi, ponelopele, kgegeophetogi, kgegeotiragatšo, moya wo o fokago, maikutlo, bjalo bjalo. Hwetša dithekniki ka moka tše di feleletšego **letlakaleng la 24 – 38**.

7. Dinyakwa tša Bahlahlobi

- Bahlahlobi ba nyaka go bona kwešišo ya gago ye e tseneletšego ka padi, gore padi e bolela ka eng, ditiragalo tša yona ka moka le baanegwa
- Bahlahlobi ba nyaka go bona bokgoni bja gago bja go beakantšha tshedimošo yeo e tšwelelago pading

Mohlala:

O ka kgopelwa go fa kakaretšo ya dintlhakgolo, dikgopolokgolo, go swantšha/go bapetša goba go fapantšha baanegwa.

- Taetšo ya bokgoni bja gago bja go fa tshedimošo yeo e iphihlilego go tšwa setsopolweng gomme e amana le padi

Mohlala:

O ka kgopelwa go fa tlhalošo ya tirišo ya dika le diema

- Mabokgoni a go tšweletša maikutlo a gago ntle le go tšea lehlakore ka moanegwa.

Mohlala:

O ka kgopelwa go fa maikutlo mabapi le sephetho seo se tšewago ke moanegwa ka pading, goba ge nka be e le wena o be o tla dira eng

- Kgetho ya maleba ya dipotšišo
- Go nomora dikarabo tša gago go ya le ka moo dipotšišo di nomorilwego ka gona

8. Mabotšiši a Lephephe la Bobedi

Nkatlapana ye e tla go thuša go kwešiša bokaone mehuta ya mabotšiši ao a šomišwago go dipotšišo tša padi.

Nkatlapana ya 1:

Mabotšiši	Mehlala ya dipotšišo le mantšutaolo	Tlhalošo
Efa Tsopola Bolela Ngwala Hlaloša	Mohl. Efa leina la molwantšhi , molwantšhwa , mohlohleletši ... Mohl. Tsopola lentšu / lefoko ... Tsopola tiragalo ya go tšweletša... Ngwala mohuta wa thulano ...	Dipotšišo tše di nyaka karabo go tšwa go setšweletšwa le padi. Ge o laetšwe go tsopola lentšu, tsopola lentšu e se go lefoko/ Ge o laetšwe go tsopola lefoko, tsopola lefoko e se go temana.
Bontšha/ Laetša Nyalantšha Bapetša (Fapantšha/ Swantšha)	Bontšha ka moo mongwadi a dirišitšego thekniki ya mothalonako ... Nyalantšha diteng tša setsopolwa se le morero ... Bapetša semelo sa Molatelo le Mphapantšhi... Fapantšha semelo sa Molatelo le Mphapantšhi... Swantšha semelo sa Molatelo le Mphapantšhi...	Dipotšišo tše di nyaka peakanyo ya tshedimošo ye e bonalago gabotse go tšwa setšweletšweng goba pading. Nyalantšha - mo o laetša kamano ya dilo tše pedi. Bapetša - mo o laetša gore baanegwa ba babedi ba fapana ka eng ebile ba swana ka eng. (Tšweletša mahlakore a mabedi). Fapantšha - mo o swanetše go laetša gore baanegwa ba fapana ka eng o lebeletše dimelo, ditiro bj.bj. Swantšha - mo o swanetše go laetša gore baanegwa ba swana ka eng o lebeletše dimelo, ditiro bj.bj.

Mabotšiši	Mehlala ya dipotšišo le mantšutaolo	Tlhalošo
Hlaloša Na	Hlaloša mebolelwana / dika/ diema/maikutlo ao a ... Laetša ntlhatebelelo ya mongwadi setsopolweng se/ pading ye... Na mongwadi o atlegile go tšweletša morero?	Dipotšišo tše di nyaka o tšea sephetho go ya ka dintlha tšeo di filwego o šomiša maitemogelo a gago. Hlaloša – Bolela gore mebolelwana ye e ra go reng ka polelo yeo e tlwaelegilego, ya mehleng.
Ahlaahla	Ahlaahla tema yeo e kgathwago ke mongwadi ka pading ye/ setsopolweng se... Go ya ka wena... Na maikutlo a gago ke afe mabapi le...	Dipotšišo tše di šoma ka kahlolo, mabapi le meeno le mehola Ahlaahla- ngwala dintlha ka botlalo tšeo di nyakegago o lebeletše mahlakori ka moka. Go ya ka wena – tšweletša maemo a gago o thekga ka mabaka Tšweletša maikutlo a gago , o be o fahlele ka mabaka
	Molaotheo o reng... Setšo se reng... Sedumedi se reng... Na mongwadi o atlegile go tšweletša tharollo ya padi ye... Na mongwadi o atlegile go tšweletša thekniki ya kgegeophetogi ...	Dipotšišo tše di mabapi le boikgopolelo, kamego, maikutlo a gago mabapi le ditiragalo tša padi.

9. Leina la Padi “*Badimo Ba Boletše*”

Leina la padi ke “*Badimo Ba Boletše*”. Ka setšo lentšu la mohu ga le tshelwe. Badimo ke batho bao ba šetšego ba ithobaletše, bao ge ba ka tlogela lentšu, le swanetšego go latelwa. Wa le tshela o tla ba bothateng. Go se latele lentšu la tatagwe, mohu Kgoši Tsweke la gore pele a ka apara lethebo la bogoši o swanetše go nyala Thabišo morwedi wa Kgoši Pilošamadiba, go dira gore Ditau a se lokelwe ke selo seo a nyakago go se dira. Marato le manyalo a Ditau a foloditše ka ge a se a latela lentšu la mohu tatagwe, Kgoši Tsweke.

10. Taodišophelo ya mongwadi

Mongwadi wa padi ya “*Badimo Ba Boletše*” ke Mathapolane Jennett Mpepele. O belegetšwe motseng wa gaModipana kua Mapela Profvenseng ya Limpopo, ka letšatši la 20 Hlakola 1963. Ke ngwana wa bone go bao ba seelago ba morena Matsobane Harry le mohumagadi Sewela Junia Mabusela (Rangongo).

O thomile dithuto ka 1970 kua Mapela Sekolong sa tlasana a dira Mphato wa A go fihla go Mphato wa Bobedi. Ka 1974 go fihla ka 1976 a ba morutwana Sekolong sa ka godingwana sa Kgabagare, gomme a bala Mphato wa Boraro go fihla go Mphato wa Bohlano.

Ka ngwaga wa (1977 – 1979), a ba moithuti sekolong se se phagamego sa Mantutule a bala Mphato wa seswai go fihla go Mphato wa lesome. Lengwalo la Marematlou o le phethile kua Sekolong se se phagamego sa Hwiti ka 1981.

Dithuto tša godimo:

Senior Primary Teachers Diploma – Mokopane College of Education – 1983 – 1985

Further Diploma in Education (Remedial Education) – South African College for Teacher Education (SACTE) – 1994.

Bachelor of Arts Degree – University of South Africa (UNISA) – 2000.

Honours Bachelor of Education Degree (Education Management) – UNISA – 2003.

Advanced Certificate in Education (ACE) – Education Management – University of Johannesburg (UJ) – 2010.

Ke morutiši ka mangwalo. Mongwadi o šomile dikolong tše di latelago:

- Seshoatlha
- Kutung Primary
- Rodney Mokoena Preparatory
- Sekolong sa tlasana sa Gontse

Mathopolane o nyetšwe ke morena DLM Mpepele, yo mongwe wa bangwadi ba go tuma ba Dipuku tša Leleme la Sepedi, ka ngwaga wa 1989. Ke mo a humanego tlhohleletšo ye kgolo ya bongwadi.

O ngwadile Dipuku tše di latelago:

- Sa Mosela wa Seripa

- Mokgolokwane o a Ila – kgoboketšo ya direto
- Oxford Lebone Mphato wa 10, puku ya morutiši le ya morutwana
- Sediba sa Thuto, Mphato wa 7, 8 le 9, dipuku tša barutiši le tša barutwana
- Mampobe wa Dinose - dinonwane
- O nkwang – Padi Mphatong wa 7
- Nkatoge - Padi Mphatong wa 8
- Khupa Leswikana - Padi Mphatong wa 9
- Marapo a boRakgolokhukhu – Padi
- Therešo ya mehleng
- Bose bja toti

Dipuku tša gagwe tše pedi tša dikanegelokopana di thopile difoka diphadišanong tša bangwadi – Limpopo Department of Sports, Arts and Culture Literacy Awards 2012.

(Therešo ya Mehleng) ya thopa sefoka sa Pele, (Bose bja Toti) ya thopa sefoka sa Boraro.

O filwe sefoka sa Pele (1st) ke ba Gauteng Department of Basic Education, diphadišanong tša Service Excellence Awards – for Innovation and Creativity – 2014.

Mathapolane o filwe mpho ya tlhompho (Honorary Award) ke ba setheo sa Marcia Lebambo Foundation spelling BEE-Student Affairs le TUT Community radio ka lebaka la go ngwala Dipuku mo Afrika Borwa – 2014

Ke mmago bana ba babedi. Morwa Dimakatso Gregory le morwedi Lindelani Modiegi Harriete.

11. Kakaretšo ya Padi ya “*Badimo Ba Boletše*” ka Mathapolane Jennett

Mohu Kgoši Tsweke, tatago Ditau o rile pele a ikela badimong a kwana le Kgoši Pilošamadiba gore morwa wa gagwe Ditau, a nyale Thabišo, morwedi wa Kgoši Pilošamadiba pele a ka bewa setulong sa bogoši. Ditau o gana go nyala Thabišo.

Rašuwa rangwane wa Ditau o swaretše Ditau bogoši. Ditau ke ratheto. O ratana le Mpimpi morwedi wa Moganwa gomme a mo hlanogela morago ga ge a ithwele. Ditau o selwa gagabo lekgarebetsoko. Ga se ka phošo ge a be a tsongwa ka ge tladi e be e rathile kota ya mo kgorong ya mošate wa Bakone bošegong bjona bjoo.

Thabišo o rile go bona Ditau a sa nyake go mo nyala, a tshepišana lenyalo le morwa wa Kgoši Manamela lenaba le legolo la Kgoši Pilošamadiba. Taba ye e befediša kgoši Pilošamadiba.

Mokgekolo Komanyi mmagoDitau o lekile gantši go lemoša morwa wa gagwe gore lentšu la mohu ga le tshelwe eupša a palelwa. Ditau o gana go amogela dikeletšo tša mmagwe o re yena senyakelwa ga a se rate. Rašuwa o pota Ditau ka pele gore a se nyale Thabišo, gomme bogoši bo dulele sa ruri ka ga gagwe. Kgokolo malome wa Ditau, o thabela seo ka ge a nyaka Seritša, morwedi wa gagwe, a nyalwa ke Ditau. Ba nyalane efela ba hloka thari.

Ditau o boile mmoetšane a nyala Nthuše, yo a fihlilego a belegela fase, a fetša ka go belega dipšhešamare tša leseana. Mokgekolo Komanyi o tšwa ka difate a boa le ngaka Mpotše yo a bego a tshepša ke mohu Kgoši Tsweke. Mpotše o hlatšiša Ditau digana go fela. Ka morago o thoma go bulega mahlo le go theeletša dikeletšo tša mmagwe.

Ka go lemoga gore ga go loke selo, mokgekolo Komanyi o roma batseta go nyala Thabišo, ba mo nyalela lapa mola ka lehlakoreng le lengwe a leba go ngaka ya mohu Kgoši Tsweke, Mpotše. Ngaka Mpotše o hlatšiša Ditsu le go tiiša motse.

Thabišo o a gorošwa. Ditau o amogela Thabišo, o a mo tsenela, o a mo imiša ba šegofatšwa ka mafahlana, Mahumo le Pebetsi. Ditau o bewa bogoši semmušo.

12. Dipotšišo tše telele tša Padi

Ka fase ga dipotšišo tše telele tša padi, thoma ka go ithuta diteori tša tšona. Mo re šupa tlhalošo ya sererwa. Ge o araba potšišo ye telele, o swanetše go thoma ka go ngwala tlhalošo ye e tseneletšego ya sererwa. Ka tlase go latela mohlala wa diteori tša dipotšišo tše telele tša padi.

12.1 Diteori tša dipotšišo tše telele tša Padi

12.1.1 Thulaganyo

Tlhalošo ya sererwa

Thulaganyo ke peakanyo ya ditiragalo kgato ka kgato, go tloga mathomong a sengwalo go fihla mafelelong a sona. Mongwadi o beakanya ditiragalo tša gagwe, ka mokgwa wo e lego gore di kgona go tšweletša molaetša goba morero wa sengwalo gabotse. Ge go thwe sengwalo se rulagantšwe gabotse, ke ge se na le thulano yeo e bopago maatlakgogedi. Thulaganyo e akanya tatelano ya tswalano ya ditiragalo, le gore di tlemaganywa ke eng. Thulaganyo e tšwelela ka magato a mahlano ao a latelago: Kalotaba, phekgogo, thulano, sehloa le tharollo ya bothata.

Kalotaba

Ke legato la mathomo la thulaganyo. Ke mathomo a ditaba tša mongwadi moo o tsebišwago ka dintlha tše bohlokwa e lego: Baanegwa (molwantšhi, molwantšhwa le mohlohleletši), tswalano ya bona, tikologo, nako le lefelo la ditiragalo, tabakgolo yeo baanegwa ba lebanego le yona le moya woo o fokago.

Phekgogo

Ke legato la bobedi la thulaganyo ya padi. Ke mo go bago le tiragalwana ye e hlohleletšago goba e hlolago thulano ya mathomo ya sengwalo. Mo o swanetše go tšweletša ka botlalo seo se hlolago bothata ka pading.

Sehloa

Ke legato la bone la padi moo bothata bo fihlilego ntlhorwaneng. Ke thulano ya mafelelofelelo ka gare ga padi. Ditaba di a šiiša.

Tlemollo ya lehuto/Tharollo ya bothata

Ke legato la bohlano la thulaganyo Ke moo bothata bjola bo thomilego go phekgogo bo rarologago. Legatong le ga se gwa swanela gore go be le thulano efe kapa efe. Ditaba di boela sekeng. Ga go sa na le dithulano legatong le. Bothata bjo bo bego bo bonala go phekgogo le go thulano, bo a rarollwa.

12.1.2 Tshwantšho ya Baanegwa

Tihalošo ya sererwa

Baanegwa ke bakgathi ba tema ka gare ga padi. Mongwadi o diriša baanegwa go tšweletša ditiragalo. Dimelo tša baanegwa di sepelelana le mekgwa, dipolelo le ditiro tšeo baanegwa ba di tšweletšago, go ya le ka moo mongwadi a tla bego a nyaka.

Moanegwa o sekasekwa go lebeletšwe dintlha tše:

- Ditiro tša gagwe
- Dipolelo tša gagwe
- Baanegwa ba bangwe ba reng ka yena
- Mongwadi o reng ka yena
- Leina la gagwe

12.1.3 Morero

Tihalošo ya sererwa

Morero ke kgopolokgolo yeo mongwadi a ratago go e tšweletša ka sengwalo sa gagwe. Morero o lebane le thuto yeo mongwadi a ratago go e lemoša mmadi mo bophelong. Go re morero o bonale gabotse, mongwadi o diriša dithekniki tša thulaganyo, go swana le tekolanthago, tekolapele goba go hlakahlakanya ditaba. Thulano le maatlakgogedi di ka godiša morero wa mongwadi. Morero o lebane le molwantšhwa.

12.1.4 Tikologo

Tihalošo ya sererwa

Tikologo ya sengwalo ke lefelo la ditiragalo tša baanegwa ka nako ye e rilego. Ka go realo go ka thwe tikologo e lebane le nako le felo. Go na le mehuta ye mebedi ya tikologo, e lego tikologo ya sebjalebja le ya segologolo. Mehuta ye e laolwa ke diteng tša sengwalo.

Ge go bolelwa ka ga tikologo ya sebjalebja ka gare ga sengwalo, go šupša gore diteng tša sengwalo seo di lebane le ditaba tša sebjalebja, tše di hwetšwago mafelong a sebjalebja, nakong ya sebjalebja. Go ka ba le mafelo a go swana le ditoropong fao go nago le dikoloi, sepetlele, bjalobjalo. Ge go bolelwa ka tikologo ya segologolo ka gare ga sengwalo, go šupša gore diteng tša sengwalo seo di lebane le ditaba tša segologolo tše di hwetšwago mafelong a segologolo, nakong ya segologolo. Go ka ba le mafelo a go swana le kgorong, mošate, bj.bj.

12.1.5 Thulano

Tihalošo ya sererwa

Thulano ke kgakgano, go se kwane, go fapana ka dikgopolo ga baanegwa goba dihlopha tša baanegwa goba moanegwa ka boyena. Go na le mehuta ye mebedi ya thulano, e lego:

Thulanontle:

Thulano ya moanegwa le moanegwa. E tšwelela ge baanegwa ba fapana, ba fošana ka mantšu, le go bethana.

Thulanogare:

Thulano ya moanegwa le dikgopolo tša gagwe. E tšwelela ge moanegwa a e ba le thulano ya dikgopolo ka gare ga monagano, le ka gare ga mafahla a gagwe. O ba le pelopedi.

HLOKOMELA: Tše ke diteori e le go tihalošo ya sererwa. Ge o araba potšišo ye telele, thoma ka tšona.

12.2 Mehlala ya dipotšišo tše telele tša Padi

Bjale o filwe mehlala le mekgwa ya go go thuša go araba dipotšišo tše ditelele tša padi ka botlalo.

12.2.1 Thulaganyo

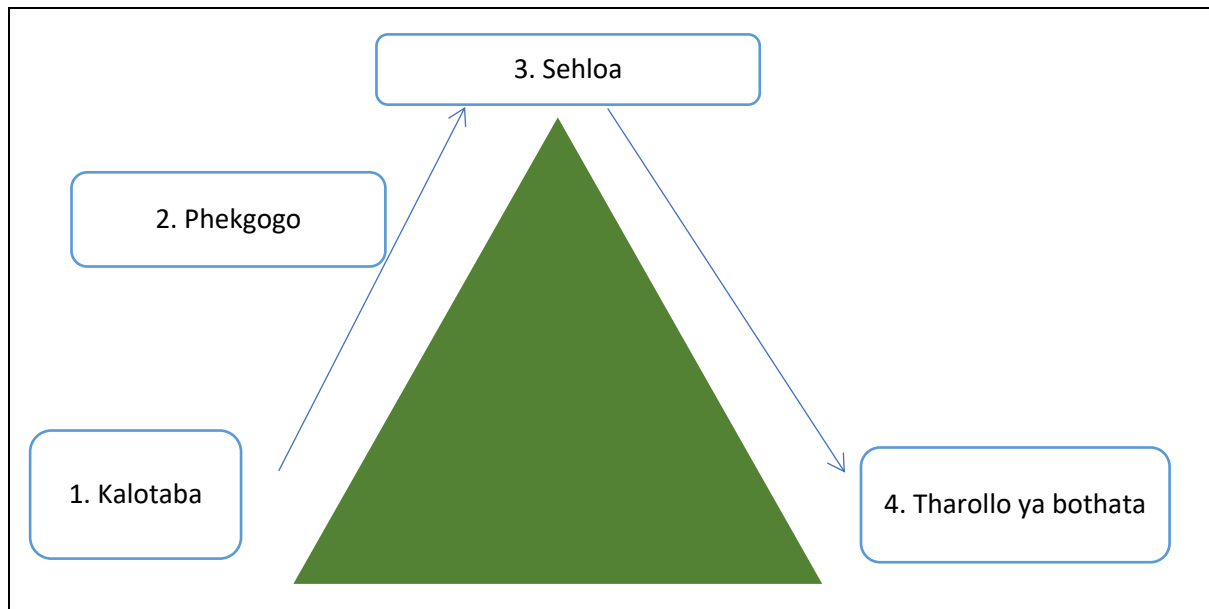
Tihalošo ya sererwa

Thulaganyo ke peakanyo ya tatelano ya ditiragalo kgato ka kgato ka gare ga sengwalo. Diponagalo tša thulaganyo ke tše di latelago: Kalotaba, phekgogo, kgolo ya bothata, sehloa le tharollo ya bothata.

- **Magato a thulaganyo**
 - Kalotaba
 - Phekgogo
 - Sehloa
 - Tharollo ya bothata

Nkatlapana ye e latelago e tla go thuša go kwešiša tatelano ya dielemente tša Thulaganyo bokaone.

Nkatlapana ya 2:

[Mothopo: Boithamelolo]

Kalotaba

Ke legato la mathomo la thulaganyo. Ke mathomo a ditaba tša mongwadi moo o tsebišwago ka dintlha tše bohlokwa e lego: Baanegwa (molwantšhi, molwantšhwa le mohlohleletši), tswalano ya bona, tikologo, nako le lefelo la ditiragalo, tabakgolo yeo baanegwa ba lebanego le yona le moya woo o fokago.

Kalotaba ya “Badimo Ba Boletše”.

Ka mo go “Badimo Ba Boletše” molwantšhwa o tšwelela e le Ditau mola Komanyi e le molwantšhi wa gagwe. Ditau ke morwa wa Komanyi, Komanyi ke mmago Ditau. Tikologo ke ya segologolo ka ge ditiragalo di direga nakong ya segologolo – banna ba sa kgethelwa basadi, mafelong a segologolo – Senyama le Makgabo ba fihlile kgorong. Ditiragalo di mabapi le Ditau yo a ganago go phethagatša taelo ya mohu tatagwe ya gore a nyale Thabišo.

Phekgogo

Ke legato la bobedi la thulaganyo ya padi. Ke mo go bago le tiragalwana ye e hlohleletšago goba e hlolago thulano ya mathomo ya sengwalo. Mo o swanetše go tšweletša ka botlalo seo se hlolago bothata ka pading.

Phekgogo ya “Badimo Ba Boletše”.

Bothata bja ka gare ga padi ye bo ntšhitše nko ge Ditau a ratana le Mpimpi ebile a mo imiša.

Hlokomela: Thulano ga e nyakege ka ge e le potšišo ye e ikemego. Se se ra gore ka morago ga legato la Phekgogo, tšwela pele ka sehloa.

Sehloa

Ke legato la bone la thulaganyo moo bothata bo fihlago ntlhorwaneng. Ke thulano ya mafelelofelelo ka gare ga padi. Ditaba di a šiiša.

Sehloa sa “Badimo Ba Boletše”

Sehloa sa padi ya “Badimo Ba Boletše” se tšwelela ge mokgekolo Komanyi a leba ga ngaka Mpotše gore a tle a fokafoke motse wa Bakone. Ka lehlakoring le lengwe o roma batseta go ya go nyalela Thabišo lapa.

Tharollo ya bothata

Ke legato la bohloano la thulaganyo. Ke moo bothata bjola bo thomilego go phekgogo bo rarologago. Legatong le ga se gwa swanela gore go be le thulano efe kapa efe. Ditaba di boela sekeng.

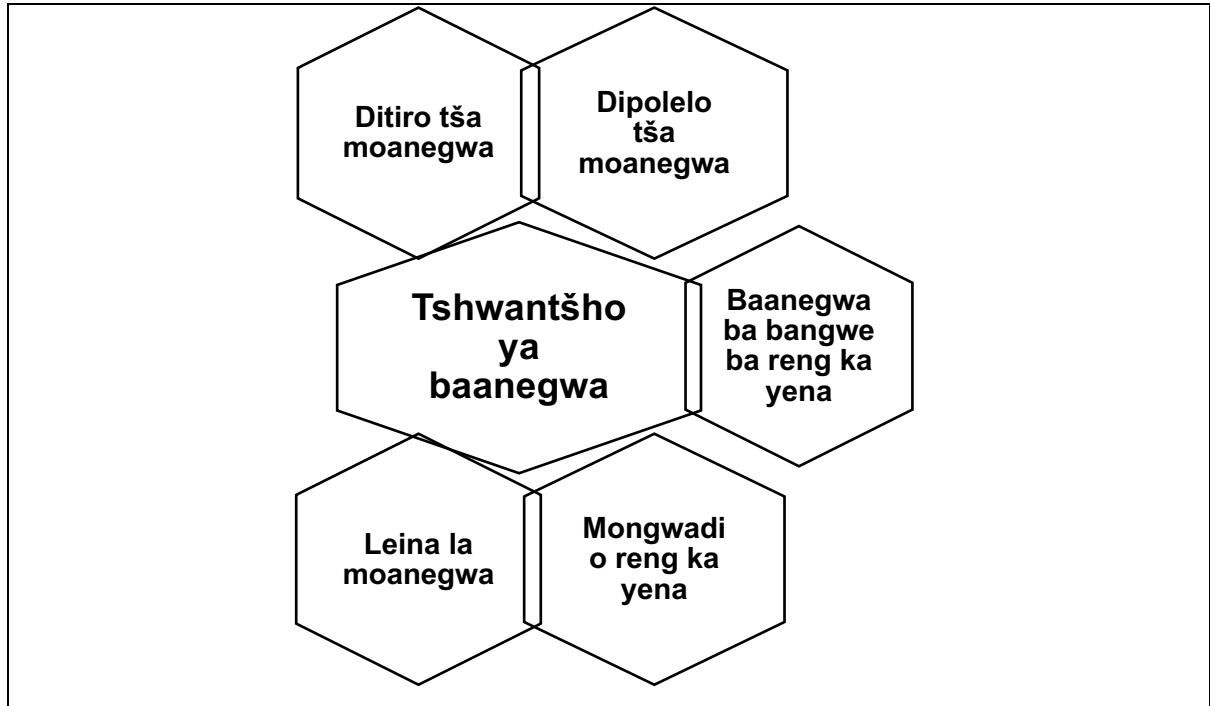
Tharollo ya bothata go “Badimo Ba Boletše” e tšweletšwa ke dintlha tše di latelago:

- Ditau o a alafša gomme o thoma go bona dilo ka tshwanelo
- Setšhaba sa Bakone se dumelelana gore Thabišo o swanelwa ke go dula madulong a gagwe a boMmakgoši
- Ditau o nyala Thabišo gomme go rena lethabo lapeng la Bakone mola ka go le lengwe Ditau a thoma go nkgelwa ke Nthuše
- Ka morago ga go lewa ke boduto Nthuše o gomela gagabo
- Ditau le Thabišo ba šegofatšwa ka mafahlana a mošemane le mosetsana
- Motseng wa Bakone go rena šebešebe

12.2.2 Tshwantšho ya baanegwa/Semelo

Nkatlapana ye e tla go thuša go kwešiša dintlha tše di nyakegago ge o araba potšišo ya tshwantšho ya baanegwa.

Nkatlapana ya 3:

[Mothopo: Boitlhamelo]

Tshwantšho ya baanegwa e go ruta ka dimelo tša baanegwa, gore baanegwa bao ba hwetšwago ka pading ke ba mohuta mang, goba mekgwa ya bona ya bophelo ke ya mohuta mang. Semelo sa moanegwa se tšweletšwa ka dintlha tše: ditiro tša moanegwa, dipolelo tša moanegwa, baanegwa ba bangwe ba reng ka moanegwa yo, mongwadi wa padi yena o reng ka moanegwa yo le leina la moanegwa.

Lebeledišiša ditlhalošo tša dintlha tše di latelago, gore di go thuše go kgona go sekaseka dimelo tša baanegwa:

Ditiro tša moanegwa.

Lebelela mediro ka moka yeo e dirwago ke moanegwa ka gare ga padi. Ka mediro ye, o tla kgona go tseba gore moanegwa yo o swantšhwa e le motho wa mohuta mang.

Mohlala:

Ge a tšweleditšwe a utswa, o tla kgona go re ke lehodu.

Dipolelo tša moanegwa

Ntlheng ye, lebelela gore moanegwa ka boyena ge a bolela o reng. Dipolelo tša gagwe mabapi

le baanegwa ba bangwe, di tla go utollela gore ke motho wa mohuta mang.

Mohlala:

Ge moanegwa a bolela ka mokgwa woo a ratago mosadi goba ngwana wa gagwe ka gona, o tla re o na lerato. Polelo ya gagwe, ke yona e go utollelago gore o na le lerato. Ke ka yona mo o tsebago go re ke motho wa lerato.

Baanegwa ba bangwe ba reng ka yena

Mo ntlheng ye, o tla thušwa ke dipolelo tša baanegwa ba bangwe ka pading. Dipolelo tša bona, di tla go utollela gore moanegwa yo go bolelwago ka yena, ke wa mohuta mang.

Mohlala:

Moanegwa yo mongwe ka pading, a ka go botša ka moo moanegwa yo mongwe a sego a loka ka gona. Ge a bolela ka tsela ye, o go thuša gore o tsebe ge moanegwa yoo a bolelago ka yena e le motho wa go se loke.

Mongwadi o reng ka yena

Mo mongwadi o go anegela ditiragalo, moo a bolelago ka baanegwa ka pading. Kanegelong ya gagwe o tla laetša mediro goba dipolelo tša moanegwa, gomme ka kanegelo yeo wa kgona go tseba gore moanegwa yoo ke wa mohuta mang.

Mohlala:

Mongwadi a ka anega goba a ka laetša gore moanegwa yoo a bolelago ka yena o be a hloile baagišani ba gagwe. Ka polelo ye, wena o kgona go tseba gore moanegwa yo ke motho wa lehloyo.

Leina la moanegwa

- Lebelela maina a baanegwa le ditlhalošo tša ona
- Lebelela gore ditlhalošo di amana le ditiro le dipolelo tša bona

Mohlala:

Tshegiši – Leina le le ra gore ke motho wa go phela a sega, ebile a segiša batho ka ditiro le dipolelo tša gagwe.

Ke ka moo o swanetšego go ahlaahla tshwantšho ya baanegwa ka gona.

Ge o ngwala Tshwantšho ya Baanegwa, kgonthișiša gore semelo se sengwe le se sengwe seo o se tšweletšago, o a se fahlelela ka ditiragalo tša go tšwa ka gare ga Padi.

Mohlala: Ditau

Nkatlapana ye e tla go thuša go kweșiša dintlha tše di nyakegago ge o araba potšišo ya tshekatsheko ya semelo sa moanegwa.

Nkatlapana ya 4:

	Semelo	Phahlelo
Ditiro tša gagwe	O na le manganga/kgang	<p>O gana go nyala Thabišo le ge tatagwe a mo laetše bjalo pele a hlokofala.</p> <p>Ge malome wa gagwe a re lentšu la mohu ga le tshelwe, o re o mo katela segaswa ka ganong. (Letl. 28).</p> <p>O tšwela pele go nyala Nthuše morwedi wa Ramaphuelle le ge a eletšwa go nyala Thabišo. [Letl. 129]</p>
	Ga a na tlhompho	<p>Le ge mmagwe, Komanyi a mo eletša gore o swanetše go nyala Thabišo, o no thatafatša hlogo.</p> <p>O emelela ka maoto mola malome wa gagwe Kgokolo a sa bolela le yena. [Letl. 28].</p>
	O rata basadi	<p>Ditau o setšwe ka gaMasekamiša ebile o tšeetšwe le sehlakola” [Letl. 81].</p> <p>O dumelelana le Seritša, “ba fetša ka gona gore motswala ‘ka nnyale dikgomo di boele šakeng” [Letl. 93].</p>
Dipolelo tša gagwe	Ke motho wa go tenega ka pela.	<p>Ge malome ‘a gwe a mo gapeletša go nyala Thabišo yena o re: “Aowa, malome. Ge e le Thabišo yena nna ga a thabiše pelo ya ka le gatee. Ga ke rate le go mmona le ka leihlo le la lešidi. Le ge le bolela bjalo dibete tša ka di thoma go feroga”. [Letl. 27]</p> <p>O fetolana le mmagwe ka bogale ge a mmošša gore a nyale Thabišo. “Wena mma o homole o re tuu!” [Letl. 27]</p>
	O na le botho.	<p>Ge rangwane ‘a gwe a kgopela tshwarelo o a mo swarela, o re: “... ditlhokwa a di lale Mokone. Dikgomo tšona go hlabana tša šaka le tee” [Letl. 60].</p>

	Semelo	Phahlelo
	O na le manganga/kgang	Ge Senyama le Makgabo ba mo eletša gore a nyale Thabišo gore a tle a apare letata la bogoši bjalo ka bao ba fetilego, o re: “Nna ga ke ketšaetšane.” [Letl. 121].
Baanegwa ba bangwe ba reng ka yena	O rata basadi/Ke rathetho	Ge Semoka a re Ditau o bethile mosadi, Senyama o re: “Mosadi o fe ka gore ke rathetho?” [Letl. 7].
	Ga a tšee maele	Morago ga go se amogele maele a Senyama le Makgabo, Komanyi mmagwe o re: “Yo ke ngwana magana bo botšwa” “Go feta fao ke moipolai yo a sa llelwego”. [Letl. 122].
	O na le manganga/kgang	Rakgadi ‘a gwe, Sebodu o re: “Bjale ge e le yo ngwana wa kgaetšedi aka a thatafaditše molala ...”. [Letl. 126].
Mongwadi o reng ka yena	O na le lerato	Mongwadi ge a hlaloša lerato la Ditau go Mpimpi o re: “Ditau o be a rata Mpimpi ka pelo ya gagwe ka moka. [Letl. 9].
	O na le manganga/kgang	Mongwadi ge a hlaloša manganga a gagwe o re: “... o rile ge a bona Thabišo a emelelwa ke bohle ka tsela yeo, ya ba gona e ka o re seo se diregago a se direge”. [Letl.20]
	Ke motho wa go šišimišega ge a sa rate selo	Ge a tšere sephetho sa go se nyale Thabišo, mongwadi o re: “O be a re ge a e kwa motho a bolela ka leina la Thabišo, Ditau a name a šinyalale e ke o kwa monkgo wa madupa a khwephane”. [Letl. 20]
	O na le letšhogo	Bjalo ka mang le mang, morago ga ge Phei, kgaetšedi ‘a gwe a re o lorile tatagwe, mongwadi o re: “Le ge Ditau a be a bonagala a itirile sabothata bjalo, mantšu ale a Phei a ile a hlwa a mo hlokišitše khutšo le boiketlo e le ruri”
Leina la gagwe	Leina la gagwe le sepelelana le ditiro le dipolelo tša gagwe.	O bogale bjalo ka tau, ka tsela yeo a thatafišitšego hlogo ka gona ge a gana go nyala Thabišo.

HLOKOMELA: Tše ga se mehlala ka moka ya semelo sa Ditau, tšea gape mehlala ya dimelo yeo e tšwelelago letlakaleng la [201] ka pading ya gago gomme o tlaletše le ka ya gago.

12.2.3 Morero

Ge mongwadi a ngwala puku go na le seo a ratago go re ruta sona. Sona seo a ratago go ngwala ka sona, ke yona tabakgolo. Tabakgolo ye ke wona morero wa padi.

Morero ke kgopolokgolo, yeo mongwadi a ratago go e tšweletša ka sengwalo sa gagwe. Gore morero o tle o bonagale gabotse, mongwadi o diriša dithekniki tša thulaganyo, go swana le tekolapejana, tekolanthago, go hlakahlakanya ditaba, go latelanya ditaba, boipoeletšo, poeletšo ya ditiragalo, bj.bj. Thulano le maatlakgogedi di ka godiša morero wa mongwadi.

Mehlala ye e latelago e tla go thuša go kwešiša le go kgona go tšweletša morero wa “Badimo Ba Boletše” ka mokgwa wa maleba.

Tirišo ya morero wa “Badimo Ba Boletše”:

Mohlala wa karabo

Morero

Morero ke kgopolokgolo/thutokgolo yeo mongwadi a ratago go e fihliša go mmadi.

Morero wa ***Badimo Ba Boletše***

Morero wa padi ye ke gore lentšu la mohu ga le tshelwe. Ditau o gana go phethagatša taelo ya Mohu Tatagwe, e lego Kgoši Tsweke ya gore a nyale Thabišo, morwedi wa Kgoši Pilošamadiba. Ditaba tša marato le manyalo ga di atlege go fihla a nyala Thabišo.

- Ditau o ratana le Mpimpi morwedi wa Moganwa ebile o a mo imiša ka la gore o a mo rata eupša ba a kgaogana
- Komanyi le bakgomana ba mošate ba leka go gopotša Ditau ka taelo ya mohu tatagwe ya gore a nyale Thabišo eupša Ditau o a ngangabala
- Ditau o nganga ka la gore ga se a rerišwa ebile yena ga a rate Thabišo
- Kgoši Pilošamadiba o lemoša Ditau gore ge a nkgelwa ke Thabišo gona o nkgelwa ke lethebo la bogoši le ge go le bjalo Ditau ga se nke a theeletša seo
- Kgokolo o iša Ditau go Ngaka Ngwetšana gore a nyale Seritša fela lenyalo la bona la se fihle kgole
- Phei o laodišetša Ditau ka toro ya gagwe fao tatagwe a mo laetšago gore a botše Ditau gore mosadi wa gagwe ke Thabišo eupša Ditau ga a e tšeele hlogong
- Ditau o selwa ka ga Masekamiša ka ge a ganana le taba ya go nyala Thabišo
- Ditau o tšwela pele o nyala Nthuše yo a go belega bana ba go lekana le magotlwana gomme taba ye ya dira gore Ditau a mo tlogele

- Ditau o thoma go lwala le go hlobaetšwa ke ditoro kgafetšakgafetša ka lebaka la go se phethagatše taelo ya tatagwe
- Ditau o nyala Thabišo ebile ba šegofatšwa ka mafahlana, la mosetsana le la mošemane
- Mafelelong Ditau o bewa setulong sa bogoši gomme ditaba motseng wa Bakone di thoma go sepela ka thelelo ka ge a phethile taelo ya mohu tatagwe

HLOKOMELA: Morero ga se kakaretšo ya puku, Morero o dikologa godimo ga molwantšhwa.

12.2.4 Tikologo

Tikologo ya sengwalo ke lefelo la ditiragalo tša baanegwa ka nako ye e rilego. Ka go realo go ka thwe tikologo e lebane le nako le lefelo. Ditlabakelo tša tikologo di tšweletša mohuta wa yona. Go na le mehuta ye mebedi ya tikologo, e lego tikologo ya sebjalebja le ya segologolo. Mehuta ye e laolwa ke diteng tša sengwalo. Tikologo e arotšwe ka dikarolo tše pedi, e le go nako le lefelo.

Tikologo ya sengwalo ke lefelo la ditiragalo tša baanegwa ka nako ye e rilego. Ka go realo go ka thwe tikologo e lebane le nako le felo. Go na le mehuta ye mebedi ya tikologo, e lego tikologo ya sebjalebja le ya segologolo. Mehuta ye e laolwa ke diteng tša sengwalo.

Ge go bolelwa ka ga tikologo ya sebjalebja ka gare ga sengwalo, go šupša gore diteng tša sengwalo seo di lebane le ditaba tša sebjalebja, tše di hwetšwago mafelong a sebjalebja, nakong ya sebjalebja. Go ka ba le mafelo a go swana le ditoropong fao go nago le dikoloi, sepetlele, bjalobjalo.

Ge go bolelwa ka tikologo ya segologolo ka gare ga sengwalo, go šupša gore diteng tša sengwalo seo di lebane le ditaba tša segologolo tše di hwetšwago mafelong a segologolo, nakong ya segologolo. Go ka ba le mafelo a go swana le kgorong, mošate, bj.bj.

Mehlala ye e latelago e tla go thuša go kwešiša le go kgona go tšweletša tikologo ya “Badimo Ba Boletše” ka mokgwa wa maleba.

Tikologo ya Padi ya “Badimo Ba Boletše” ke ya segologolo:

Nako:

Ge go bolelwa ka nako go bolelwa ka nako yeo ditiragalo di diregago ka yona.

- [Letl. 4] Ditiragalo pading ye di kgatlampana nakong ya segologolo moo banna bo Senyama le Makgabo ba sa bitšanago ka meeno e le boMohlaloga le Mokone
- [Letl. 7] Bakgalabje ba sa dula kgorong go nwa madila mola ba swere magang ka ditaba tša Ditau le Mpimpi. [Letl. 51] Banna ba bitšwa kgorong ya mošate ka phalafala go tla go kwa sebilešwa
- [Letl. 8] Setšhaba se sa hlompha kgoši le mošate. Ge Mpimpi a begela tatagwe gore Ditau o mmethile a di homolela ka ge a hlompha mošate a sa rate go tsena mathateng
- [Letl. 9] Magoši a sa nyalelana. Tatago Ditau, Kgoši Tsweke, o boletše pele a hlokofala gore Ditau pele a tšea bogoši, o swanetše go nyala Thabišo, morwedi wa Kgoši Pilošamadiba
- [Letl. 11] Go bitšanwa ka direto. Mmago Ditau ke Komanyi ‘a Mabuela ‘a la Mmakgwete
- [Letl. 15] Basadi ba laetša tlhompho go banna ba bona ka go kwatama ka dikhuru. MmaPilošamadiba o laetša tlhompho yeo go Kgoši Pilošamadiba
- [Letl. 23] Go sa dumelwa go dingaka tša setšo. Go na le dingaka tša magoši go hlokomela mešate le setšhaba, ngaka ya Kgoši Pilošamadiba ke Ramanthe. [Letl. 89] ngaka ya Rašuwa. [Letl.165] Ngaka ya Kgoši Tsweke ya kgale ke Mpotše yo Komanyi a mo etetšego
- [Letl. 23] Magoši a šireletšwa le go lwelwa ke madira, madira a gaPilošamadiba
- [Letl. 52] Go sa šilwa. Basadi bommagwe ngwana ba šila sekome
- [Letl. 80] Mengwako e sa šireletšwa ka mafao. Nako ye Ditau a timeletše a ile malalahle gaMasekamiša, yo mongwe wa bakgomana o re Ditau o be a sa tšwa go timelela ka mafao

Lefelo:

Ditiragalo di direga mafelong a go fapana a segologolo.

- [Letl. 5 – 7] Kgorong ya Bakone mo Semoka a hlalošetšago Senyama gore Ditau o bethile Mpimpi. [Letl. 38] Kgorong ya Bahlaloga ba gaManamela le kgorong ya Kgoši Ntobe
- [Letl. 171] A budubutša phalafala kgorong ya mošate

HLOKOMELA: Matlakala ao o a filwego a tla go thuša go bala ditiragalo ka botlalo ka pading. Ga go bohlokwa gore o a ngwale ka nako ya tlhahlobo.

12.2.5 Thulano

Thulano ke ge moanegwa (goba baanegwa) a thulana le dikgopolo tša gagwe goba le baanegwa ba bangwe. Go na le mehuta ye mebedi ya thulano e le go thulano ya ka gare le thulano ya ka ntle.

Thulano ya ka ntle

Thulano ya ka ntle ke ge moanegwa a thulana le moanegwa goba baanegwa ba bangwe ka dikgopolo, dipolelo goba ditho tša mmele.

Mehlala ye e latelago e tla go thuša go kwešiša le go kgona go tšweletša thulano ya ka ntle ka mokgwa wa maleba.

Thulano ya “*Badimo Ba Boletše*”

Thulano ya ka ntle

- [Letl. 7] Ditau o imiša Mpimpi gomme ge Mpimpi a mmegele gore o imile o a itatola ebile o a mmetha
- [Letl. 9] Kgoši Tsweke o boletše pele a hlokofala gore Ditau a nyale Thabišo pele a ka tsokama setulo sa bogoši. Ditau o ganana le seo
- [Letl. 16 – 17] Kgoši Pilošamadiba o fapana le MmaPilošamadiba ge a mo tsebiša gore ba gaManamela ba be ba tlile go kgopela sego sa meetse, Thabišo
- [Letl. 27] Kgokolo o botša Ditau gore mohu tatagwe o rile pele a ka tšea setulo sa bogoši a nyale Thabišo, o a latola o re Thabišo ga a thabiše pelo ya gagwe
- [Letl. 27 le 78] Ditau o thulana le mokgekolo Komanyi ka taba ya go gana go nyala Thabišo
- [Letl. 30] Thabišo o fapana le tatagwe ka taba ya gore a nyalwe ke Ditau. O a gana ka ge a na le lesogana leo a le ratago
- [Letl. 75] Ditau o omanya le go raka Phei ka ngwakong morago ga gore Phei a mmošše ka toro ya tatagwe ya gore a nyale Thabišo
- [Letl. 92] Ditau o thulana le ba leloko goba kgoro ya gabo ge ba re a latele lentšu la kgoši Tsweke ka go nyala Thabišo. O re ba ka no ya go phophotha ka ye tšhwaana e le gona go latša badimo
- [Letl. 113] Košane o fapana le Kgokolo mabapi le go tsenatsena ditaba tša Ditau tša bogoši bja Bakone etšwe e le Monareng
- [Letl. 116 – 117] Seritša le Ditau ba fanela taba ya Seritša ya go se belege

- [Letl. 121] Ditau o thulana le Senyama le Makgabo ge ba re a nyale Thabišo wa gaPilošamadiba
- [Letl. 148] Ditau o thulana le Komanyi ka ge a re Thabišo yo wa bona ga a mo rate. O kgorometša Senyama mola a swanetše go araba potšišo yeo a bego a mmošiša yona

Thulanogare

Thulano ya ka gare ke ge moanegwa a thulana le dikgopolo tša gagwe. O ba seemong seo a ba go le dikgopolo tše pedi tše di thulanago.

Mehlala ye e latelago e tla go thuša go kwešiša le go kgona go tšweletša thulano ya ka gare ka mokgwa wa maleba.

- [Letl. 118] Ditau o thulana le megopolo a ba a gopola Mpimpi yo a mo tlogetšego a imile

HLOKOMELA: Matlakala ao o a filwego a tla go thuša go bala ditiragalo ka botlalo ka pukung. Ga go bohlokwa gore o a ngwale ka nako ya tlhahlobo.

13. Dithekniki tša Padi

Dithekniki tše di lebanego le dipotšišo tše kopana tša padi tše o swanetšego go ithuta tšona ke tše di latelago:

13.1 Bokantle bja Padi

Ka fase ga bokantle bja padi e lego khabara ya yona, lebeledišiša dika tše di latelago: diswantšho tše di bontšhitšwego, leina la puku le mebala yeo e tšweleditšwego go khabara ya padi ya gago. Dika tše, di tla go thuša go akanya diteng tša padi. Se se ra gore di swanetše go kwana le ditiragalo tša padi ebile di nyalelane le diteng tša tšona. Leina la padi le swanetše go nyalelana le morero wa padi. Le mebala ya khabara e swanetše go nyalelana le morero wa padi.

Mohlala:

Nkatlapana ye e tla go thuša go kwešiša dintlha tša bokantle bja puku bokaone.

Nkatlapana ya 5:

Seswantšho	Leina la seswantšho	Tihalošo ya seswantšho
 <p>Badimo Ba Boletše</p>	<p>Monna yo a letšago phalafala.</p>	<p>Phalafala ke seletšwa seo se bego se letšwa go bitša banna kgorong. Ke banna ba kgoro bao ba bitšago badudi go tla kgorong. Phalafala e a lla mošate wa Kgoši Pilošamadiba kgoro e tlo dula go seka molato wa Mothofela wa go se begele kgoši ka baeng ba go tšwa gaManamela.</p>
 <p>Badimo Ba Boletše</p>	<p>Mengwako ya go rulelwa ka mabjang</p>	<p>Ditau o be a tomoletše Nthuše mahlo ka ngwakwaneng wa bona nakong yeo ngaka Mpotše a bego a mo hlatšiša tšeo a bego a di lešitšwe.</p>
 <p>Badimo Ba Boletše</p>	<p>Meboto</p>	<p>E arogantšha mellwane ya magoši a a latelago: Kgoši Tsweke, Kgoši Manamela, Kgoši Pilošamadiba le Kgoši Ntobe.</p>

Seswantšho	Leina la seswantšho	Tihalošo ya seswantšho
 <p data-bbox="185 636 438 667">Badimo Ba Boletše</p>	<p data-bbox="700 277 1021 409">Mohlare wo mogolo wa morula wa go ukamela kgoro ya Bakone.</p>	<p data-bbox="1046 277 1422 510">Ke moo motšhitšhi wa dinose tša go loma dikgomo tša go yo nyala Nthuše le bagapi ba tšona di tšwelego gona.</p>
<p data-bbox="185 719 276 750">Mmala</p>	<p data-bbox="700 719 871 797">Serolwana Mosothwana</p>	<p data-bbox="1046 719 1278 750">O laetša bophelo.</p> <p data-bbox="1046 768 1374 799">O emetše lefase le mmu.</p>
<p data-bbox="185 853 363 884">Leina la puku</p> <p data-bbox="185 949 438 981">Badimo Ba Boletše</p>	<p data-bbox="700 853 1018 931">Lentšu la Kgoši Tsweke, tatago Ditau</p>	<p data-bbox="1046 853 1422 1384">Mongwadi o dirišitše lentšu leo le boletšwego ke yo a ithobaletšego la gore pele Ditau a ka bewa bogoši, o swanetše go nyala Thabišo. Badimo: Ka setšo badimo ba fiwa tlhompho. Ge be tlogetše lentšu, wa se le latele, bošoro bja go se ba hlomphe bo hlakahlakanya maphelo a balapa.</p> <p data-bbox="1046 1402 1422 1585">Taelo: Ditau ga a latele taelo ya tatagwe, mohu Kgoši Tsweke ya gore a nyale Thabišo.</p> <p data-bbox="1046 1603 1422 1839">Go se latele taelo ga Ditau go dira gore a nyale Seritša le Nthuše, gomme a se lokelwe ke selo bophelong bja gagwe.</p>

13.2 Ntlhatebelelo/Tebelelo

Ntlhatebelelo /Tebelelo ke ka fao ditaba tša padi di hlalošwago ka gona setsopolweng ke mongwadi, baanegwa, moanegi goba molaodiši. Lebeledišiša ditsela tše tharo tše di lego nkatlapaneng tše mongwadi a ka di dirišago go anega ditiragalo:

Nkatlapana ya 6: Ntlhatebelelo/Tebelelo ya mongwadi.

Ntlhatebelelo/ Tebelelo ya motho wa pele	Ntlhatebelelo/ Tebelelo ya motho wa boraro	Ntlhatebelelo/ Tebelelo ya poledišano
<ul style="list-style-type: none"> Mo mongwadi o diriša motho wa pele (ke) go re laodišetša le go re anegela ditiragalo Molaodiši e ka ba mongwadi ka boyena goba a diriša moanegwa goba molwantšhwa go re laodišetša ditiragalo thwii 	<ul style="list-style-type: none"> Mo mongwadi o diriša motho wa boraro go re laodišetša le go re anegela ditiragalo Mongwadi o anega ditiragalo tše di dirwago ke batho ba bangwe, e sego yena 	<ul style="list-style-type: none"> Mo mongwadi o diriša batho ba babedi goba go feta go re laodišetša ditiragalo ba boledišana, le go re anegela ditiragalo tša padi.

Lebeledišiša mehlala ye e latelago go kwešiša tirišo ya ntlhatebelelo ya Padi ye ka botlalo:

Ntlhatebelelo/ Tebelelo ya motho wa boraro:

Banna ba kgoro ba rile ge ba dutše ba phaletše le mekgotha ya motse ka tsela yona yeo, ka ge taba ya go befa e foka ka lebelo bjalo ka phefo ba ba ba šetše ba kwele ka pudi ya tsela gore Ditau o setšwe ka ga Masekamiša ebile o tšeetšwe le sehlakola. Ba be ba tla dira eng batho ba gaMokone, sa bona a e be go kgora pudi ya leledu ba ye go phophota ka yona ka gore nnete gona motse wa monna o mongwe ga wa swanela go nyatšwa ka yona tsela yeo. [Letl. 81]

Mo setsopolweng se mongwadi o dirišitše motho wa boraro go re anegela le go re hlalošetša ditiragalo. Mongwadi o re anegela ka taba ya ge Ditau a setšwe ka gaMasekamiša. Se se ra gore ke ntlhatebelelo ya motho wa boraro.

Ntlhatebelelo/ Tebelelo ya poledišano:

“E bang o re re felela kae?”

“Ka eng?”

“O re ka eng? Ka ngwana.”

“Ga ke tsebe.”

“Wa se tsebe bjang e le wena o swanetšego go mo tliša lefaseng?”

“Ee, gona go bjalo.”

“Bjale? “

“Le wena etšwa tema.”

“Le ge ba re sa tema ke go boeletša wena Seritša, ba be ba sa re ka mokgwa wona wo.”

“Ditau...! Ge e le gore o lebeletše nna gore ke tlo go dira tatage ngwana goba bana gona o moletangwedi wa go leta lefsifi.”

[Letl. 116 - 117]

Mo setsopolweng se mongwadi o dirišitše baanegwa ba babedi go re anegela le go re hlalošetša ditiragalo. Re bona Ditau a boledišana le Seritša mabapi le go se belege. Se se ra gore ke ntlhatebelelo ya poledišano.

Tema yeo e kgathwago ke mongwadi/ moanegi/ molaodiši.

Ye ke tema yeo e kgathwago ke mongwadi ka gare ga padi goba setsopolweng. Ka morago ga go fa ntlha, o swanetše go e thekga ka mohlala go tšwa setsopolweng. Mongwadi o kgatha tema ka mekgwa ye e latelago ka gare ga padi goba setsopolweng:

- O hlalošetša babadi ditiragalo tša padi goba setsopolweng ka botlalo
- O Re tšweleletša dimelo tša baanegwa ka pading goba setsopolweng
- O re utollela maikutlo a baanegwa ka pading goba setsopolweng
- O re utollela moya wo o fokago pading goba setsopolweng

Hlokomela: Ge o araba potšišo ya mohuta wo, thoma ka go fa tema yeo e kgathwago ke mongwadi, o be o e fahlelele ka dintlha go tšwa ka pading goba setsopolweng.

Mohlala wa potšišo – Efa tema yeo e kgathwago ke mongwadi go tšwa setsopolweng sa ka tlase:

Ditaba di hlahlamogetswe ke meriri ge dikgomo tšela tša magadi di feta mola tlase ga morula wola wa go okamela kgoro ya Bakone. Motšhitšhi wa dinose wa gana go kwa lešata gomme wa hlakanšhetša dikgomo tšela le bagapi ba tšona. Ruri gwa tsoga tuputupu ya lerole ge dikgomo di boloka a tšona matlalo. Bagapi ba tšona bona ruri ba ile ba swanelwa ke gona go nganga mešifa ge ba di šala morago mola le dinose di ba felesetša. Dikgomo di be di kitima nke di tseba fao di yago gona. Gape di be di tloga di lotile mohlala wa tselapetleke yeo e lebago nageng ya ga kgoši Pilošamadiba.

[letl.128]

Mohlala wa karabo:

- O **hlalošetša** babadi ditiragalo tša padi goba setsopolweng ka botlalo
- O re utollela **maikutlo** a baanegwa le moya wo o fokago setsopolweng
- O re utollela **moya wo o fokago**

Tirišo

- Dikgomo tša go yo nyala Nthuše di longwa ke dinose ge di feta ka tlase ga morula wo o lego kgorong ya Bakone. Dikgomo di a tšhaba, gomme bagapi ge ba leka go di bušetša tseleng le bona ba longwa ke dinose. Sa go makatša ke gore dikgomo tše di be di kitima di lebile ga kgoši Pilošamadiba.
- Maikutlo ao a utollwago mo ke a letšhogo. Letšhogo la go kitimišwa ke dinose.
- Moya go foka wa kgakanego. Dikgomo di kgakanegong le bagapi ba tšona ba gakanegile.

13.3 Moya wo o fokago.

Moya wo o fokago o fetogafetoga go ya ka seemo sa ditiragalo ka gare ga padi. Potšišo ye e laolwa ke diteng tša setsopolwa seo.

Go kalotaba goba mathomong a padi go foka moya wa manyami ka ge kgoši ya Bakone Tsweke a hlokofetše. Pele a hlokofala o bolela gore Ditau a nyale Thabišo. Ge ditiragalo di gola go thoma go foka moya wa manyami le kgakanego le go se kwane ka lapeng la bogoši le setšhabeng sa Bakone, ka ge Ditau a gana go phethagatša lentšu la tatagwe. Mafelelong a padi, ge bothata bo rarolloga moya wola wa manyami le kgakanego o a fela, gomme go rena lethabo fela ka lapeng la bogoši le setšhabeng sa Bakone.

Mohlala wa potšišo: Efa moya wo o fokago setsopolweng se.

E rile ka ngwaga o mongwe mola Nthuše a šetše a bile a širogetše gagabo e le gona go gatoga ditao, ngwetši ya Bakone a re go phuhlama ka leseana la leumo la bošupa monna wa gagwe Ditau a tloga a bitšwa ke banna ba go tšwa gona kua gagabo Nthuše e sa le ka masa a magolo. Barongwa bao ba be ba tloga ba hwibiditše mahlo mo go bego go boifiša le yena Ditau ka noši. Barongwa ba rile go dumediša mola, mongwe wa bona ruri a thoma ka go sekhumula bjalo ka segotlane ge a goroša seo ba bego ba se romilwe.

[letl.143 -144]

Mohlala wa karabo:

Go foka moya wa pefelo. Nthuše o belega leseana la go lekana le legotlwana. Banna ba go tšwa gagabo Nthuše ba tiile go bitša Ditau gore a tle a bone semaka seo.

Maikutlo.

Maikutlo a laolwa ke seemo sa ditiragalo tšeo moanegwa a lebanago le tšona. Seemo sa ditiragalo se tšweletša maikutlo a go fapafapana. Mohlala: manyami, lethabo, makalo bj.bj.

Mohlala wa potšišo: Na ke maikutlo a mohuta mang ao a tšweletšwago ke ditiragalo tša setsopolwa se?

Kgokolo bjalo ka majadihlogo o be a le gona le yena a be a bonagala a sa phadimiše sefahlego ga kaalo. Le ge Kgokolo a be a khupetše moya ka yona tsela yeo, ga go se a bego a ka se dira le gatee ka gore nnete gona ga di epše moleteng o tee. Di tlogile di mo fahla tša Mpotše, a ba a bona bokaone e le go bea fase. O kgatlile motswiri a ba a betha le yona tangwa eupša gwa se thuše selo. Letšatšing leo gona direto le tšona di ile tša fegollwa madingwaneng. Kgadi ya Bakone Sebody o be a reta ebile a retebotša. Ee, kgadi ga e na bosehla lapeng la mmayo.

[Letl.172]

Mohlala wa karabo:

Maikutlo a manyami - Kgokolo o nyamišwa ke ge Ditau a nyala Thabišo.

GOBA

Maikutlo a lethabo - Sebody rakgadi wa Ditau, o thabišwa ke go bona Ditau a nyala Thabišo go phethagatša taelo ya mohu Kgoši Tsweke.

13.4 Poledišano

Ke moo baanegwa ba babedi goba go feta ba boledišanago ka se sengwe.

Hlokomela: Ge o araba mohuta wo wa potšišo o swanetše go fa ntlha o be o fahlele ka mohlala go tšwa setsopolweng/pading.

- Poledišano e utolla dimelo tša baanegwa
- Poledišano e utolla maikutlo a baanegwa
- Poledišano e thuša go tšwetša ditiragalo pele
- Poledišano e tšweletša thulano ya ka ntle
- Poledišano e thuša go tšweletša morero

Mohlala wa potšišo:

Bala setsopolwa se se latelago ka tsinkelo gomme o fe mehola ye meraro ya poledišano go ya le ka fao mongwadi a e dirišitšego:

“Na monna ya gago peu ke monyalothi goba ke leotša wena Mokone?”

“Nna ke botšiša lena gore nnete letlolo la bobolokelo bja yona peu yeo le tšwa go lena, barena.”

“Letlolo la bobolokelo lona ke la rena ga re gane eupša motšhedi wa peu yeo ka letlolong e bile wena ka noši.”

“E e bile nna ka noši eupša ge e le magotlo le phehli yeo e ikgweranyago le letlolo la mabele ao le nna ga ke tsebe botšo bja tšona.”

[Letl. 145]

Mohlala wa karabo:

- Poledišano ye e utolla semelo sa Ditau. Ka mokgwa wo a boelago ka gona, o laetša bogale ka ge a sa tšhošwe ke banna ba gaRamaphuelle
- Poledišano ye gape e re tšweleletša maikutlo. Bakgalabje bao ba sekišago Ditau ba kwala ba befetšwe, maikutlo a pefelo
- Poledišano ye e thuša go tšwetša ditiragalo pele. Tiragalo ya go belega legotlwana ga Nthuše e tšwetša pele maemo bothata bja Ditau ge a gana go nyala Thabišo
- Poledišano ye e tšweletša morero wa padi e lego lentšu la mohu ga le tshelwe. Ditau o nyetše Nthuše gomme ba belege ngwana wa semaka, ka ge Ditau a se a nyala mosadi yo a mo kgethetšwego
- Poledišano e tšweleletša thulano. Ditau o thulana le batseta ba gabo Nthuše ka ge a belege lesele la legotlweana

13.5 Polelonoši

Mo moanegwa o bolela a nnoši. Mehola ya polelonoši ke:

- Polelonoši e tšweletša semelo sa moanegwa
- Polelonoši e tšweletša maikutlo a moanegwa
- Polelonoši e tšweletša thulano ya ka gare
- E thuša go tšwetšapele ditiragalo

Hlokomela: Go na le phapano gare ga polelonoši le thulano. Ga se dipolelonoši ka moka tše di hlolago thulano.

13.6 Tekolapele/ Kgadimopele.

Ye ke thekniki yeo mongwadi a e dirišago ge a rata go tšweletša seo se tlogo direga mafelelong goba seo se utollago gannyane ditiragalo tše di sa tlogo direga ka moragonyana mo pukung ya gagwe. Tekolapejana ya mongwadi e feleletša e direga goba e tšwelela.

Mohlala wa potšišo:

Efa tekolapele ya gago mabapi le ditiragalo tša setsopolwa se.

"Wena Ditau o se be wa tla wa re rena ga se re go botše. Ge o nyaka go aga motse wa khutšo o swanetše go kgotsofatša bale ba iketšego moletemohlaelathupa. Ntle le moo gona se se botse o tla se topa se wele."

[Letl.93]

Mohlala wa karabo:

Se se boletšwego ke Kgabudi se feleditše se diragetše ka ge Ditau a ile a se atlege lenyalong la gagwe le Seritša le Nthuše. Seritša o hlokile bana ka gare ga lenyalo a ba a boela gagabo, mola Nthuše a lekile go ba le bana eupša a belegela fase.

13.7 Tekolanthago/ kgadimonthago.

Ke tsenatseno ya moela wa tatelano ya mehleng ya ditiragalo mo pading ka nepo ya go ukama ditiragalo tše di šetšego di diregile eupša di nago le kamano le tša bjale. Seo se diregago gonabjale se re gopotša seo se diregilego peleng goba morago. Ka mantšu a mangwe selo se se go gopotša eng?

Mohlala wa potšišo: Efa tekolanthago ya gago mabapi le ditiragalo tša setsopolweng se.

“Mokone!”

“Ee, ke theeditše rangwane.”

“Ke go phošeditše ngwana’a mogolo’aka.”

“Bjang, Mokone wa `ntšhi dikgolo?”

“Mohla wola wa gore o tsoga wa hwetša o išišitše dihlogo Bodikelatšatši.”

“E be e le sešupo sa ge go be go direga eng, rangwane?”

“Ke lepheko, ngwana mogolo’ aka.”

“Lepheko la gore go direge eng ye bjang? Hlaloša hle, rangwane.”

“Lepheko lona la gore o se nyake mosadi, Mokone wa `ntšhi dikgolo.”

“Bothata bo be bo tšwa kae ge o tla nagana tabanaswana yeo Mokone?”

“Lehufa la go tshwa lekhura leo le lego ka leganong la ka ga bjale.”

[Letl. 59 – 60]

Mohlala wa karabo:

Ditiragalo tša setsopolwa se di laetša tekolanthago goba kgadimonthago. Rašuwa o ya go Ditau, go kgopela tshwarelo, morago ga gore a hlobje boroko ke mohu Kgoši Tsweke. Tiragalo ye e re gopotša ge Rašua a etetše Komanyi go mmošša ge a ile a beela Tau lepheko moo a ilego a tsoga a ikhwetša a išitše dihlogo bodikelatšatši.

13.8 Ponelopele.

Ke go akanya goba go gopola seo se ka diregago. **Ga e gona ka pading.** Ge o araba mohuta wo wa potšišo o eletšwa go diriša mantšu a: “**A ka**”. Hlokomela gore ponelopele ya gago e gomarele seo go botšišwago ka sona, o se tšwe tseleng.

Mohlala wa potšišo:

Efa ponelopele ya gago mabapi le go kgopela tshwarelo ga Rašuwa go Ditau.

Mohlala wa karabo:

- Ditau **a ka** ba mogwera yo mogolo wa rangwane wa gagwe Rašuwa
- Ditau **a ka** ipušetša ka go mo naganela bobbe

13.9 Mothalonako.

Ke taetšo ya nako ya tatelano ya ditiragalo. Ge re bolela ka nako mo dingwalong gona re šupa lebaka leo le tšewago ke mongwadi ge a laodiša ditiragalo tšeo di tšwelelago ka gare ga padi ya gagwe. Ka fase ga mothalonako o swanetše go laetša tiragalo le nako yeo e diragetšego ka yona.

Mohlala wa potšišo:

Bontšha ka fao mongwadi a tšweleditšego thekniki ya mothalonako setsopolweng se.

“Monna yena ke nku o fela a llela gona teng. Mothofela o hlwele a tetekešwa ke bommampenyapenyane mosegare o le kaaka. E rile ge letšatši le dikela a bofollwa gomme a išwa gape pele gakgoši Pilošamadiba. A lala a bofilwe sekolonkotwane, ruri e le kgokolwana a beilwe ka mola mušing.”

[Letl. 33 - 34]

Mohlala wa karabo:

Nako: ge letšatši le dikela

Tiragalo: a bofollwa a išwa pele ga kgoši Pilošamadiba.

Tiragalo ya ge Mothofela a bofollwa go išwa pele ga Kgoši Pilošamadiba, e diragala ge letšatši le dikela.

13.10 Kgegeophetogi

Kgegeophetogi ke mafelelo a padi ao mmadi a bego a sa a letela, akanya goba lebelela. Ge puku e thoma re hutša gore e ka fela ka mokgwa wo o itšego, efela gwa se be bjalo. Mokgwa wo ditiragalo di felelago ka gona, di felela ka mo re bego re sa akanya ka gona.

Mohlala:

Ka mokgwa wo Ditau a bego a ngangabetše ka gona a gana go nyala Thabišo, ga go yo a bego a gopola gore a ka fetša maikutlo a gagwe a go hloka lerato go Thabišo.

13.11 Kgegeotiragatšo

Ke ge baanegwa ba tseba gannyane ka seemo sa ditaba gore se šupa eng mola baanegwa bao ba amegago ba sa tsebe. Ke tsebo yeo rena babadi le baanegwa ba bangwe re e tsebago ka moanegwa yo mongwe mola yena a sa e tsebe.

Mohlala:

Rena re a tseba gore Rašuwa o potile Ditau ka pele, mola yena a sa tsebe. Re a tseba gore Ditau o setšwe gaMasekamiša, mola Komanyi a sa tsebe. Nkone o a tseba gore Thabišo o tšhabetše gakgoši Rantlakana, mola Kgoši Pilošamadiba le MmaPilošamadiba ba sa tsebe.

13.12 Bokamorago / Boithekgo

Bokamorago ke tiragalo yeo e hlagilego pele ya huetša boemo bja bjale bja ditiragalo. Ke tiragalo efe yeo e huetšago goba e hueditšego seo se diregago setsopolweng. Se se ra gore o swanetše go tseba tiragalo yeo e huetšago goba e hueditšego seo se diragetšego setsopolweng.

Mohlala wa potšišo:

Efa bokamorago bja setsopolwa se.

Mokgekolo MmaPilošamadiba yena o etile a kgopša ke lefela ka gona go ntšhwa ka tšubane le diethiethi ka mola mokutwaneng wa kgoši. O rile go fihla ngwakwaneng wa morwedi wa gagwe a šipha ka megokgo. Thabišo a bona go se bokaone bja go phala bja go mo thikiša seo ka leo le rego sethikwa ga se na ngwana wa monna. Mosetsana o rile go kwa gore tatagwe o befedišitšwe ke ketelo ya Bahlaloga ba gaManamela lapeng la gabo, a lla ruri a ba a tšewa ke maidiidi. Letšatšing leo Nkone mohlokamedi wa morwedi woo wa kgoši o ile a swanelwa ke go swara phaga ka dingana. O tla se sware tau ka mariri bjang mola morwedi wa Kgoši Pilošamadiba yena a be a tloga a ethimola a bile a ferola le mahlwana mo o ka rego o tla tloga a di tsena.

Motho yo a bego a sa hlobaele kudu ke mokgomana wa Kgoši Pilošamadiba e lego Mabina. Letswalo la gagwe le be le sa ruthumologe gakaalo ka gona go tseba gore ge a rogwa ke mongmabu kgoši ya gagwe, ke eng seo a ka se dirago ntle le gore fela, thobela. Kgoši ge a befetšwe a befedišitšwe ke tša gagwe gammogo le tšona tša bogošī, o thubela santlhoko sa nyoko ya go befelwa ga gagwe balateng. Go bjalo.

[Letl. 18 - 19]

Mohlala wa karabo:

Bokamorago bja setsopolwa se bo hueditšwe ke tiragalo ya morago ga gore MmaPilošamadiba a botše Kgoši Pilošamadiba gore ba ga Kgoši Manamela ba be ba tlile go kgopela sego sa meets, Thabišo.

13.13 Morero le Molaetša

Dithekniki tše pedi tše ga di swane. Lebedišiša diponagalo tša tšona gore o tle o kgone go bona phapano.

Nkatlapana ye e tla go thuša go kwešiša phapano ya morero le molaetša bokaone.

Nkatlapana ya 7: Morero le molaetša.

MORERO	MOLAETŠA
<ul style="list-style-type: none"> • Ke thutokgolo yeo re e hwetšago ka gare ga padi e lebane le ditiragalo ka moka tša padi • Morero wa padi ke o tee, o lebane le thutokgolo • O akaretša dilo tše dintši ka gare ga wona • O lebane ebile o tšweletšwa ke molwantšhwa <p>Mohlala:</p> <p><i>“Badimo Ba Boletše”</i></p> <p>Lentšu la mohu ga le tshelwe.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Motho ge a sa theeletše le go hlompha maele a batswadi o tla hlagelwa ke madimabe bophelong • Ditau o kgethetšwe go nyala Thabišo, eupša ka go hloka tsebe o ikgethela go nyala basadi bao ba ratwago ke yena gomme manyalo ao ga a atlege 	<ul style="list-style-type: none"> • Ke thuto/dithuto tše re di hwetšago ka gare ga padi di lebane le ditiragalo ka moka tša padi • Melaetša ka gare ga padi e ba ye mmalwa • E tšweletšwa ke ditiragalo tše dintši • E tšweletšwa ke baanegwa ba go fapafapana ka gare ga padi <p>Mohlala:</p> <p><i>“Badimo Ba Boletše”</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Motho ge a filwe maikarabelo o swanetše go netefatša gore o a tshepagala. Mothofela ka go lebala go botša kgoši Pilošamadiba ka baeng ba go tšwa gaManamela o otlwa gabohloko ka go lomišwa ditšhošane • Ge o le mosadi o swanetše go emaemela tša lapa la gago le ge go le boima. Mokgekolo Komanyi o phegelela go bona Ditau a nyala Thabišo ka go nyaka thušo, go fihlela a atlega mafelelong. • Ge o le motho ga wa swanela go amogela motho yo mongwe le yo mogwe ka motseng wa gago. Ntinana o amogela Tšhikatšiko ka lapeng la gagwe, ge a tloga o mo utswetša dipudi

HLOKOMELA: Potšišo ya morero e lebane le puku ka moka mola potšišo ya molaetša e lebane le setsopolwa.

13.14 Baanegwa

Baanegwa ke bakgathatema ka gare ga padi. Go bohlokwa gore o tsebe baanegwa ka moka ba padi ye gore o tle o kgone go tseba mehuta ka moka ya baanegwa. Re na le mehuta ye mebedi ya baanegwa, moanegwa yo mogolo le baanegwatlaleletšo. Moanegwa yo mogolo ka pading e ka ba molwantšhwa, molwantšhi goba mohlohleletši.

Ditiragalo ka moka tša padi di dikologa godimo ga moanegwa yo mogolo. Baanegwatlaleletšo ke bao ba thušago gore ditiragalo tša padi di tšwele pele. Baanegwatlaleletšo ba thuša moanegwa yo mogolo go tšweletša morero wa padi.

HLOKOMELA: Bahlahlobi ba diriša lentšu la molwantšhwa, molwantšhi le mohlohleletši ge ba lebiša go moanegwa yo mogolo.

Lebeledišiša nkatlapana ye e latelago go bona phapano ya baanegwa ba:

Nkatlapana ya 8: Molwantšhwa, molwantšhi le mohlohleletši.

Molwantšhwa	Molwantšhi	Mohlohleletši
<p>O thoma le padi a ba a fetša le yona.</p> <p>Morero wa puku o theilwe godimo ga gagwe.</p> <p>Molwantšhwa wa padi ye ya “<i>Badimo Ba Boletše</i>” ke Ditau.</p> <p>Morero wa puku o theilwe godimo ga gagwe.</p> <p>Ke yena a rwelego mathata le maima.</p> <p>Ditiragalo ka moka di lebišitšwe go yena.</p> <p>Ke yena a tanyago šedi ya mmadi ka mediro le meragelo ya gagwe.</p> <p>O thoma le puku a ba a fetša le yona.</p> <p>O na le morero wo a nyakago go o phethagatša (e ka ba wo mobotse goba wo mobe)</p> <p>Re ithuta se sengwe ka yena/ re ithuta ka yena</p> <p>Mabakeng a mangwe o šitwa go fihlelela morero</p>	<p>O lwantšha molwantšhwa, o mo palediša go fihlelela morero wa gagwe. Ka gare ga Padi ya rena re na le balwantšhi ba mmalwa bao ba thibelago molwantšhwa go phethagatša morero wa gagwe.</p> <p>Molwantšhi ke Komanyi. O rata gore Ditau a nyale Thabišo, mola yena a sa nyake.</p> <p>Ka mo go Padi ya “Badimo ba boletše” go tšwelela gape baanegwa ba ba latelago bao ba kgathago tema ya balwantšhitlaleletšo ka ge ba thuša Molwantšhi:</p> <p>Setšhaba sa Bakone</p> <p>Phei</p> <p>Pilošamadiba</p> <p>Bakgomana</p> <p>Lentšu la mohu tatagwe</p> <p>Ditoro</p> <p>Ke balwantšhi ka gore ba kgahlanong le morero wa molwantšhwa, wa go nyala mosadi yo a mo ratago.</p>	<p>O hlohleletša molwantšhi go palediša molwantšhwa go fihlelela morero wa gagwe.</p> <p>Bahlohleletši ke</p> <p>Kgokolo</p> <p>Kgokolo ga a thekge kgaetšedi ya gagwe Komanyi go lwantšha Ditau gore a se nyale Thabišo. O dumelela Ditau go nyala Seritša.</p> <p>Rašuwa</p> <p>O potile Ditau ka pele gore a se nyale Thabišo ka ge a nyaka go mo swarela bogoši go ya go ile.</p>

Molwantšhwa	Molwantšhi	Mohlohleletši
<p>wa gagwe / dinepo tša gagwe ka lebaka la mafokodi a nama.</p> <p>Bontši/ bogolo bja ditiragalo di theilwe godimo ga gagwe.</p> <p>E ka ba moanegwaphethegi goba moanegwahlaedi.</p>	<p>Ka moka ba morerong wa go se thekge Ditau ge a gana go nyala Thabišo.</p>	

HLOKOMELA: Go na le gape moanegwaphethegi le moanegwahlaedi.

Lebeledišiša nkatlapana ye e tla go thuša go kwešiša phapano ya noanegwaphethegi le moanegwahlaedi bokaone.

Nkatlapana ya 9:

MOANEGWAPHETHEGI	MOANEGWAHLAEDI
<p>Ke moanegwa yoo a emelago motho yo a feletšego. O na le mafokodi, o na le tše di botse tše a di dirago ebile o a gola.</p> <p>Komanyi ke moanegwaphethegi. O kgonne go gola, a emela seemo seo a kopanego le sona. O thulana le Ditau ka ge a gana go nyala Thabišo, o amogela basadi bao Ditau a bego a ba nyala. Ka morago ga go lemoga bolwetši bja Ditau bo golela godimo, ga a mo lahlele matsogo, o bitša ngaka Mpotše yo a mo alafago ka go mo hlatšiša dihlare.</p> <p>O bile le mafokodi bjalo ka motho wa nama, o amogela basadi bao Ditau a bego a ba nyala, le ge a be a tseba gore seo se kgahlanong le lentšu la mohu Kgoši Tsweke. Mafelelong o kgonne go nyala Thabišo bjalo ka mosadi wa lapa go phethagatša lentšu la mohu.</p>	<p>Ke moanegwa yoo a sa golego, a sa fetogego, goba a fetošwa ke mabaka.</p> <p>Ditau ke moanegwahlaedi, le ge a tshwenywa ke ditoro manyalo a gagwe a pala, o palelwa ke go fetoša sephetho sa gagwe sa go se nyake go nyala Thabišo.</p>

Tswalano ya baanegwa

Potšišo ye e lebane le gore baanegwa ba tswalana bjang. Mo o swanela ke go fa tswalano ya baanegwa bao o botšišwago ka bona.

Mohlala wa potšišo: Efa tswalano ya Komanyi le Kgokolo.

Mohlala wa karabo: Komanyi ke kgaetšedi ya Kgokolo, ke bana ba motho.

Semelo sa moanegwa

Hlokomela potšišo ye, e ka tšwelela bjalo ka potšišo ye telele goba ya botšišwa bjalo ka potšišo ya setsopolwa. Ge e le potšišo ye telele e ile go tšwelela e bolela ka tshwantšho ya baanegwa mola ge e le potšišo ya setsopolwa e bolela ka semelo sa moanegwa. Semelo ke moo re fapantšhago moanegwa yo mongwe go ba bangwe.

Mohlala wa potšišo:

Efa semelo sa Ditau go ya le ka mo se tšweleditšwego setsopolweng

“Wena Senyama, hle nke le tlogeleng go hlwa le ikopiša hlogo ka Ditau. Yo ke ngwana magana go botšwa. Mo leseng o tla re mohlang a wetše dikomeng tša batho a thoma go phaphama ka ge di tla ba di mo tlabā. Go feta fao Ditau ke moipolai yoo a sa llelwego. Sello sa gagwe sona ke moropa Bakone.

[Letl.122]

Mohlala wa karabo:

Go ya ka setsopolwa se Ditau o tšwelela e le motho wa go se amogele dikeletšo. Se se tšweletšwa ke dipolelo tša Komanyi, mmagwe.

14. Kakaretšo ya Padi kgaolo ka kgaolo.

Karolo ye ya pukukgakollo e arotšwe ka dikgaolo tše 35. Kgaolong ye nngwe le ye nngwe o ile go hwetša kakaretšo ya ditiragalo.

14.1 KGAOLO YA 1

- Kgoši Tsweke wa Bakone o a hlokofala
- O tlogela molaetša wa gore Ditau a nyale Thabišo pele a ka dula setulo sa bogoši
- Ditau o ganana le kgopolo yeo; o re mmapelo o ja serati
- O ratana le Mpimpi morwedi wa Moganwa ebile o mo roba leoto
- Mpimpi o botša Ditau gore o imile gomme Ditau o a mmetha

14.2 KGAOLO YA 2

- Kgokolo o etela Komanyi kgaetšedi ya gagwe
- Ba ahlaahla taba ya Ditau ya go gana mpa ya Mpimpi
- Mokgekolo Komanyi o botša kgaetšedi ya gagwe gore ge a bolela le Ditau ka taba ye Ditau o mo kgadimotša bjalo ka ngwana
- Ditaba tše ge di bolelwa Ditau o be a se gona ka gae

14.3 KGAOLO YA 3

- MmaPilošamadiba o begela Kgoši Pilošamadiba gore Thabišo o forane le mošemane wa Bahlaloga, ba gaManamela
- Mothofela o latofatšwa ka go se bebele Pilošamadiba ka ketelo ya Kgoši Manamela
- Se se befediša Kgoši Pilošamadiba ebile o mo tshepiša kotlo
- Ditau o sa gatelela gore a ka se nyale Thabišo

14.4 KGAOLO YA 4

- Madira a kgoši Manamela a hlasela Kgoši Pilošamadiba
- Ba hweditše madira a Kgoši Pilošamadiba a ba letile
- Ba gagarwa ka ntlha ya lerumo

14.5 KGAOLO YA 5

- Kgokolo o gopotša Ditau gore o swanetše go tšea setulo sa bogoši go rangwane wa gagwe Rašuwa
- O mo lemoša le gore seo se tlo kgonagala ge fela a šetše a nyetše Thabišo
- Ditau o sa gana go nyala Thabišo
-

14.6 KGAOLO YA 6

- Thabišo o a phaphama morago ga ge a idibaditšwe ke ge tatagwe a re a ka se nyalwe ga Manamela
- Thabišo o botša Nkone gore yena a ka se dumele go nyalwa ke Ditau ka ge Ditau a sa mo rate
- Mošate wa Kgoši Pilošamadiba ke kgothekgothe, go sekwa molato wa Mothofela wa ge a se a tsebiša kgoši ka ketelo ya batseta ba gaManamela
- Mothofela o tlotšwa ka makhura, o bofelelwa mohlareng gore ditšhošwane di ipshine ka yena di mo lome
- Thabišo o ipha naga
- Nkone o mo šala morago le ge Thabišo a sa nyake

14.7 KGAOLO YA 7

- Kgoši Manamela o romela Kgoši Ntobe molaetša wa gore o tlo mo hlasela, gore ka moso ge a fentšwe a se tlo re o wetšwe a se a letela
- Dingaka tša magoši a mabedi a e lego Mokoboti wa Kgoši Manamela le Motšedi wa Kgoši Ntobe ba lokišetša madira a bona ntwā

14.8 KGAOLO YA 8

- Kgokolo o iša Ditau ngakeng ya gagwe Ngwetšana
- Ngaka Ngwetšana o ba botša gore Ditau o loilwe ka gae
- Gae morago Rašuwa rangwane wa Ditau o romela motseta wa gagwe gore a mmiletše mokgekolo Komanyi
- Rašuwa o begela Komanyi gore e rile Ditau a sa le yo monnyane a mo pota ka pele gore a se nyale Thabišo
- Kgoši Tseke o etela Rašuwa ditorong gore a bolele seo a se dirilego Ditau, gomme a be a kgopele tshwarelo go mokgekolo Komanyi
- Ngaka Ngwetšana o ba boditše le gore Ditau ke sethikwa ka ge Kgoši Pilošamadiba le yena a mo foša ka ya gagwe mešunkwane
- Mongaka o ba boditše le gore modiri wa ditaba tše o tlo kgopela tshwarelo, ke nnete Rašuwa o kgopetše tshwarelo go mokgekolo Komanyi le go dirolla seo a se dirilego

14.9 KGAOLO YA 9

- Kgorong ya Kgoši Pilošamadiba, Mothofela o letše a bofilwe morago ga ge a lomišitšwe ka ditšhošwane
- Kgoši o laetše gore a apolwe a šale ka pshenene
- Kgoši o goditše mollo gomme Mothofela a bewa pele ga wona go fihlela mmele ka moka le marama a etšwa dipale
- Morago ga moo o ile a bofollwa a laelwa gore a sepele
- Mabina le yena o biditšwe a botšišwa gore yena o bone bjang letšatši leo Bahlaloga ba bego ba tlile
- O boletše gore o be a se gona gomme a lokollwa, a ya gae a tšhogile a sa kgolwe gore o phonyokgile
- Ba meloko ya Mothofela ba ile ba šala ba šokiša, ba lapa la gagwe bona ba ile ba huduga

14.10 KGAOLO YA 10

- Thabišo le Nkone ba sepetše ba be ba fihla motseng wa Kgoši Rantlakana kua Mokamola
- Letšatši la go latela kgoši o rometše motseta ga Kgoši Rantlakana go ba felegetša gae
- MmaPilošamadiba o lemoga go nyamalala ga Thabišo le Nkone
- O begela Kgoši Pilošamadiba, phalafala e a letšwa setšhaba se tsebišwa ka ga go timelela ga Thabišo le Nkone
- Banna ba tšwa lesolo la go ya go ba nyaka
- Kgoši o laela gore ga Kgoši Manamela ba nyake le ka gare ga dišego ka ge a kile a laetša go ba le kganyogo go Thabišo
- Banna ba laetšwe gore ge ba sa boe le Thabišo ka sebele ba nape ba ithake mo motseng wa kgoši, banna ba bangwe ba laetšwe go šala ba letile motse
- Ba rile ba sa dutše ba bona barongwa ba Kgoši Rantlakane ba tsena le makgarebe a mabedi ao

14.11 KGAOLO YA 11

- Ngaka Mokobodi wa Kgoši Manamela o swaraswara madira ao a itokišetšago go hlasela ga kgoši Ntobe
- Ka lehlakoreng le lengwe ngaka Motšedi wa Kgoši Ntobe le yena o laola gore di eme bjang ka gaManamela
- Madira a dikgoši tše pedi tše a gahlana mollwaneng wa naga ya Kgoši Ntobe le Kgoši Manamela
- Madira a Kgoši Manamela a fenywa ka ge noga e sa latelelwe moleteng wa yona

14.11 KGAOLO YA 12

- Ditau le Kgokolo ba laodišetša mokgekolo Komanyi ka tša mesepelo ya bona go ngaka Ngwetšana
- Komanyi o ile a tšhoga ge a botšwa gore ngaka o boletše gore Rašuwa o tlile go yena go kgopela tshwarelo ka seo a se dirilego Ditau
- Komanyi le yena o ba hlalošetša ka tša ketelo ya Rašuwa le go kgopela tshwarelo
- Ka morago ga go kwa ditaba tše ka moka, Ditau o re Rašuwa a kgopele tshwarelo go yena gomme Rašuwa o dira bjalo
- Ge a botšišwa gore ke ka lebaka la eng a be a dira seo, o bolela gore ke ka lebaka la megabaru
- Morago ga tiragalo ye, Rašuwa o thoma go gafa

14.13 KGAOLO YA 13

- Kgoši Manamela o bitša pitšo, setšhaba se botšwa gore go nyakega letlalo la nkwe ka ge morwa wa kgoši a swanetše go nyala e se kgale
- Kgoši Manamela le ngaka ya gagwe Mokobodi ba kwele taba ya go tšhaba ga Thabišo, seo se ba fa lehutšo la gore morwa wa Manamela a ka fetša a nyetše Thabišo

14.14 KGAOLO YA 14

- Kgoši Pilošamadiba o leka ka tšohle tšeo di ka thušago gore Thabišo a feleletše e le ngwetši ya Bakone
- Ngaka Mmakatshelakarobega o dira tšohle go tloša senyama go Thabišo
- Banna ba be ba phela ba bothana kgorong ya mošate, diboledi di tšwelela ka mehuta ya tšona e le ge ba logišana maano a go re ba ka dira eng gore Thabišo a feleletše e le ngwetši ya Bakone

14.15 KGAOLO YA 15

- Phei o begela Ditau ka ditoro tša gagwe tša gore Kgoši Tsweke o re a nyale Thabišo
- Ka morago ga Phei, Komanyi le yena o tla go Ditau go mmotša ka go nyala Thabišo
- Ditau o a gana, mmagwe ge a tloga moo o a lla
- Go hlatsela taba ya gore badimo ba befetšwe, Ditau o selwa ka lapeng la bokgarebe ye nngwe ya gagwe
- Ditau o a nyakwa ka ge kota ya kgoro ya gabo e letše e rathilwe ke legadima

14.16 KGAOLO YA 16

- Sekokomane o tlišitše molato wa go bethwa ke mosadi kgorong ya kgoši Ntobe

14.17 KGAOLO YA 17

- Rašuwa o a babja, ngaka e tšhaba go mo thuša ka ge e re bolwetši bja gagwe bo a fetela
- Rašuwa o ya le naga

14.18 KGAOLO YA 18

- Ditau o sa ganeletše go gana go nyala Thabišo
- Kgokolo, malome wa Ditau o a kgahlega ka ge dikgomo di tla boela šakeng
- Ditau o nyala motswala wa gagwe e lego Seritša
- Bakone ba ya kgorong ya Rašuwa go ya go tšea thoto ya bogoši
- Mokgekolo Komanyi o gana go ikamanya le seo se diregago

14.19 KGAOLO YA 19

- Tatago Ditau o mo tlela ditorong a swere Thabišo ka letsogo a mmotša gore Thabišo ke mosadi wa gagwe
- Torong ya gagwe Thabišo o leribeng la noka, gomme o gogelwa ke kwena bodibeng bjo botalatala
- Ditau o kgopela banna ba kgoro go mo thuša go hlaloša toro ye

14.20 KGAOLO YA 20

- Banna ba Bakone ba kgobokane kgorong go ahlahlwa taba ya Thabišo le Ditau
- Go šišinywa gore Ditau a nyalelwe ka dikgomo tša mošate
- Ditau o a ikgakantšha ge go bolelwa ka ditaba tša Thabišo

14.21 KGAOLO YA 21

- Kgorong ya Kgoši Pilošamadiba kgoro e dutše go rerwa ka toro ya Thabišo
- Thabišo o lora mohu Kgoši Tsweke a mo etetše lapeng la gabo mola Ditau le yena a lora tatagwe a mo laela gore a nyale Thabišo
- Kgoši Pilošamadiba o tloša bohloko ka go roga Tšhikatšhiko ka seo a se dirilego
- Kgoši Pilošamadiba ga a bo pate ka ge a palelwa ke go ahlola taba ya Ditau le Thabišo, efela toro ya Thabišo e be e mmea pelwanatšhwaana

14.22 KGAOLO YA 22

- Bakone ba kgorong ba sohlasohla maemo a Seritša ba nyaka go tseba maemo a gagwe a bommasetšhaba
- Kgokolo o tsena kgorong ya Bakone go sa sohlwa taba ye. o botša Bakone gore Seritša o tlile pele ka gona, e tlo ba yena mmasetšhaba
- O tšwetšwe pele go botša Bakone gore ba tlogele Ditau a nyale mo a ratago ka ge mmapelo a e ja serati, se se hlola thulano

14.22 KGAOLO YA 23

- Ditau a nyetše Seritša efela ga ba na bana, ba thulana ka taba ya go hloka bana
- Seritša o ikgapa a ikgoroša kgorong ya Bakone
- Ditau o thoma go gopola Mpimpi yo a mo tlogetšego ka ngwana
- Ngaka Ngwetšana o boletše gore badimo ba eme ka maoto
- Bakone ba duma o ka re Rašuwa nkabe a le gona a thekge le go eletšana le Ditau

14.24 KGAOLO YA 24

- Senyama le Makgabo ba eletša Ditau gore a nyale Thabišo, a be kgoši ka botlalo
- Ditau o sa ngangabetše
- Senyama le Makgabo ba botša Ditau gore a botše Kgokolo a lese go tsena ditaba tša Bakone ka ge e se Mokone
- Komanyi o begelwa ka poledišano ya bona le Ditau, yena o fetša ka la gore ba tlogele Ditau ka ge e le moipolai yo a sa llelwego

14.25 KGAOLO YA 25

- Bakone ba raka Kgokolo kgorong ya bona
- Ditau o kgopela Bakone gore ba ye go mo nyalela Nthuše
- Tseleng dikgomo di hlaselwa ke dinose, bakgomana ba tšhaba le tšona di a tšhaba
- Ke lehlakoring le lengwe, dinama tša monyaya tša go apewa ke Makoropetša di gana go butšwa
- Ngaka Ngwetšana o ba thuša go rarolla bothata bjo bja dinama tša go se butšwe
- Seritša yena ke kgale a boetše gagabo, Nthuše o goroga motseng wa Bakone

14.26 KGAOLO YA 26

- Bakone ba begela badimo mosadi wa Ditau
- Kgokolo le yena o tlile moletlong o gare ga bona, o itira nke o thabetše kamogelo ya Nthuše
- Ngaka Ngwetšana o emaema le yena a tšholotše tša gagwe ditaola, di mmošša gore Kgokolo o ba potile ka pele
- Badimo le bona ba palelwa ke go thuša ngaka ebile e phutha ditaola e a fulara
- Bakone ba lotšha ka pudi ye tšhweu lebitleng la mohu Kgoši Tsweke

- Ditau o bitša kgoro, kopanong yeo o gopotšana le bakgomana ka mellwane ya naga ya tatagwe

14.27 KGAOLO YA 27

- Mokgekolo Komanyi o kgopela Bakone go nyalela Thabišo
- Taba ye e befediša MmaPilošamadiba ka ge barongwa ba boletše gore Ditau o sa latola go nyala Thabišo
- Bakgomana ba Bakone ba laelwa go botša mokgekolo Komanyi gore a itlele ka sebele go boledišana le bona ka ge ba sa nyake Thabišo a nyalelwa lapa

14.28 KGAOLO YA 28

- Ditau le Nthuše ba belega bana efela ga ba phele lebaka la go lekana kgwedi
- Ka leumo la bošupa Nthuše a gatoga dilao, lebakeng le o belega ngwana wa go lekana le legotlwana
- Barongwa ba go tšwa Matšhikhiri ba tlile go tšea Ditau gore a tle a bone seo Nthuše a se belegego
- Ditau o makatšwa ke seo a se bonago
- Ditau le ba gaRamaphuelle ba thulana ka seemo sa leseana le
- Nthuše o gakanegile ebile o nagana go ya le naga
- Lesea le phetše matšatšana la hlokofala

14.29 KGAOLO YA 29

- Barongwa ba Bakone ba go rongwa ga Kgoši Pilošamadiba ba begela mokgekolo Komanyi gore kgoši o re a tle ka sebele go kgopela mosadi
- Mokgekolo Komanyi o bitša bao a hlwago a šoma le bona gore ba mo kweše taba tšeo, bona ba mo eletša gore a bolele le Ditau gape
- Ditau o botša mmagwe ka toro yeo a letšego a e lora, Komanyi o mo eletša gore a hlomphe lentšu la mokgalabje tatagwe. Ditau o sa ganeletše gore yena ga a rate Thabišo
- Senyama o thekga polelo ya mokgekolo, ka madimabe Ditau o mo kgorometša gore a thulane le maboto

14.30 KGAOLO YA 30

- Setšhabeng sa Bakone go itokišetšwa go bea Ditau setulog sa bogoši gore Nthuše a kgone go bewa mmakgoši
- Senyama o šogela Ditau mokgopa wa nkwe
- Mokgekolo Komane o lora Nthuše a imile, ge go lebeletšwe gore o tla belega, mpa e golela pele e le taetšo ya ge Ditau a na le mathata
- Mokgekolo Komanyi o kgopela Makgabo le Senyama gore ba mo felegetše ga Kgoši Pilošamadiba mo a kgopetšwego go iponagatša
- Pilošamadiba o kwa bohloko ge a tsebišwa gore Nthuše ke mmakgoši
- Komanyi o tshepiša Kgoši Pilošamadiba gore o tla netefatša gore Thabišo o swarwa gabotse ge ba ka mo dumelela a mo nyala
- Ditau o sa tshwenywa ke ditoro

14.31 KGAOLO YA 31

- Kgorong ya Kgoši Manamela go sekwa molato wa Mamojelle

14.32 KGAOLO YA 32

- Motseng wa Bakone ke modiro wa go latša badimo
- Kgomo yeo e hlabjago e raga Ditau e mo roba leoto
- Nama ya kgomo yeo e mmolaiša teng ye khwibedu
- Ditau o a lwala, o kgopela banna go mo felegetša ga ngaka Ngwetšana
- Tšohle tše ngaka Ngwetšana a di dirago go Ditau, o di dira le go bafelegetši ba gagwe

14.33 KGAOLO YA 33

- Bolwetši bja Ditau bo golela godimo
- Kgoši Pilošamadiba o roma bakgomana ba gagwe go botša Bakone gore ba ba letetše go ya le ka kwano ya bona ya maloba
- Mokgekolo Komanyi o re ba tla iponagatša letšatši le le latelago
- Senyama le Makgabo ba kgetha dikgomo tše tshela tša go nyala Thabišo
- Kgokolo o bitšwa bjalo ka malome go yo nyalela Ditau
- Ge barongwa ba leba ga Kgoši Pilošamadiba, Komanyi o leba ga ngaka ya mohu Kgoši Tsweke, Mpotše
- Ngaka Mpotše o tiiša motse wa Bakone le go ntšha meleko yeo Ditau a tshereantšwego ka yona
- Ditau o hlatšišwa dihlaro tšeo a bego a tlaeditšwe ka tšona gore a se bone nnete le maaka

14.34 KGAOLO YA 34

- Thabišo o goroga lapeng la Bakone, ke lethabo le legolo
- E sa le Ditau a hlatšišwa dipšhešamare a nama a se sa nyaka Nthuše
- O thoma go rata Thabišo ebile o a mo tsenela
- Senyama o gopotša Komanyi gore Thabišo o swanetše go bewa mmakgoši, letšatši la monyanya le beilwe
- Kgorong ya Bakone baeng ba tlile ka makatanamane go feta letšatši lela Ditau a bewa bogoši a farafarilwe ke Nthuše
-
- Kgokolo le yena o gona, o teile motswiri a ba a bea fase, ka ge di sa epše moleteng o tee
- Khutšo e boile motseng wa Bakone, banna ba hlaba dikgomo tše hlano tša monyanya, maseng a letšatši la go latela monyanya dikgomo tše nne tša mošate tša tswala mafahla
- Nthuše o boela gagabo ka ge Ditau a se sa na taba le yena
- Ngaka Mpotše ga a katoge lapa la Bakone, o hlokometše Thabišo ka ge a le mmeleng
- Thabišo o belega mafahla, mošemane le mosetsana, Mahumo le Pebetsi

14.35 KGAOLO YA 35

- Bahlalerwa ba tlišitše Rašuwa gae Bakoneng
- Ka morago ga matšatšinyana Rašuwa o a hokofala

15. Mehlala ya dipotšišo tše telele tša Padi le dikarabo tša tšona

Mo karolong ye, hwetša mehlala ye mebedi ya dipotšišo tše telele tša Padi le dikarabo tša tšona.

Potšišo ya 1

Sekaseka ka moo mongwadi a atlegilego go re alela **thulaganyo** ya padi ye o lebeletše diponagalo tše di latelago:

Kalotaba, phekgogo, sehloa le tharollo ya bothata. Botelele bja karabo e be mantšu a 400 – 450.

[25]

Karabo ya Potšišo ya 1

Thulaganyo

Thulaganyo ke peakanyo ya tatelano ya ditiragalo kgato ka kgato ka gare ga sengwalo. Diponagalo tša thulaganyo ke tše di latelago: Kalotaba, phekgogo, kgolo ya bothata, sehloa le tharollo ya bothata.

Tshekatshekong ye go ya go lebeletwa kalotaba, phekgogo, sehloa le tharollo ya bothata.

Kalotaba

Ka mo go “*Badimo Ba Boletše*” molwantšhwa o tšwelela e le Ditau mola Komanyi e le molwantšhi wa gagwe. Lefelo la ditiragalo ke motse wa Bakone wa kgoši Tsweke. Ditiragalo di mabapi le Ditau yo a ganago go phethagatša taelo ya mohu tatagwe ya gore a nyale Thabišo. Tikologo ke ya segologolo. Komanyi ke mmago Ditau, Ditau ke morwa wa Komanyi.

Phekgogo - Ditau o ratana le Mpimpi ebile o a mo imiša.

Sehloa – Mokgekolo Komanyi o leba ga ngaka Mpotše, gore a tle a fokafoke motse wa Bakone mola ka lehlakoring le lengwe a roma batseta go ya go nyalela Thabišo lapa.

Tharollo ya bothata

Ditau o a alafša gomme o thoma go bona dilo ka tshwanelo. Setšhaba sa Bakone se dumelelana gore Thabišo o swanelwa ke go dula madulong a gagwe a boMmakgoši. Ditau o nyala Thabišo gomme go rena lethabo lapeng la Bakone mola ka go le lengwe Ditau a thoma go nkgelwa ke Nthuše. Ka morago ga go lewa ke boduto Nthuše o gomela gagabo. Ditau le Thabišo ba šegofatšwa ka mafahlana a mošemane le mosetsana.

Thumo

Mongwadi o atlegile go re alela peakanyo ya tatelano ya ditiragalo tša padi ye kgato ka kgato, kalotaba, phekgogo, sehloa go fihla go tharollo go tšweletša morero wa yona.

[25]

Hlokomela: Karabo ye e swanetše go ba le thumo mafelelong ka ge o swanetše go laetša gore mongwadi o atlegile goba ga se a atlega, go ya ka potšišo.

Potšišo ya 2

Ngwala tshekatsheko ye e kgodišago ya **semelo sa Komanyi**. Botelele bja karabo e be mantšu a 400 – 450.

[25]

Karabo ya Potšišo ya 2

Tshwantšho ya baanegwa.

Semelo sa Komanyi

Semelo sa Komanyi se lebane le maitshwaro a gagwe. Wo ke mokgwa woo Komanyi a tšwelelago ka wona pading. Semelo sa Komanyi se lemogwa ka dintlha tše di latelago: Ditiro tša gagwe, dipolelo tša gagwe, baanegwa ba ba bangwe ba reng ka yena, mongwadi o reng ka yena le leina la gagwe.

Semelo sa Komanyi.

Ditiro tša gagwe:

O phegelela gore ditaba tša gagwe di loke.

- Ge a lemoga gore Ditau o swere bothata bja monagano ka lebaka la toro ya tatagwe, o a ithwala o ya go yena

Ga a na kgotlelelo ge go le bothata.

- Ge Ditau a gana go latela toro ya tatagwe, o a lla

O na le leago.

- O emaema le ngaka Mpotše go lokiša motse wa Bakone

Dipolelo tša gagwe:

O kgona go bolela le batho gabotse.

- O bolela ka bolete le Ditau le ge yena a mmefeletšwe

Ke motho wa go ba le nnete.

- Ge Rašuwa a re Tsweke o mo etetše o re a mo swarele, ga a dumele o re yeo taba e tla mo palela

O a ngala.

- Ge Ditau a mmotša gore o nyaka gore a katele segaswa ka ganong, o re yena bjale o tšwele mo go Ditau, gomme ge a sa mo kwe o tla kwa dinonyane

O bogale.

- O botša ba gakgoši Pilošamadiba gore Ditau o ile go nyala Thabišo letšatši le penne

Baanegwa ba bangwe ba reng ka yena:

Mongwadi o reng ka yena:

Ke motho wa go balabala ge ditaba tša gagwe di sa sepele gabotse.

- O re Komanyi a dutše a balabala o re o tlile ka kgomo, ka gona Bakone a ba kgone ditaba tša bona

Ga se motho wa go ahlola sepitša.

- Ga a kgahlwe ke ge Ditau a nyala morwedi wa kgaetšedi ya gagwe

O na le šedi.

- O re mokgekolo Komanyi le bona bao ba kgonago go šetša dilo kudu, ba bone Ditau a fetogile kudu

O na le kwelobohloko.

- O thoma go šipha ka megokgo a kwešwa bohloko ke go golela godimo ga bolwetši bja Ditau

Leina la gagwe: Leina la gagwe ke Komanyi.

- O omanya Ditau ge a sa latela lentšu la tatagwe la gore a nyale Thabišo [25]

16. Mehlala ya dipotšišo tša ditsopolwa tša Padi kgaolo ka kgaolo.

Mešongwana ya ditsopolwa ya kgaolo ka kgaolo

Karolong ye ya pukukgakollo o tla hwetša mešongwana ya dipotšišo tša ditsopolwa tša kgaolo ka kgaolo.

Mošongwana wa kgaolo ya 1

Bala setsopolwa se se latelago ka tsenelelo le tsinkelo gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go se latela.

“Ee, ge o bona le rena re iphumula melomo bjalo ke gore kutung ke mphela monna wa gešo.’ Gwa bolela Semoka yo mongwe wa bakgalabje bao ba bego ba le kgorong. Senyama le Makgabo ba rile go dula fase mola, madume a nama a ya a ba a boa ka tshwanelo.

‘Bjale, le re go thweng ka tša masa monna wa gešo?’ Gwa botšiša Senyama ka go sebana le Semoka.

‘Ditau ga a betha mosadi?’

‘Mosadi ofe bjale ka gore yena ke ratheto?’

‘Morwedi wa Moganwa ka sebele.’

‘Molato?’

‘Go thwe Mpimpi o rile maabane ona a maabane a ya go Ditau.’

‘Bjale bothata bo bile kae gona moo?’

‘Yola Ditau a nama a le šupa le le mo. A tloga a itatola a bile a fela a ithintha bjalo ka segotlane se momerwe ke ditšhošwane. Ya re mola morwedi wa Moganwa o ka re ga a kwešiše, Ditau a tšea seroba a rothotha.’

‘O re ga a mo tsebe?’ Gwa botšiša yena Senyama yo a bego a rata go di nwa le moro.

‘Ruri o re yena ga a mo tsebe le gatee.’

‘Ka tate ka Lesiba, ga a di gape ka moka mošemane yo.’

‘Go tseba yena Mokone gore a na yena o di bone bjang.’

Senyama le Semoka ba rile ba sa dira la kgoši e a sebja, gwa tšwela morwarrago Ditau e lego yena Ramarobane gomme Makgabo a ba soba ka leihlo gore ruri ba se ke ba tla ba lefa ka kgomo. “

[Letl. 7–8]

- 1.1 Laetša lefelo leo le utollago tikologo ya segologolo setsopolweng. (1)
- 1.2 Ka dintlha TŠE PEDI efa tebelelo ya mongwadi pading ye. (2)
- 1.3 Ka dintlha TŠE PEDI hlaloša ponelopele ye o bago le yona mabapi le lerato la Ditau le Mpimpi. (2)
- 1.4 Diteng tša setsopolwa se di nyalelana bjang le phekgogo ya padi ye? Efa dintlha TŠE PEDI fela. (2)

[7]

Mošongwana wa Kgaolo ya 2.

Bala setsopolwa se se latelago ka tsenelelo le tsinkelo gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go se latela.

'Kgaetšedi, ke ra Monareng Komanyi "a Mabuella" la Mmakgwete.'

'Ke theeditše Monareng.'

'Le re afaeya yo motlogolo Ditau o sa itira?'

'Ditaba tša gagwe nna di sa ntletše dimpa malomeagwe. Maloba mo o be a hebaheba le morwedi wa Moganwa, ke ra Mpimpi. A itatola yena thwadima e le mo, ruri a ba a mo rothotha ka lepara. Lehono šefa, le gona o a latola.'

'Ge le mmotšiša yena o reng ka molomo wa gagwe?'

'Senyakelwa yena ga a se rate le gatee. O realo ka molomo wa gagwe wa go ja bogobe.'

'Afaeya ruri mošemane yo a ka tla a laola diputswa di le kaaka, gammogo le bao ba ithobaletšego?'

'Nna ga ke sa bolela selo le yena. Ke homotšwa bjalo ka ngwana, ruri mpuwana wa maabane ge ke di thoma tšeo malomeagwe.'

'O kae bjale yena?'

'O sa tšwele ka lesoro.'

'A o ile kgojana?'

'Aowa malomeagwe, o tla tloga a boa gonabjale, ke bona le mola ngwakwaneng wa gagwe ga se a kgonye.'

Kgokolo le kgaetšedi ya gagwe Komanyi ba ile ba swara mehlamu ya go ya kua le kua gore Ditau a be a boe. Ba be ba bile ba gopotšana mohlang wola ba kilego ba boa fela kua mašemong ka ge seboko sa mogokong se taitše mašemo a bona a le kaaka.

[Letl. 11–12]

- 2.1 Tsopola lentšu leo le laetšago moeno wa Kgokolo. (1)
- 2.2 Molwantšhwa wa padi ye ke mang? Fahlela karabo ya gago ka dintlha
TŠE PEDI. (3)
- 2.3 Ke ponelopele efe yeo o bago le yona mabapi Ditau ka go se hlomphe lentšu
la mohu tatagwe? Fahlela ka mabaka A MABEDI. (2)

[6]

Mošongwana wa Kgaolo ya 3

Bala setsopolwa se se latelago ka tsenelelo le tsinkelo gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go se latela.

"Le ge yena Kgoši Pilošamadiba a be a na le morwedi yo a bego a lwa bjalo ka phišo ya letšatši motseng ka moka, ruri o be a sa rate go piga meeta ya dikgoro tše dingwe ka segwana seo sa gagwe sa meetse. Ke ra yena Thabišo wa pelo tša masogana. Seo se be se direga ka ge Kgoši Pilošamadiba a tseba gabotse gore o tloga a tshepišitše Mokone. Ruri ba be ba tloga ba kwane, yena le Tsweke tatago Ditau gona kgale maloba gore yola morwedi wa gagwe Thabišo o tla nyalwa ke Ditau ka sebele.

'Tate, ge o mpona ke khuname pele ga gago bjalo ...'

'E tla ka tšona mma.'

'Yo morwedi'ago o a lla.'

'Thabišo o a lla mma?'

'Ee, o re na le reng le duletše kgošisebešo mola mollo le o bona o lorela?'

'O a rereša mma, yeo e tšwago lemina nko yona e kae?'

'Ke tšona tšeo wena Mminašoro, tshepišo yela ya lena e kae?'

'Bjale ge a realo mma, morwedi o be a gopotše bjang?'

'O re yena o forane le mošemane wa Bahlaloga, tate.'

'Bafe? Ke ba ga mang bona bao?'

'Aowa tate, a di je di šiye marapo. Ga e ke e senya e sa agela, Mminašoro.'

'Ke taba mang yona yeo ya gore mosetsana a ka ratana le lesogana rena batswadi re se re re momodumomodu pele? Le a šola lena.'

'Aowa, Mminašoro. O se be wa ba wa phura maswikana hle. Maloba mola le sa tšwele le madira, barongwa bale ba Kgoši Manamela gotee le yena ka sebele ba tlile fano. Yo Mothofela ga se a le nyetlele tšona? Ba amogetšwe ke yena fale kgorong.'"

[Letl. 15–16]

- 3.1 Efa ditiragalo tše TŠE PEDI tše di laetšago gore tikologo ya setsopolwa se ke ya segologolo. (2)
- 3.2 Tšweletša ntlha ya go laetša gore MmaPilošamadiba ke motho wa tlhompho go ya ka setsopolwa se. (1)
- 3.3 Laetša ponelopele ya gago mabapi le sello sa Thabišo go batswadi ba gagwe. Efa dintlha TŠE PEDI. (2)
- 3.4 Ka dintlha TŠE THARO ahlaahla tema ye e kgathwago ke mongwadi pading ye. (3)
- 3.5 Sekaseka ka fao diteng tša puku ye di tšweletšago morero ka gona. Šitlela karabo ya gago ka mabaka A MARARO. (3)

[11]

Mošongwana wa Kgaolo ya 4

Bala setsopolwa se se latelago ka tsenelelo le tsinkelo gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go se latela.

E be e kile ya re ka ngawga o mongwe, ge letšatši le sa ntšha nko kua Bohlabela, Maphala e lego yena letona le legolo la kgoši Manamela a bukunya phalafala e sa le ka masa gomme modumo wa yona wa šikinya le dithaba tša Segolotlou. Letšatšing leo ruri makaba a ile a golelwa ke mošomo. Tsela e be e lebile gona gakgoši Pilošamadiba, Ntswiri morwa wa Tswatswari. Kua pele ga barongwa gona go be go kata makaba a barongwa ba gakgoši Manamela ka sebele, mola kua morago ba be ba kgorwa ke Maphala le matona ao a mo hlahlamago nke o re go bona pele re a ya morago gona aowa.

Gare go be go bonagala lekaba leo lona le bego le kgabišitšwe bjalo ka phikoko nonyana yela ya mebalabala, gomme godimo ga lona go nametše yena kgoši Manamela ka sebele. Aowa ba phalaletše gakgoši Pilošamadiba gomme ge e le rena balata sa rena ke go fera seseka ra dula gabotse. E tla re mohlang ba tliša makhura manyololo malewa ke rena ba hwetša re šetše re phophiša ona mare. Go sego bjalo gona ke bjona borumulane bjola bja go latelela noga moleteng wa yona. Seo ruri e be e le sona setlwaedi sa magoši sa go hlotlana maatla, e le gona go bona gore nkgwete ke mang. Bonaba bja kgoši Pilošamadiba le kgoši Manamela bo bonagala bo runtše le gona go gola go tloga yona nako yeo...

Bahlaloga ba gaManamela ba sepetše tselana tselanadibarwana, ba eta ba phepha metse ya magoši a mangwe ka gona go tseba gore motse wa monna o mongwe ga o ngaiwe ka bogare. Eupša ba be ba theilwe ka molaba wa ngaka Ramanthe. Ga se ba ka kgona le go phunyeletša ka motse wa gakgoši Pilošamadiba, ruri ba jewa ka ntlhana ya lerumo. Ee, ba humane madira a gaPilošamadiba a ba letile bjalo ka batho ba kua bogweng ge ba letile magadi a go tlišwa ke bona bakgonyane. Ruri ba be ba tloga ba lebeletše tsela nnete e le ka tshwanelo.

[Letl. 22 – 23]

- 4.1 Tsopola sedirišwa le lefelo tša go hlatsela gore tikologo ya setsopolwa se ke ya segologolo. (2)
- 4.2 Ke mohuta ofe wa thulano wo o tšweletšwago setsopolweng se? (1)
- 4.3 Hlaloša semelo sa Kgoši Pilošamadiba go ya le ka fao se tšwelelago mo setsopolweng. (2)
- 4.4 Hlatholla ka mo khabara ya padi ye e amanago le diteng tša setsopolwa se ka gona. Efa dintlha TŠE PEDI. (2)
- 4.5 Bontšha moya wo o fokago ka gare ga setsopolwa se. Fahlela karabo ya gago ka lebaka. (2)

[9]

Mošongwana wa Kgaolo ya 5

Bala setsopolwa se se latelago ka tsenelelo le tsinkelo gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go se latela.

“Ba rile ba sa bolela bjalo, Ditau a tšea setulo a dula fase a nama a tamiša. Ge ba šetše ba dumedišane, Kgokolo a thoma ka go phula sekaku gomme boladu bja ikgaša ntle.

'Ditau!'

'Ke theeditše, malome.'

'Bjale gona monna o a ipona le wena gore o godile. O swanetše go tšea tša gago go yola rangwane wa gago Rašuwa. Bjale taba ke e tee fela, ga se wa nyala mosadi. Mohu tatago o fulere a ageeditše motšhidi kua ga Kgoši Pilošamadiba. Rena re tloga re bona bjale go lebane gore o fegolle se borala, gape mampša re lapa melala.'

'Aowa, malome. Ge e le Thabišo yena nna ga a thabiše pelo ya ka le gatee. Ga ke rate le go mmona le ka leihlo le la lešidi. Le ge le bolela bjalo dibete tša ka di thoma go feroga.'

'Maphephodikolo ...! O reng moša ...!'

'Ke boletše malome. Thabišo nna ga ke mo rate.'

'Aowa, ngwanaka hle ...'

'Wena mma o homole o re tuu ...!' A realo Ditau eke o lebetše le gore Komanyi ke mmagwe.

'Ditau motlogolo, na Thabišo ga se a kgethwa ke mohu Tatago?' A realo Kgokolo a bile a gogela kota yona yeo a bego a e dutše kgauswi le Ditau.

'Go bjalo.'

'Bjale?'

'Ga ke mo rate.'

'O rata ofe, ka gore šole Mpimpi le yena o mo hlapa diatla? A o tšea gabotse monna?'

'Botse fela, malome.'

'Ga se wa gagola lepai kua gaMoganwa?'

'E be e le phošo.' “

[Letl. 26–28]

- 5.1 Efa molaetša wa diteng tša setsopolwa se. (2)
- 5.2 Ka dintlha TŠE PEDI hlatholla boithekgo bja setsopolwa se. (2)
- 5.3 Ahlaahla ka moo mongwadi a tšweeditšego tharollo ya bothata pading ye. (2)
- 5.4 Hlaloša mehola YE MERARO ya poledišano pading ye. (3)
- 5.5 Tšweletša maikutlo a gago mabapi le maitshwaro a Ditau. Fahlela karabo ya gago ka ntlha E TEE. (2)

[11]

Mošongwana wa Kgaolo ya 6

Bala setsopolwa se se latelago ka tsenelelo le tsinkelo gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go se latela.

“Kua gaPilošamadiba gona mokgekolo mmaPilošamadiba o emaema e ka o bešetša pitša sebešong gore e se fetoge potsa. Morwedi e sa le mola a idibala ka lebaka la go lla.

Nkone mohlokomedi yola wa gagwe o mo fokaetša ka moya e ka motho a fodiša bogobe bja go fiša.

“O tsogile?”

“Ee, mma.”

“Mo neele meetse a nwe.”

Nkone o rile go bona a phafogile gabotse maidiiding ale a gagwe, a nama a neela Thabišo meetse gore a nwe, go ya ka taelo ya mmagwe. Mosetsana a re go nwa a ba a ithekga ka lebotso gore a itheeletše gabotse.

“Mma, le re botate ba reng?”

“Selo sona sa pala se a leswa ngwanaka.”

“Tate o ra gore nna ke swanetše go nyalwa ke Ditau a sa nthate? O ntšhišhingwa bjalo ka nakedi? Aowa ruri. Ga ke gane le ge nna ruri ke mo rata nka se mo gapeletše go nnyala le gatee...”

“...Monna yena ke nku o fela a llela gona teng. Mothofela o hlwele a teteketšwa ke bommampenyapenyane mosegare o le kaaka. E rile ge letšatši le dikela a bofollwa gomme a išwa gape pele gakgoši Pilošamadiba. A lala a bofilwe sekolonkotwane, ruri e le kgokolwana a beilwe ka mola mušing.’

[Letl.30 - 34]

- 6.1 Re alele tebelelo ya mongwadi setsopolweng se. (2)
- 6.2 Efa bokamorago bja ditiragalo tša setsopolwa se, o lebeletše Mothofela. (2)
- 6.3 Tšweletša maikutlo a gago mabapi le seo se diragelago Mothofela. Fahlela karabo ya gago. (2)

[6]

Mošongwana wa Kgaolo ya 7

Bala setsopolwa se se latelago ka tsenelelo le tsinkelo gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go se latela.

“Masa a sele, go phatlaletše le gona kua bogweng bja mpša. A sele ruri a ba a sa le gona kua dikhutlwaneng tše swana. Letšatšing leo le rile ge le hlaba, barongwa ba kgoši Manamela ba thinthana dinao tša bona kgororwaneng ya gakgoši gaNtobe. Barongwa ba fihlišitše lona leo le rego emang ka maoto gobane la gosasa ge le etša lona le, le a welwa. Ee, e be e le gona go lekana le go hlotlana maatla ga magoši a bogologolo. Ge e le lefšega lona le be le tla amogwa dikgogwana gammogo le tšona tša ditswetši gomme bana ba tla bo bo khupa moratha.”

[Letl. 36]

- 7.1 Laetša ka go tsopola lefoko leo le bontšhago gore ditiragalo tša padi ye di amana le tikologo ya segologolo. (1)
- 7.2 Efa moanegwa yoo e lego molwantšhwa go ya ka padi ye. (1)

[2]

Mošongwana wa Kgaolo ya 8

Bala setsopolwa se se latelago ka tsenelelo le tsinkelo gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go se latela.

“Ke go beditše mogadibo.”
“Kgoši ya ka, ke theeditše Mokone.”
“Ke go beditše mabapi le yola Ditau.”
“Ditau ge a reng, Mokone wa ‘ntšhi dikgolo?”
“Ga ke sa bo pata ruri mogadibo.”
“A Ditau o lala a go hloba boroko?”
“Ditau ga a ntlhore boroko mmago rena. Ke hlorwa ke ditiro tša ka boroko.”
“E rile mola Ditau e sa le letekatekana ka mo pota ka phefong mogadibo.”
“Lebaka lona e le eng ge o be o dira ka wona mokgwa woo, Mokone?”
“Lebaka e le ge ke sa rate ge a ka nyala mosadi. Ke mo eme ka pele mogadibo...”

“...Ke rile mola nna ke robetše maabane ona a maabane, mogolwane‘aka Tsweke a tloga a iponagatša ditorpong tša ka. Ruri o tlogile a mpotša tsebegokwa gore ke kgopele tshwarelo go wena ka molomo wo wa ka, go sego bjalo o tlo mpitša ka monwana mola bakgomana ba mošate ba ntebeletše. Ke ka mo ke go beditšego ke re ntshwarele hle, mmaBakone. Ke šetše ebile ke laetša ngaka ya ka gore e pherekolle.”

[Letl. 42- 43]

- 8.1 Re fe molwantšhi wa padi ye go ya ka setsopolwa se o be o fahlele karabo ya gago ka ntlha E TEE. (2)
- 8.2 Laetša ka fao morero wa padi ye o tšweletšwago ka gona ke diteng tša yona o lebeletše setsopolwa se. (2)
- 8.3 Efa ponelopele ya gago mabapi le go kgopela tshwarelo ga Rašuwa ka tiragalo ya go pota Ditau ka pele. Efa dintlha TŠE PEDI. (2)
- 8.4 Efa bokamorago bja ditiragalo tša setsopolwa se ka dintlha TŠE PEDI. (2)
- 8.5 Ahlaahla semelo sa Rašuwa go ya ka ditiragalo setsopolweng se ka dintlha TŠE PEDI. (2)
- 8.6 Efa tswalano ya baanegwa ba, Komanyi le Rašuwa setsopolwa se (2)
- [12]**

Mošongwana wa Kgaolo ya 9

Bala setsopolwa se se latelago ka tsenelelo le tsinkelo gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go se latela.

“Mo hloboleng a šale a le bjalo...!”

“Tau Mminašoro! Kgoši a re a šale a le bjang?”

“Ke re a šale a re pshenene bjalo ka monwana wo wa ka.”

“A ponoka ponoki, thobela?”

“O nkwele sehlola tena...!”...

...Mabina o be a sa kgolwe gore o lokolotšwe kgolegong. A tloga fale pele ga kgoši a fela a gadima morago mo a phafošitšwego ke ge a šetše a kiba kota ya kgororwaneng ka dikgara. Moisa a ba a thibana moya motsotswana e se mekae.

...Meloko ya gabo Mothofela e ile ya šala e šokiša bjalo ka mosadi wa mohlologadi. Ba lapa la gagwe bona ba ile ba swanelwa ke go gatoga ditao ka ge nnete gona ruri ba be ba ka se kgone go lebelelana le kgoši Pilošamadiba ka mahlong.”

[Letl. 46 – 48]

- 9.1 Laetša tswalano ya Mothofela le Mabina. (2)
- 9.2 Ka dintlha TŠE PEDI laetša semelo sa Kgoši Pilošamadiba go ya ka diteng tša setsopolwa se. (2)
- 9.3 Akanya maikutlo ao a bego a aparetše ba meloko ya gabo Mothofela, ge ba lebeletše tiragalo ya setsopolwa se. (2)

[6]

Mošongwana wa Kgaolo ya 10

Bala setsopolwa se se latelago ka tsenelelo le tsinkelo gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go se latela.

Kgoši Pilošamadiba o rile go botha ona magadimanantweng a gagwe bjalo, a nama a di tuntunyetša ditsebeng tša bona ka sebele. Ge kgoši a bega ditaba tše o tša go timelela ga morwedi wa gagwe Thabišo gammogo le mohlokomedi wa gagwe Nkone, o be a bile a hunne matswele a ya kua le kua. Ruri o be a kiba le mešito ka direthe ka ge ditho tšona a be a rwele tša tlou.

Ge e le madira a kgoši ka sebaka seo, motho wa ntshe o be a re le ge a longwa ke nta, a e lese gore e upše e mo teteketše ka ge go ingwaya gona e be e tla ba e le go ikgogolela magala a mohweleretšhipi hlogong. Ee, ba be ba swanetše go theeletša ka tše pedi tše di tlogago di tonkutšwe merunyane.

“Babinašoro...!”

“Tau ya tswako.”

“Motse wa ka o šwahletšwe ke dibatana.”

“Motse wa ka o šwahletšwe ke dibatana.”

“Rrago batho, re theeeditše.”

“Ngwetši ya Bakone Thabišo o jelwe ke bjelele.”

“Re theeeditše, tatago rena.”

“La ka moswane le le hlabele le sa dutše gona moo le dutšego gona ga bjale...!”

“Kgoši o ra gore ga re bo pate lehono le.?”

“Ke nkwele gabotse.”

[51 – 52]

- 10.1 Efa leina la moanegwa yoo e lego mohlohleletši pading ye. Šitlela karabo ya gago ka ntlha E TEE. (2)
 - 10.2 Tsopola lentšu leo le laetšago gore tikologo ya setsopolwa se ke ya segologolo. Fahlela karabo yalha E TEE. (1)
 - 10.3 Bontšha semelo sa Pilošamadiba go ya le ka ditiro tša gagwe setsopolweng se. (2)
 - 10.4 Re alele tebelelo ya mongwadi setsopolweng se ka dintlha TŠE PEDI. (2)
- [7]

Mošongwana wa Kgaolo ya 11

Bala setsopolwa se se latelago ka tsenelelo le tsinkelo gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go se latela.

Bahlaloga ba gaManamela ba dutše pele mola kgorong, gomme ba swarwaswarwa marumo a bona ka mešunkwane ya ngaka ya bona Mokoboti mola difahlegong ba tlotšwa ka a aretse. Ee, moya mahlong a tau yena o swanetše go swera serumula. A se sware bjalo a bile a tšama a se butšwetša gore ruri se se ke sa tla sa lorela sa tima tseleng. O se lebale gore ka yeo nako Motšedi' a topaditšhilo re a lwa, ngaka ya kgoši Ntobe le yena o be a lahlile tša gagwe mo fase gona kua kgorong ya mošate wa gaNtobe.

Monna o be a tsorame bjalo ka yona tšhwene ya roto mo leswikeng le legolo, ruri e ka o tšhaba gore ditaola tša gagwe di ka tla tša gata megatišo mo fase. O be a di šupa ka mootlwa wa noko a bile a balabala mo o ka rego le yena mong ka noši ga a sa ikwa gore a a o reng. Ee, ga a di balabalele Motšedi, gape sethokgwa seo se tšwago phuthi nnete sona ga se tsebje. Ga a di hlodiye Motšedi mohlomongwe di tla mo kwa lehono ge e ba ka mehla ditaola tšeo di fela di iphetoša difoa goba ditholo ka leo le rego ga se di mo kwe gabotse.

Banna ba difaka tša mahuto ba tlogile ba ya ba gahlana moolwaneng wa naga ya kgoši Ntobe le kgoši Manamela gomme ba jana ka ntlhana ya lerumo. Lehu lona bohle re a tseba gore ga go a tshwailwego phatleng gore a na o tlo laela melatša neng le gona ka nako mang. Madira a gakgoši Manamela a ile a tšea botsebelo lona letšatšing leo.

[Letl. 55 – 56]

11.1 Tšweletša moya wo o fokago setsopolweng se. (1)

11.2 Tsopola sedirišwa le tiragalo tše di laetšago gore diteng tša setsopolwa se ke tša segologolo. (2)

[3]

Mošongwana wa Kgaolo ya 12

Bala setsopolwa se se latelago ka tsenelelo le tsinkelo gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go se latela.

Ka mola gagaboDitau mokgekolo Komanyi yena o be a lapa molala, a fela pelo e le ka tshwanelo gore Kgokolo le motlogolo'agwe Ditau ba fegolle se borala ka gore ke bao ba be ba bonagala ba edile difahlegong ge ba tsena ka kgoro. O be o ka re batsomi ba swarišitše sebatana seo e lego kgale ba se theile. Sebatana sona se bose ge se jewa mola se sa re huu...! Batho ba babedi bao ba be ba swanetše fela gore ba khutšiše mokgekolo Komanyi go lapa molala e le ka nnete.

Mokgekolo Komanyi o ile a makala a ba a šala ruri a itshwere lehlakare ge ba mmošša le ka ga go kopana ga gagwe le Rašuwa wona mosegareng wa letšatši lona leo le sa tšwago go dikela. Ee, ditaola tša ngaka ya Kgokolo, Ngwetšana, di be di hlatsetše kopano yeo. Mokgekolo o rile go thoma go tshwa tša gagwe le yena, Ditau le malome agwe ba šala ba lebelelane fela nke mekoko e mebedi e lapišitšwe ke gona go lwa. Komanyi o tlogile a bolela gore ke nnete Rašuwa o hlwele a mmileditše kua kgorong. O tlogile a tsebiša Ditau gore yola rangwane wa gagwe o re yena ga a bo pate le gatee ka lebaka leo o kgopela tshwarelo. Ka nako yeo Kgokolo yena o be a kgotsa a bile a ikana ka Banareng ba gabo ba gaMmakgwete leboelela ...

[Letl. 58]

- 12.1 Na molwantšhwa le molwantšhi ba padi ye ke bomang? (2)
- 12.2 Ka dintlha TŠE PEDI ala bokamorago bja diteng tša setsopolwa se. (2)
- 12.3 Hlaloša o be o laetše tebelelo ya mongwadi pading ye. (2)
- 12.4 Ngwala molaetša wo o tšweletšwago ke diteng tša setsopolwa se. (2)
- 12.5 Akanya maikutlo ao a ka aparelago Ditau mabapi le go kgopela tshwarelo ga rangwane 'a gwe, Rašuwa. Fahlela karabo ya gago. (2)

[10]

Mošongwana wa kgaolo ya 13

Bala setsopolwa se se latelago ka tsenelelo le tsinkelo gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go se latela.

Seboledi sela se rile go kgontlhetša mantšu ale a sona a mafelelo ditsebeng tša batheeletši, gwa re o mongwe wa banna bale ba kgoro a nanoga ka pela a šetse a bile a kgopela yona tshwarelo mola go se phošo yeo a šetšego a e dirile.

“Le tla ntshwarela Bahlaloga ka gore nnete gona ga re kwele felo gotee. Le re yo morwa wa kgoši o tla ba a tlema tšhimama le mang?”

“Wena bjale o kwele ge a swanetše go e tlema le mang?”

“Yola motswala’gwe morwedi wa Sankitirana.”

“Ee, bjale o kwele mang kae a reng?”

“A ke re re kwele maloba mola nke barogwa ba tšwa go tlogela leo le rego bat lo ikgata mohlala gape gona kua gakgoši Pilošamadiba, etše re tseb gabotse gore ga se gwa re lebana fao?”

“Tšeo ke tša gago o le noši.”

“Tau ya tswako, ga e ke e senya e sa agela hle. Ke be ke botšiša fela.”

[Letl. 67 - 68]

- 13.1 Efa morero wa padi ye o be o fahlele karabo ya gago ka dintlha TŠE PEDI. (3)
- 13.2 Ka dintlha TŠE PEDI hlatholla boithekgo bja setsopolwa se. (2)
- 13.3 Ahlaahla ka fao mongwadi a tšweleditšego sehloa pading ye. (2)
- 13.4 Tšweletša maikutlo a gago mabapi le go re morwa wa Manamela a nyale motswala wa gagwe Sankitirana. (2)

[9]

Mošongwana wa kgaolo ya 14

Bala setsopolwa se se latelago ka tsenelelo le tsinkelo gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go se latela.

Monna wa mpana ya ntlhana e lego Kgokolo o be a tla re go fetša go tsena Bakone manngwetla ka yona tsela yona yeo, a fetše ka gona go phophola mpana yela ya gagwe ka letsogo e ka o robotša ngwana wa lesea.

Kgoši Pilošamadiba yena o be a hwibiditše mahlo e le ka tshwanelo. O be a tloga a tseba gabotse gore a se hlabane tša gabo di tla ya a dutše a di lebeletše. O be a tloga a le šupa le le godimo Pilošamadiba a re ge Ditaui a sa phethe taelo ya mohu, gona yena a ka upša a tshwa letswele la bogoši gomme la anywa ke bafeti ba tsela. Bakgomana ba gagwe ruri ba be ba dutše ba mo potapotile ka pele le ka morago. Ge go se na bothata bjo bo selaganyago monaganong wa motho, o ka fela o mo sema go ba botho. Mariri a gagwe a bonagala go swana le lehono le ge kgoši Pilošamadiba e ka ruri o kgophilwe molomo ka boloko bja khwephane. Ee, o befetšwe.

[Letl.70]

- 14.1 Efa tswalano ya Pilošamadiba le Thabišo. (2)
- 14.2 Na diteng tša setsopolwa se di utolla tikologo ya mohuta mang? Fahlela karabo ya gago ka ntlha E TEE. (2)
- 14.3 Setsopolwa se se re tšweeletša semelo sefe sa Kgoši Pilošamadiba. Šitlela karabo ya gago ka lebaka. (2)
- 14.4 Hlatholla ka mo khabara ya padi ye e amanago le diteng tša yona ka gona. Efa dintlha TŠE PEDI. (2)

[8]

Mošongwana wa kgaolo ya 15

Bala setsopolwa se se latelago ka tsenelelo le tsinkelo gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go se latela.

Ga se ka phošo ge Ditau a ile a tshutshuma kudumela ka gore e be e se setlwaedi sa mokgekolo Komanyi go hlwa a itshamile ka mojako wa ntlo ya morwa wa gagwe. Ditau o rile go araba pitšo ya mmagwe, a ba a tsupuloga gona fale malaong a gahlanetša mosadimogolo mojako. Matsogo ga se a sepetšwa 'lolololo' bjalo ka mehleng. Mokgekolo a phula sekaku boladu bja ikgaša ntle.

“Ditau!”

“Mma!”

“Ebang o re o dira eng e bjang ngwanaka?”

“E le ge ke dira eng bjale mma?”

“Ge o ka se ntšhe mahlo ao dinameng Mokone, setulo sa tatago sa bogoši se tla jewa ke bjelele. Manong a tla se topa gomme wa šala fela o ithwele megono. Nna re llela wena ge e le rena re šetše re omile nko.”

“Setulo sa tate se ka se jewe bjelele mma, gape nna se ntebane.”

“Ge fela o nyetše yola Thabišo ditoro tšeo tša gago di tla fetoga nnete.”

Gape mma lena le nyaka gore nna ke katele segaswa ka ganong.”

“Nnaena bjale gona ke tšwile mo go wena Ditau. Wa se kwe nna o tla kwa dinonyane. Mokgekolo Komanyi o rile go tshwa mantšu ona ao, a nama a tloga gona fale mojako wa morwa a eta a kgotsa leboelela. Go fihleng ga gagwe ka kua mokutwaneng wola wa go goletša mollo, mosadimogolo a nama a šipha ka megokgo e ka o keketilwe ke motho. MmaDitau o rile a sa thapišwa ke pula yeo e bego e nela yena a nnoši, morwedi wa gagwe Phei a tla a e nametša thaba a dutše a bona e phušula fase ka nko Phei o boditše mmagwe gore mohu tatagwe o iponagaditše go yena ka ditoro bjona bošegong bja maabane. O be a dutše a bolela ka go nyala ga Ditau kua gakgoši Pilošamadiba.

[Letl.76 -79]

- 15.1 Efa tswalano ya Ditau le Phei. (2)
- 15.2 Ke mohuta ofe wa thulano wo o tšweletšwago setsopolweng se? (2)
- 15.3 Hlaloša semelo sa Ditau go ya le ka fao se tšwelelago mo setsopolweng. (2)

- 15.4 Laetša maikutlo ao a aparetšego Komanyi setsopolweng se. (2)
- 15.5 Ka dintlha E TEE efa tebelelo ya mongwadi setsopolweng se. (2)
- 15.6 Sekaseka ka fao diteng tša setsopolwa se di tšweletšago morero ka gona. (2)
Šitlela karabo ya gago ka lebaka. (2)

[11]

Mošongwana wa kgaolo ya 16

Bala setsopolwa se se latelago ka tsenelelo le tsinkelo gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go se latela.

Nnete fela mosadi wa Sekokomane o be a ile a tenwa ke bofšega ka letšatši le lela monna wa gagwe a rilego a boa madileng a fihla a potlela tshehla ya' boRamasela godimo gagagwe. Mosadi o rile ge a leka go botšiša gore bothata ke eng, Sekokomane ya ba e le gona ge a tshwa le tša go tlabatlabiša dibete. Mosadi yola wa Sekokomane o rile ke a kgotlelela a ba a bona gore ruri o swanetše go laetša yola Sekokomane gore lešilo le lona le na le mabušeletšo a mabe.

Lethari lona la matsogo a bothatana le rile go mo komiša mmu ruri la ba la mo dula godimo. A mo tia e ka o kiba moropa wola wa košeng ya dikhuru, mo Sekokomane a ilego a ba a šala fela a tšwile manakana hlogong e ka ke namane ya kgomo.

Taba yeo e ile ya šala e itirile mogano menaganong ya banna ba kgoro yeo ya gakgoši Ntobe gammogo le kgoši ka noši.

[Letl.84-85]

16.1	Ke thulano ya mohuta mang yeo e tšwelelago setsopolweng se?	(1)
16.2	Laetša ponelopele ya gago mabapi le tiragalo ya setsoplwa se.	(2)
16.3	Ke moya wa mohuta mang wo o fokago setsopolweng se.	(1)
16.4	Ala molaetša wa setsopolwa se. Fahlela ka dintlha TSE PEDI.	(2)
16.5	Ahlaahla tema yeo e kgathwago ke mongwadi setsopolweng se.	(2)
16.6	Maikutlo a gago ke afe mabapi le maitshwaro a Sekokomane
ka lapeng la gagwe	(2)
- [10]

Mošongwana wa kgaolo ya 17

Bala setsopolwa se se latelago ka tsenelelo le tsinkelo gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go se latela.

E rile ka leselaphutiana kgoši a tšwa ka mola ngwakong wa gagwe a hwibiditše mahlo bjalo ka a theko. O be a topile lerumo leo a bego a fela a le bekenya gomme bao ba bego ba mo dišitše ba bona gabotse gore ge ba ka leka go mo thibela ga go se se botse seo a ilego go se dira ntle le go huduša bjona bophelo bja motho. O be a tšwere lekgeswa fela a bile a tšama a opela a lebile mokgahlo ga dithaba tše pedi. O sepetše ruri a ba a re ka sefate sa dithaba tšela a re phu...! Setšhaba sa Bakone se ile sa šala se tlabegile gona fale kgorong e ka ba lle molebatša ga ba sa tsebe gore kgoši ga ya swanela go hwa e nnoši. Aowa, Rašuwa yena ga a subelele ka sefate sa dithaba tšona tšela gomme a be a gome ka gore nnete gona rena re rata go tla go tšea botsebelo.

[Letl.89-90]

- 17.1 Efa leina la mohlohleletši wa padi ye. (1)
- 17.2 Ke tikologo ya mohuta mang ye e tšweletšwago ke padi ye? Thekga karabo ya gago ka go fa didirišwa TŠE PEDI go tšwa setsopolweng se. (2)
- 17.3 Ka dintlha tše pedi hlatholla boithekgo bja setsopolwa se. (2)
- 17.4 Bontšha ka moo mongwadi a dirišitšego thekeniki ya mothalonako ka gona o Lebeletše setsopolwa se. (2)
- 17.5 Na o bona leina la padi ye le nyalelana le diteng tša yona? Fahlela karabo ya gago ka dintlha TŠE THARO. (2)

[9]

Mošongwana wa kgaolo ya 18

Bala setsopolwa se se latelago ka tsenelelo le tsinkelo gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go se latela.

“Wena Ditau o re o sola eng gakgoši Pilošamadiba?”

“Ga ke sole selo.”

A fa wena o a tseba gore Thabišo o mo šupeditšwe ka monwana?”

“Ga se ba ntheriša bona ge ba dira bjalo.”

“Bjale wena o bona bokaone e le bofe?”

“Go forolla yoo le bego le mo forile.”

“Re re go fetša go mo forolla go direge eng e bjang?”

“Ke ikgethele yo ke mo ratago.”

“O ikgethele yo o mo ratago bjang monna mola o tseba gabotse gore Thabišo o mo kgethetšwe

ke yo phuphu ya gagwe e šetšego e wetše?”

“Ee, eyang go yena yoo le fihle dihlogong le phophothe ka e tšhwaana pudi ka ge nnete gona le tla tlamega go dira bjalo. Thabišo nna ga ke mo rate.”

Ditau o rile ge a bolela bjalo, ruri a galefiša mokgekolo mmagwe Komanyi yo a rilego go rola tuku a ba a e lahla fase gomme a thoma go roromela. Mokgekolo Komanyi o ile a gana nnang gomme Bakone ba leka go di hlopha le go di hlohletša ka tshwanelo. Yo mongwe wa diboledi Kgabudi a nama a itebantšha le Ditau serokaphahla a re:

“Ditau, o re Thabišo o nkgga eng?”

“Ga se ka mo kwa ka ge ke se ka mmatamela, thobela.”

“Bjale o mo gana eng ya phošo yeo o sa e tsebego?”

“Ga a thabiše pelo ya ka.”

“O bona yola mohu tatago go ba sematlabokgola ge a go šupeditše yena?”

“Ē sego sematlabokgola mong’ka.”

“Eng bjale.”

“Phošo.”

“Wena Ditau ruri o se be wa tla wa re rena ga se re go botše. Ge o nyaka go aga motse wa khutšo o swanetše go kgotsofatša bale ba iketšego moletemohlaelathupa. Ntle le moo gona se sebotse o tla se topa se wele.”

“Fela yo a ratwago ebile a ikgethetšwego ke naa yena ke tlo mo nyala.”

[Letl. 91 – 93]

- 18.1 Laetša mohuta wa thulano ye e renago setsopolweng se. Fahlela ka ntlha E TEE. (2)
- 18.2 Tšweletša gore molwantšhi wa padi ye ke mang o be o šitlele karabo ya gago ka ntlha E TEE. (2)
- 18.3 Re fe polelo yeo e tšweletšago tekolapejana mo setsopolweng se. (1)
- 18.4 Efa mohola wa poledišano setsopolweng se ka dintlha TŠE PEDI. (2)
- 18.5 Laetša ponelopele ya gago mabapi le go gana dikeletšo ga Ditau. Efa dintlha TŠE PEDI. (2)
- 18.6 Na o bona leina la padi ye, le nyalelana le ditiragalo tša yona? Fahlela ka dintlha TŠE PEDI. (2)

[11]

Mošongwana wa kgaolo ya 19

Bala setsopolwa se se latelago ka tsenelelo le tsinkelo gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go se latela.

Go fetile matšatši a mmalwa Ditau a sa iponagatše mola kgorong. Ya re ka ge sešo se sona se se baba mongwai, sa re go mo hlohlonga a nama a šala a laela gore go bitšwe kgoro ka tšhoganetšo. O be a nyaka gore ba menagano ya maphefo ba tle ba mo dikiša tšona. Pitšo yeo e ile ya hlahlamolla ditaba tšeo banna ba kgoro ba bego ba šetše ba di thudiša maboto gona moo kgorong. Kgoro ya Bakone mohlang woo e be e tletše go se na le motho a ka tsarametšago mare gona. Ee, phalafala e letše gomme gwa bonagala gabotse gore lentšu la kgoši nnete le agelwa lešaka. Yeo kopano e be e le ya moswananoši ka gore go be go tlike le bona bale ba go hlwa ba lla lekgere ge go swanetše go hlagolwa tšhemo ya mošate. Ruri go be go botogile le tšona digole ka gore go anegelwa ke go tingwa.

Bakone ba rile go anegelwa tša toro ya kgoši Ditau ba kgotsa gwa se thuše selo. Banna ba be ba kgalegile go di hlahuna ba be ba di ntšhe letswai, eupša ya re pele di ka fetoga ona magangano kgoši a emelela gomme a tloga mola kgorong ka ge nnete gona di be di mo opiša hlogo. Go be go sena mang yo a sa bolelego gore toro ya kgoši e tloga e ba laetša gabotse gore badimo ba mo emetše ka maoto.

[Letl. 98-99]

- 19.1 Na molwantšhwa wa padi ye ke mang? (1)
- 19.2 Ka ntlha E TEE efa semelo sa Ditau go ya ka setsopolwa se. (2)
- 19.3 Ka dintlha TSE PEDI ala bokamorago bja diteng tša setsopolwa se. (2)
- 19.4 Hlaloša o be o laetše tebelelo ya mongwadi setsopolweng se. (2)
- 19.5 Ke tikologo ya mohuta mang yeo e tšweletšwago ke setsoplwa se? Thekga karabo ya gago ka ntlha TŠE PEDI. (2)
- 19.6 Akanya maikutlo ao a aparetšego setšhaba sa Bakone ge ba ekwa ka toro ya Ditau. Fahlela karabo ya gago ka ntlha E TEE. (2)
- 19.7 Ka dintlha TŠE PEDI go tšwa setsopolweng le ka pading, tiiša gore ke nnete Lentšu la mohu ga le tshelwe. (2)

[13]

Mošongwana wa kgaolo ya 20

Bala setsopolwa se se latelago ka tsenelelo le tsinkelo gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go se latela.

“Bakone ba ‘ntšhi dikgolo! Ditauro morwa wa tatago rena o swanetše go buša pelo a nyale Thabišo. Go sego bjalo nna ke re mo leseng. A ke re motho re mmotša a eswa kobo, ge a eswa mmele ke wa gagwe, Ditauro o swanetše go tseba gore tša bo mošemane ga di jewe a sa phela.”

Banna bale ba namile ba phaphatha le ka diatla ge ba dumelelana le seboledi sa taba yeo. Ditauro a re go kwa legoa kua kgorong a tsupuloga ka mola ngwakong wa gagwe a leba gape mola kgorong a bega a tlogile le go laela a se a laela. Go fihleng ga gagwe o ile a di begelwa ka tshwanelo gomme seo se kgahlišago ya ba ge a se a di gane ka moka tšeo di šetšego di ahlaahlwa ke banna moo kgorong. Le ge a tlogile a itira yo o karego ga a ba kwe ge ba bolela ka go nyala Thabišo ka dikgomo tša mošate, nnete fela o ile a dumelelana le ditaba tša go latwa ga Tšhikatšhiko kua ga gabo go tla go gomiša dipudi tša Ntinana, kudu ka ge a be a tšwa motseng wa gabo Thabišo yo a sa ratego go mmona le ka leihlo. Ee, pudi e jele leotša e feteditše tše dingwe.

[Letl.103]

- 20.1 Ntšha molwantšhwa le molwantšhi wa padi ye. (2)
- 20.2 Efa ditiragalo TŠE PEDI tšeo di laetšago gore tikologo ya setsopolwa se ke ya segologolo. (2)
- 20.3 Tšweletša maikutlo a gago mabapi le go nyala Thabišo ka dikgomo tša mošate. Fahlela karabo ya gago ntlha E TEE. (2)
- 20.4 Laetša tema yeo e kgathwago ke moanegi setsopolweng se. (2)

[8]

Mošongwana wa kgaolo ya 21

Bala setsopolwa se se latelago ka tsenelelo le tsinkelo gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go se latela.

Bošegong bjona bjoo bja monyama o mosomoso, kgoši Pilošamadiba o be a letše a hleregile boroko ka gona go balabala ka mogopolo a nnošši. O letše a itšhekiša a ba a ikahlola ka leo le rego o reng ruri a palelwa ke go ahlola molato wa Thabišo le Ditau mola yena a ahlotše melato e mentši ya go thatafa le go feta. Nnete gona moreku ga a ithekole le gona tša Ditau yoo e lego morwa wa. Bakone a ka se fele a theletše bobebe go tšona ka ge e le ngwana wa monna o mongwe. Le ge kgoši Pilošamadiba a be a le bogale bjo nnete gona bo sa fihlelego, seo se šalago ke gore phukubje ya tshela moedi ke mpšana.

Ge tše di direga ka moka kgoši Pilošamadiba yena o be a sa lebale le ga tee seo se kilego sa direga maloba. O be a bile a sa lebale le gatee gore madira a gagwe a hlabilwe ke meetlwa ge ba be ba nyakana le Thabišo le Nkone mohla wola ba tšerwe ke pelo b aba ba fihla motseng wa kgoši Rantlakana. O fela a beile yola Thabišo leihlo gore le ka mohla o tee a se ke a tla a ba timelela gape. Le ge ga bjale ba itlhobogile ka taba ya yola Ditau yo bjale a gorošitšego motswala'agwe Seritša, toro ye ya Thabišo e tloga e beile pelo ya kgoši Pilošamadiba madulong.

[Letl.108-109]

- 21.1 Efa tswalano ya Thabišo le Nkone. (1)
- 21.2 Hlaloša semelo sa kgoši Pilošamadiba go ya ka fao se tšwelelago mo setsopolweng. (2)
- 21.3 Laetša ka fao bokamorago bja diteng tša setsopolwa se di amago maikutlo a Pilošamadiba. (2)
- 21.4 Tšweletša moya wo o fokago ka gare ga setsopolwa se. (2)
- 21.5 Na o bona sephetho sa Thabišo sa go ngala a tšhaba e le mogwa wo mokaone wa go rarolla mathata? Fahlela ka dintlha TŠE PEDI. (2)

[9]

Mošongwana wa kgaolo ya 22

Bala setsopolwa se se latelago ka tsenelelo le tsinkelo gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go se latela.

“Lekgotla la Bakone...! Nna yena ga ke Mokone eupša ke Monareng. Efela molato wona o tle o ahlolwe ke yena mofeti ka tsela. Ga ke mošemanyana wa dipudi mo nka tšhošetšwago ke lena ka hlogwana ya noga e hwile. Ruri le ka se mpintšhe tlampule bjalo ka lešimelakgano la mpuwana wa bongwana. Ge le nyaka gore kgoši ya lena e buše ka toka le tshwanelo, gona dirang moletlo wa go bea Ditau setulong semmušo gomme Seritša le yena a tle a tsebe gona go fiwa madulo a gagwe a mmasetšhaba. Le gopola gore ka gona go tšea dilo ka ntee ka ntee kua ga Rašuwa ke gona ge le mmeile setulong? Aowa. E ka re le mola mogologolo a boletše bogologolo gore mmapelo o ja serati la fela le gapeletša Ditau go hlahuna segaswa a dutše a itebeletše. Re a tseba le rena gore kwelapele ya bokgomo ga e boe le lenyora bjang mola a nyetšwe pele? Ruri le se re tlabeleng lefela Ditlhantlhagane.”

[Letl.112]

- 22.1 Efa tswalano gare ga seboledi se le Seritša. (1)
22.2 Akanya maikutlo ao a aparetšego seboledi setsopolweng se. (2)
22.3 Ahlaahla ka fao mongwadi a tšweleditšego tharollo ya bothata pading ye. (2)

[5]

Mošongwana wa kgaolo ya 23

Bala setsopolwa se se latelago ka tsenelelo le tsinkelo gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go se latela.

Ditau bjale a thoma go itaetša gabotse gore le yena ka noši o thomile go itshola bjalo ka sejagobe sa mohlang wa dijo tša lehlabula. Ruri di be di tloga di mmipetše tša go jewa ke yena dikgobe, mo bjale gona a bego a šetše a itaetša gabotse gore o rwele morwalo wo a kgopelago go o rolwa ntle le yona tikatiko. Ee, morwalo wa gagwe o be o mo imela. Aowa, rena a re mo tlogeleng le morwalo woo wa gagwe ka gore nnete gona yeo yona e be e tloga e le nakana ya mokhure. Ba sehlile bomahlwaadibona ba mo neela yona, bjale e be e se ya swanela go hlwa e mo lliša.

Ka letšatši le lengwe yo Seritša o ile a laetša Ditau gore thetho yeo a e aperego o e aparetše lefela. Ditau o be a rata go tseba gore e ka ba molato o mo kae Seritša a sa khuparetše leseba bjalo ka ba bangwe. Ee, yeo ke polelo ya baratani ba bangwe le ba bangwe ge ba šetše ba rata go lokiša ditaba tša motse wa bona.

'E bang o re re feletša kae?'
 'Ka eng?'
 'O re ka eng? Ka ngwana.'
 'Ga ke tsebe.'
 'Wa se tsebe bjang e le wena o swanetšego go mo tliša lefaseng?'
 'Ee, gona go bjalo.'
 'Bjale?'
 'Le wena e tšwa tema.'
 'Le ge ba re sa tema ke go boeletša wena Seritša, ba be ba sa re ka mokgwa wona wo.'
 'Ditau ...! Ge e le gore o lebeletše nna gore ke tlo go dira tatagwe ngwana goba bana gona o moletangwedi wa go leta lefsifi.'
 'Afa ke go kwa gabotse Seritša?'"
 [Letl.116–117]

- 23.1 Hlaloša tswalano gare ga Ditau le Seritša go ya ka setsopolwa se. (1)
- 23.2 Ke thulano efe ye e tšwelelago setsopolweng se? Fahlela karabo ya gago ka ntlha E TEE. (2)
- 23.3 Tšweletša gore molwantšhwa wa padi ye ke mang o be o šitlele ka lebaka. (2)
- 23.4 Na mohola wa poledišano ke ofe mo pading ye? Efa dintlha TŠE PEDI. (2)
- 23.5 Laetša ka moo leina la puku le nyalelanago le diteng ka gona. Fahlela ka dintlha TŠE THARO. (3)
- 23.6 Ke maikutlo a mohuta mang ao a ka go aparelago mabapi le poledišano ya Seritša le Ditau ka go hloka ngwana ga bona? Nošetša karabo ya gago ka dintlha TŠE PEDI. (3)
- [13]

Mošongwana wa kgaolo ya 24

Bala setsopolwa se se latelago ka tsenelelo le tsinkelo gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go se latela.

Bao di bego di ba loma ka gona go ba mahlaku a mabapi e bile Senyama le Makgabo. Bakgalabje ba ba tlogile ba šalane morago ge ba tšwa ka lesoro la kgoro gomme ba leba moo ba tsebago gore ba tla humana Ditau a kwaetše gona. Ba rile go mo hwetša gwa re Senyama a re:
 "Ditau ngwana Tlhantlhagane yešo!"
 "Bagolo ba ka. Tlang natšo ke theeditše."
 "O reng o neela dinonyane seroto seo se tletšego peu ya setšhaba?"

“Le ra bjang bjale bagolo ba ka?”

“O a tseba gore Kgokolo malome’ago ke Monareng, ka fao a ka se eme pele ga Bakone le gatee. Ge o sa rate go buša setšhaba se sa Bakone, o reng o sa lese bana ba yola rangwane’ago Rašuwa ba upša ba etša tatabo ba fela ba go swaretše setulo? Re lapile go šwahlelwa ke Kgokolo kgorong ya Bakone e se yena wa ‘ntšhi dikgolo.”

“Bjale le reng le sa botše yena ka noši?”

“Mahlo a motho ga se a mpša.”

“Bjale le be le re nna ke dire eng?”

“Seo nkabego o se dirile kgale maloba.”

“Ke sefe sona seo sa go hloka leina?”

“Nyala Thabišo wa gaPilošamadiba, letata o tle o apare la bjona bogoši bja Bakone ka tshwanelo. Moo gona ruri o swanetše go re fa tsebe re a go botša.”

“Go etša mang le gona neng?”

“Go etša bao ba šetšego ba fetile pele ga gago ge ba be ba theeletša dikeletšo tša ba bagolo.”

“Nna ga ke ketšaetšane.”

Ba rile nnete go fihlišana le Ditau bokgole bjo bokalo, Senyama a nama a dikelela ka kua mafuri gomme a fihla gona a di tuntunyetša ditsebeng tša mokgekolo Komanyi gore ka moso a se itatole tšona. Ee, ba be ba sa rate gore mokgekolo Komanyi a tle a ba seme go ba bomatheetša-bela-mabina-go-solwa. Bona ba be ba rata go tsebiša mosadimogolo gore le bona ba tloga ba eswa kgotelele ka lebaka la ge e le bona mahlaku a mabapi.

[Letl. 120 – 122]

- 24.1 Re alele semelo sa Ditau go ya ka ditiro le dipolelo tša gagwe setsopolweng se. (2)
- 24.2 Go ya ka fao o badilego padi ye tšweletša tharollo ya bothata. Efa dintlha
TŠE PEDI. (2)
- 24.3 Na setsopolwa se se tšweletša thulano ya mohuta mang? Fahlela ka ntlha
E TEE (2)
- 24.4 Moya wo o fokago mo setsopolweng ke wa mohuta mang? Fahlela karabo ya
gago ka ntlha E TEE. (2)
- 24.5 Na o bona leina la puku le sepelelana le ditiragalo tša yona? Fahlela karabo
ya gago ka dintlha TŠE PEDI. (2)

[10]

Mošongwana wa kgaolo ya 25

Bala setsopolwa se se latelago ka tsenelelo le tsinkelo gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go se latela.

“Bakone ruri ge di le ka tsela ye go tle go dirwe eng ye bjang?”

“Rena re be re re yo Ditaui a hlomphe fela lentšuu la mohu gomme re ikhutše go hlwa re hlobaela ka tsela ye.”

“Bjale ge e le yo ngwana wa kgaetšedi’aka a thatafaditše molala mola sekaku se thunyetša yena, rena re tla dira eng?”

“Aowa, ka gore šo yena ga a re tsebe ge re mo eletša, Bakone a re mo nyaleleng yo a mo ratago gomme yena o tla bona gore o tšwa bjang.”

“A dutše a bone gore yo a mo ratago Seritša o mo dirile eng?”

“Ee, re tiišetše lona lela la go bolelwa ke mogologolo.”

“Ke nnete mapelo yena o ja serati... Ga go tselapedi.”

[Letl. 125 – 126]

- 25.1 Na molwantšhwa le molwantšhi ba padi ye ke bomang? (2)
- 25.2 Ke ponelopele efe yeo o bago le yona mabapi le gore Ditaui a nyale mosadi yo Mongwe? (2)
- 25.3 Hlaloša o be o laetše tebelelo ya mongwadi pading ye. (2)
- 25.4 Ke tikologo ya mohuta mang yeo e tšweletšwago ke padi ye? Thekga karabo ya gago ka ntlha TSE PEDI. (3)

[9]

Mošongwana wa kgaolo ya 26

Bala setsopolwa se se latelago ka tsenelelo le tsinkelo gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go se latela.

Mokete wa go tsebiša Nthuše badimo ba Bakone o be o sa dudiša Ngwetšana fase. Ngaka e be e emaema mo o ka rego nare ya tshadi ge e rakediša ditaui tšeo di laletšego namane ya yona. Ruri e be nke e tima mollo wo o kekelago hlageng yeo go lego sehloga sa yona sa mae. Ngwetšane o rile mola a tsene ka ngwakong wa Ditaui, a ntšha thebele gomme a nama a di gaša fase mo di ilego tša kgoboketšwa ke Ditaui ka sebele. Ee, Ditaui a re go di tlatša seatla ditaola tšela a di huetša gomme a nama a di gatlanya le lefase. Ngwetšana yena o rile go thoma go di reta a bona nke ruri ga di mo kwe gabotse. Mongaka a di kgotla ka mootlwa wa noko. O rile go dira bjalo a ema go senyane a thoma go tsepelela Ditaui ka mahlong.

“Ditaui, malome’ago Kgokolo o re potile ka maweng.”

“Aowa! O re eme pele?”

“O re wena Mokone ka ge a na le sekgopi. O tshwešitše morwedi wa gagwe lekhura.”

“Bjale re dira bjang?”

“Maano ona ke na le ona. Fela...”

“Go direga eng?”

“Badimo ba a ntatola, ba swana le yena. Le bona ba sa emere sekgopi.”

[Letl.133-134]

- 26.1 Ntšha Molwantšwa wa padi ye. (1)
- 26.2 Efa leina la moanegwa yoo e lego mohlohleletši wa padi ye go ya ka setsopolwa se o be o fahlele karabo ya gago ka ntlha E TEE. (2)
- 26.4 Naa setsopolwa se se tšweletša mohuta ofe wa thulano. Fahlela karabo ya gagoka ntlha E TEE. (2)
- 26.5 Ke ponelopele efe yeo o bago le yona bokamosong bja lenyalo la Ditau le Nthuše. (2)
- 26.6 Laetša ka moo diteng tša setsopolwa se di thekgago morero wa padi ye ka gona. (2)
- 26.7 O bona leina la puku le nyalelana le diteng tša yona. Šitlela karabo ya gago ka mabaka A MABEDI. (2)

[11]

Mošongwana wa kgaolo ya 27

Bala setsopolwa se se latelago ka tsenelelo le tsinkelo gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go se latela.

“Bjale le re Thabišo yena o ile go gadimelwa ke mang ge a feafea le lapa la Bakone?”

“Go thwe a ka upša a nyalwa ke lapa, thobela.”

“Bjang mola monna yo a mo lebanego a le gona a bile a fetša makako?”

“Go tseba bona bale Bakone bao ba re romilego.”

Kgoši Pilošamadiba goba o gopotše bjang gona mola a nama a emelela ntle le go ntšha lentšu la gagwe gomme a leba gona ka mola mafuri. E be e le gona ge a ile go di tšhela mokgekolo wa gagwe ka sebele.

Mosadimogolo o rile go di kwa a ntšha muši ka dinko. O be a bolela a bile a lahlile tuku fase ge a re ge Bakone ba sa nyake go nyala Thabišo gona ba ka upša ba lokele diatla tša bona ka mo mahwafeng gomme ba itulele. Ruri mokgekolo mmaPilošamadiba o be a tloga a bolela gore Bakone ga ba upše ba phuthe matsogo ba tlogele ka ge nnete gona Thabišo e se nkokoi ya bona.

[Letl.140 -142]

- 27.1 Re alele bokamorago bja tiragalo ya setsopolwa se. (2)
- 27.2 Tšweletša maikutlo ao a aparetšego MmaPilošamadiba setsopolweng se.
Fahlela karabo ya gago ka ntlha E TEE. (2)
- 27.3 Hlaloša dikgopolo tšeo di tšweletšwego ke dika tše di thaletšwego. (2)

[6]

Mošongwana wa kgaolo ya 28

Bala setsopolwa se se latelago ka tsenelelo le tsinkelo gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go se latela.

“Maseana ao a Nthuše a be a lwala malwetši a go se hlalošege goba gona go se kwešišege mo ga lešidi. Bakgekolo ba motse wa gabo bao ba bego ba fela ba bea maseana diphogwana le go ba alafa dithema, ba be ba bile ba tšhaba go thuša ka methušo yeo ba tumilego ka yona ka ge ruri mafelelong ba be ba fetoga baloi.

Bakgekolo ba kua ga gabo Ditau bona ba be ba bonwa e ka ruri ke bona babolai bao ba sa ratego ge Nthuše a ka belegela Ditau ngwana. Aowa, go be gore mola Nthuše a khupareditše leseana, bakgekolo ba motse ba name ba ipikitli mahlo ba lla go se sa bona gabotse. Ba bangwe ba thoma go thunyetšwa ke dinoka e le ge ba sa rate go alafa leseana leo la Nthuše malwetšana ao a felago a alafša maseana ka mokgwa wo

le wena o kwelego goba o bonego go dirwa ka gona.

E rile ka ngwaga o mongwe mola Nthuše a šetše a bile a širogetše gagabo e le gona go gatoga ditau, ngwetši ya Bakone a re go phuhlama ka leseana la leumo la bošupa monna wa gagwe Ditau a tloga a bitšwa ke banna ba go tšwa gona kua gagabo Nthuše e sa le ka masa a magolo. Barongwa bao ba be ba tloga ba hwibiditše mahlo mo go bego go boifiša le yena Ditau ka noši. Barongwa ba rile go dumediša mola, mongwe wa bona ruri a thoma ka go sekhumula bjalo ka segotlane ge a goroša seo ba bego ba se romilwe.

[Letl. 143 – 144]

- 28.1 Ahlaahla ka mo mongwadi a tšweleditšego thekniki ya mothalonako setšweletšweng se. (2)
- 28.2 Bontšha tswalano ya Nthuše le Ditau go ya ka diteng tša setsopolwa. (1)
- 28.3 Laetša ponelopele ya gago mabapi le ditiragalo tša setsopolwa se ka Dintlha TŠE PEDI. (2)
- 28.4 Akanya maikutlo ao a bego a aparetše Nthuše ka nako ya ditiragalo tša setsopolwa se. (2)
- 28.5 Ge e be e le wena Nthuše o be o ka tšea magato afe morago ga go belega go ya ka setsopowa se. (2)
- [9]**

Mošongwana wa kgaolo ya 29

Bala setsopolwa se se latelago ka tsenelelo le tsinkelo gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go se latela.

'Mma, ke le botše bjang le gona ga kae gore Thabišo yo wa lena ga ke mo rate?'
'Namakgapeletšwa yona e phuma pitša, fela o se le bale gore lentšu la mohu lona ga le tshelwe.'
'Mma ruri ge le ka fela le mpotša ka taba yona ye, gona ke tla le tšwela motse.'
'Le ge o ka dira bjalo ngwanaka, efela o tsebe gore lentšu la mohu lona le a lotwa.'
Mokgekolo Komanyi o rile mola a re ke furalela Ditau, a nyaka a thulana le Senyama yo a bego a šetše a fihlile go bona gomme yena a nama a swara mokgekolo ka letsogo a bile a mo laetša gore a dule fase. Komanyi o rile ge a nyaka go tšwela pele ka go kgebiša pelo gape, ya ba Senyama o šetše a mo tsene ganong ka ge a be a kwele seo se bego se bolelwa ge a fihla fao go bona. Sebakeng sa gore yola Ditau a arabe Senyama potšišo yeo a bego a mmošiša yona, a emelela

a mo kgarametša mo monna wa letekatekana a ilego a ba a kopakopa ka sa ka morago a thušwa fela ke go thibja ke lebotu. Ka nako yeo Ditau o be a hwibiditše mahlo e ka ke mpšhe e tšeetšwe mae.

Senyama o rile go kwa di baba a tšwa ka mola le morago a sa gadime. Phuti ya tšwa ditloong. Ee, gape go tšwa ka madi gona ga go botse.

[Letl. 148–149]

- 29.1 Ka ntlha E TEE efa semelo sa Ditau go ya ka setsopolwa se. (2)
Fahlela karabo ya gago.
- 29.2 Ka dintlha tše tharo laetša mohola wa poledišano setsopolweng se. (3)
- 29.3 Ke ponelopele efe yeo o bago le yona mabapi le maitshwaro a Ditau setsopolweng se? Efa dintlha TŠE THARO. (3)
- 29.4 Ka dintlha TŠE THARO laetša ka fao diteng tša setsopolwa se di huetšago tlemollo ya lehuto la padi ye. (3)
- 29.5 Ala molaetša wa padi ye. Fahlela ka dintlha TŠE PEDI. (3)

[14]

Mošongwana wa kgaolo ya 30

Bala setsopolwa se se latelago ka tsenelelo le tsinkelo gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go se latela.

Go fetile matšatši a se makae mola monyanya wa Ditau o ketekilwe. Ya re mathapama a mangwe yo Mokgekolo Komanyi a lala a fenošwa ke ditoro nke di a phadišana gore yeo e tla mo rutago seo a swanetšego go se dira ke efe. Mokgekolo Komanyi ruri o be a re ge a anega toro ye nngwe, o kwe a šetše a tshelela go ye nngwe go ya le ka mokgwa wo di bego di amogetšana ka yena ka gona. O di boletše ditoro ka gona go latelana mokgekolo wa batho, eupša yeo a ilego a šipha ka megokgo ge a thoma go e anega ke ge a be a lorile Nthuše a le mmeleng. Erile mola ba lebeletše gore yeo e balamago ngwedi o tla phuhlama ka yona, ba makala ba bile ba šetše ba bea seatla mo go beago yona tšhwene go se mohola. Mpa ya Nthuše e be e le gona e golela kua pele ebile e phadima nke ke lerotse la mokatse. Bao ba tlego ba di hlatholle ditoro bona ba boletše ge yeo taetšo e le ya go re Ditau yena o sa tlo bona a lema tšhemo a be a e kobokele ka sona sekhubana sela sa gagwe sa ntlhana, eupša ge e le mabele a gona ona a ka se a bune a tlatša sešego.

Erile letšatši leo le latelago ge le rotoša mahlasedi a lona bohlabela ya ba Komanyi, Makgabo le Senyama bao ba bego ba patilwe ke bakgekolo ba babedi ba kgoro ya Bakone ba thintho phoka ba lebile ga kgoši Pilošamadiba bjalo ka ge barongwa ba gorošitše molaetša.

[Letl. 152–153]

- 30.1 Ntšha molwantšhwa wa padi ye. (1)
- 30.2 Hlaloša gore mothalonako ke eng. Tiiša ka mohlala go tšwa setsopolweng. (3)
- 30.3 Akanya maikutlo a barongwa ba Bakone ge ba be ba eya go kopana le kgoši Pilošamadiba. Fahlela karabo ya gago ka ntlha E TEE. (2)
- 30.4 O bona khabara ya puku e nyalelana le diteng tša yona? Šitlela karabo ya gago ka mabaka A MARARO. (3)

[9]

Mošongwana wa kgaolo ya 31

Bala setsopolwa se se latelago ka tsenelelo le tsinkelo gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go se latela.

“Aowa, thobela. Rakgadi o rile go mo laetša morogo wa lerotho mokotleng wo o bego o lotilwe ka go wona, a fetša ka gona go kga morogo go yo morwedi’aka.”

“A ruri wena Mamojelle o rata go re botša gore yola Nakedi o ikadimile yo morwedi wa gago?”

“Mola ga se go ikadima kgoši ya ka, ke go ipha thwii...!”

“Bjale o be o re go thweng?”

“Ke be ke re go thweng kgoši ya ka, nna ke tšhabetše go wena hle ntamolele.”

Nakedi o rile go tšewa ka tšubane le diethiethi ka kua ga gagwe, taba e mpe goba e botse ya ba ge kgoši a bolela segae pele di ka tla mo kgorong. Kgoši yena o rile go ba laela letšatši leo ba swanetšego go goma fao gape ka lona, kgoro ya nama ya phatlalala. Kgoši Manamela o be a sa dire bjalo ka phošo lena bagešo. Boitemogelo ruri o be a humile ka bja mengwaga e sekete. Kgoši o be a hlwa a di bona tša malapa. Ee, ba be ba re go lwa ba fetše ka go kwana ka yena. E rile mola metswalle ba di sohlahlile ka kua gae, ba goma ka gona go obamela lentšu la kgoši.”

[Letl. 157 – 158]

- 31.1 Ke mohuta ofe wa thulano wo o tšwelelago mo setsopolweng? Thekga karabo ya gago ka ntlha E TEE. (2)
- 31.2 Na setsopolwa se, se tšweletša tikologo ya mohuta mang? Fahlela karabo ya gago ka ntlha E TEE. (2)
- 31.3 O na le ponelopele efe mabapi le kahlolo yeo kgoši a ka e fago ge ba boa? (2)
- 31.4 Maikutlo a gago ke afe mabapi le banna bao ba phayago theto ka kgang? (2)
- 31.5 Ala molaetša wa setsopolwa se. Fahlela ka dintlha TSE PEDI. (3)
- 31.6 O bona sephetho seo se tšerwego ke kgoši sa gore ba ye go boledišana bjalo ka lapa e le sa maleba? Fahlela karabo ya gago ka ntlha E TEE. (2)

[13]

Mošongwana wa kgaolo ya 32

Bala setsopolwa se se latelago ka tsenelelo le tsinkelo gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go se latela.

Banna ba namile ba šupetšwa kgomo ya ga go latša badimo letšatši lona le sa ntšha nko. Madi le mošwang wa yona di fetogile dijo tša bakgalabje mohlang woo. Botse bja bonwa ke ba mahlo ge kgomo yela e rile go šihlama fase banna bona ba e thika e ke ke manong a bone setopo sa phoofolo. Mo go ilego gwa tloga go makatša kudu ke ge banna ba babedi ba motse ba nyaka go fapana ka mantšu ge ba be ba bakišana go sega seledu sa kgomo yeo. Go tseba mang, mohlomongwe go sega seledu sa kgomo e be e le gona go tiiša bonna bja bona ka go iphora gore bošilo bo dule maledung. Mokgwa wona nnete o be o e gona ka seledu seo. Ruri e ka sa wa fase ya ba go šetše go lamolwa ntwana ya mang o sega eng kae.

Mokgwa wona nnete o be o le gona ka ga seledu seo. Se sengwe seo se ilego sa tlabela batho lefela, ke ge e rile ge go lamolwa bale ba go bakišana seledu sa kgomo, Ditau yena ya ba o a kolakoletša a tšwa ka mola lešakeng ka ge a be a phankgilwe ke kgomo yela lenotlo pele e šihlama fase. Ee, moisa o nyenyebetše ka lebaka la gona go kwa bohloko. Dinama tša kgomo tšona di rile go solwa, ruri Ditau a tla a swarwa ke mala a teng e khwibidu mola baji ba bangwe ba nama yona yeo ba be ba reta letsogo la motho yo a e hlabilego go se na bothata.

[letl.160 – 161]

- 32.1 Ka dintlha TŠE PEDI ala bokamorago bja diteng tša setsopolwa se. (2)
- 32.2 Hlaloša gore mothalonako ke eng? Tiiša karabo ka mohlala go tšwa setsopolweng. (2)
- 32.3 Tsopola mmolelwana wa go bontšha maikutlo go tšwa setsopolweng. (2)
- 32.4 Efa mohuta wa thulano wo o tšwelelago setsopolweng se. O be o fahlele ka ntlha E TEE. (2)

32.5 Ahlaahla tema ye e kgathwago ke mongwadi setsopolweng se.

(2)

[10]

Mošongwana wa kgaolo ya 33

Bala setsopolwa se se latelago ka tsenelelo le tsinkelo gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go se latela.

Ba tsogile ka ledimadima barongwa bale ba Bakone, gomme leeto la ba tšwela tema ka ge e be e sa le gosasa. Komanyi yena o fapantšhitše ditsela le barongwa bale ge yena a tšea ka yona tsela yeo e bego e leba go ngaka ya Tsweke ya malobeng, e lego Mpotše. Komanyi o fihlile ga mongaka gomme o rile pele a etšwa ka kgorwana yeo go gomela gae, Mpotše a dira tšeo go le botša tšona e tla ba fela go tsena gona dikomeng tša batho. Ruri Mpotše o tlogile a thala fase le ka monwana wa gagwe go laetša gore seo a yago go se dira kua lapeng la Komanyi nnete gona o tloga a itokišitše ka tshwanelo.

E rile mola barongwa bale ba go ya go nyala Thabišo ba sa sobeletše ka mmoto, Mokgekolo Komanyi gammogo le Mpotše ba pholophotha motse wa Bakone o le kaaka. Ee, bona ba be ba o dikologa le ka tšeo ngaka a tsebago di raka le ona madimabe. Mpotše yena e be e le ngakangaka e sego mojela. Ke ka lebaka leo a bego a tshepilwe kudu ke Mohu Tsweke wa Bakone pele a ikela gona boyabatho.

Ka yona nako yeo Mpotše a bego a dira ditsebjakeyena tša bongaka, Ditaui o be a tomoletše Nthuše mahlo ka kua ngwakwaneng wa bona nke o bona phoofolo tsoko. Mo ba ilego ba swanelwa ke go široša yola Nthuše pele ga gagwe, ke ge a be a šetše a mo šupa le ka monwana. Aowa, ruri go itaetša gabotse gore Mokgekolo Komanyi mola a hlolago ditaola tša Mpotše, Ditaui o be a thomile go boela monaganong wa gagwe e le ka nnete.

[Letl. 165–166]

33.1 Efa leina la molwantšhi wa padi ye. (1)

33.2 Ngwala dintlha TŠE PEDI tšeo di utollago gore tikologo ya setsopolwa se ke ya segologolo. (2)

33.3 Go ya le ka fao o badilego padi ye, bapetša Komanyi le Rašuwa go ya ka tswalano ya bona le molwantšhwa. (2)

33.4 Ahlaahla tema ye e kgathwago ke mongwadi pading ye. (2)

33.5 Bontšha ka moo mongwadi a dirišitšego thekniki ya mothalonako ka gona setsopolweng se. (3)

33.6 Na o bona e le tshwanelo gore dingaka tša setšo di thekge motse tadi e amuša tatšana? Fahlela maemo a gago ka dintlha tše tharo. (3)

[13]

Mošongwana wa kgaolo ya 34

Bala setsopolwa se se latelago ka tsenelelo le tsinkelo gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go se latela.

Seo se ilego sa tla sa itaetša gabotse gore nnete letšididi le boile ka mešegofela motseng wa Bakone, ke ge banna ba rile go hlaba dikgomo tše hlano tša monyanya gwa bonagala gabotse gore badimo ba beile letsogo. Maseng a letšatši leo le latelago lona la monyanya, dikgomo tše nne tša lešaka lona la mošate di be di wele ka dinamane tša mafahla ka šakeng. Moo go ka rego ga gwa lekanaThabišo le yena a thoma go tlabatlabja ke dibete le mo sa rego selo. Morwedi'a Pilošamadiba nnete o be a sa lemogwe ke fela bao ba boletšego komeng yona yeo ya go riboga. Aowa, le yo a se nago tsebo o be a makatšwa ke ge yola Thabišo fela a tsarametša mare ka molomo kgafetšakgafetša.

Aowa, ge e le gore Thabišo yena o be a šišimišega ka ge seo a se khupareditšego se be se ila ditšhila, moo gona re sa tla gore pšhapšha diatla ruri di be di re phonyokge ka sa ka morago. Ee, rena re sat la go opa magoši ka gore nnete gona o tlile go oketša kgoro ya Bakone.

[Letl.173-174]

- 34.1 Swantšha o be o fapantšhe Ditau le Komanyi go ya ka diteng tša puku. (2)
- 34.2 Laetša moya wo o fokago mo setsopolweng se. (2)
- 34.3 Bontšha ka fao mongwadi a tšweleditšego thekeniki ya mothalonako ka gona setsopolweng se ka dintlha TŠE PEDI. (2)
- 34.4 Sekaseka ka fao diteng tša setsopolwa se di tšweletšago tharollo ya padi ye ka gona. Šitlela karabo ya gago ka mabaka A MABEDI. (2)
- 34.5 Na o bona mongwadi a atlegile go tšweletša thekeniki ya kgegeophetogi pading ye? Fahlela karabo ya gago ka ntlha E TEE. (2)

[10]

Mošongwana wa kgaolo ya 35

Bala setsopolwa se se latelago ka tsenelelo le tsinkelo gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go se latela.

Ditaba di rile go fihlišwa bokgole bjo bokaaka, Senyama a buša pelo a leboga banna bale ge ba lotile hlogo yeo ya Bakone. Barwa bale ba Rašuwa ba be ba šetše ba thubile mengwakwana ya gabo bona morago ga lehu la mmabo. Ba subeletše le naga ka ge ba be ba amogilwe dithoto tša mošate ge di tšewa ke Ditau. Ke mang yo a bego a ka hlwa a emetše go gobošwa ke bao ba bego ba tla fela ba ba gopotša gore ba se lebale gore ga e sa le bona dikgoši. Ga go seo mokgekolo Komanyi a bego a ka se dira ntle le gona go amogela Rašuwa ka lapeng la gagwe. Ditau ke monna bjale ge e le tša maloba le maab ane go yena e be e le fela keketla. Banna bale ba Magagamatala ba rile go furalela, Rašuwa a nama a šipha ka megokgo yeo a ilego a e dikišwa ke mokgekolo Komanyi ka sebele.

[Letl.181]

- 35.1 Baanegwa ba Rašuwa, Ditau le Komanyi ba tswalana bjang. (2)
- 35.2 Hlaloša semelo sa Komanyi go ya le ka fao se tšwelelago mo setsopolweng. Efa dintlha TŠE PEDI. (2)
- 35.3 Efa boithekgo bja ditiragalo tša setsopolwa se. (2)
- 35.4 Akanya maikutlo ao a aparetšego Rašuwa le Komanyi setsopolweng se. (2)
- 35.5 Na o bona seo se dirilwego ke barwa ba Rašuwa e le sa maleba? Fahlela karabo ya gago ka dintlha TŠE PEDI. (2)

[10]

17. Dikarabo tša dipotšišo tša ditsopolwa tša kgaolo ka kgaolo tša Padi

Mo karolong ye, hwetša mohlala wa dikarabo tša ditsopolwa tša kgaolo ka kgaolo tša Padi.

Dikarabo tša mošongwana wa kgaolo ya 1

- 1.1 Kgorong. (1)
- 1.2
- Mongwadi o dirišitše motho wa boraro
 - Mongwadi o dirišitše poledišano – Semoka le Makgabo ba boledišana ka taba ya go ima ga Mpimpi (2)
- 1.3 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.
Mohlala:
- Ditau le Mpimpi ba ka arogana
 - Batswadi ba Mpimpi ba ka hloya Ditau (2)
- 1.4 Phekgogo ke tiragalo ye e hlolago thulano ya mathomo ya sengwalo.
Tiragalo ye e hlolago thulano: go ima ga Mpimpi
Thulano ya mathomo: Mpimpi le Ditau ba a lwa
(TŠE PEDI fela) (2)
- [7]**

Dikarabo tša mošongwana wa kgaolo ya 2

- 2.1 Monareng. (1)
- 2.2 Molwantšhwa wa padi ye ke Ditau.
Lebaka:
- Molaetša/morero wa padi o theilwe godimo ga gagwe
 - Mediro ya gagwe e phadima go feta ya baanegwa ba bangwe
 - O thoma le padi mathomong a be a fetše le yona
(Dintlha TŠE PEDI fela) (3)
- 2.3
- Ditau a ka palelwa ke bophelo
 - A ka ebela le mebila a feleletša e le kgope
 - A ka fetša a nyetše mosadi yoo a sego a mo kgethelwa ke tatagwe
(TŠE PEDI fela) (2)

[6]

Dikarabo tša mošongwana wa kgaolo ya 3

3.1

- Bana ba sa kgethelwa balekane
- Go sa šomišwa madira
- Go bolelwa ka ditaba tša bogoši
(TŠE PEDI fela) (2)

3.2 Go khunama ga MmaPilošamadiba pele ga monna wa gagwe. (1)

3.3 Balekwa ba tla fa diponelopele tša go fapana.

Mohlala:

- Kgoši Pilošamadiba a ka fediša lerato la Thabišo le lesogana leo la Bahlaloga
- MmaPilošamadiba a ka thekga Thabišo leratong la gagwe le lesogana la Bahlaloga (2)

3.4

- Mongwadi o anega ditiragalo tšeo di lebanego le bogoši tšeo di tšwelelago ka mo pukung ye
- O tšweletša dikgopolo tša gagwe malebana le bogoši ge a anega
- O tšweletša dimelo tša baanegwa (Ditau ke mošemane wa go hloka tsebe), mafelo (gakgoši Pilošamadiba, gakgoši Manamela) le nako ya ditiragalo (Mesong – Ditau o setšwe gabo Mpimpi) (3)

3.5 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana

Mohlala:

Morero ke tabakgolo yeo mongwadi a ngwalago ka yona, morero wa padi ye ke lentšu la mohu ga le tshelwe.

- Go ya ka lentšu la mohu Kgoši Tsweke, Ditau o swanetše go nyala Thabišo, yena o ratana le Mpimpi, o nyala Seritša le Nthuše, lerato le manyalo a di a folotša. Ditau o ratane le Mpimpi, Seritša le Nthuše ka maikemišetšo a go nyala eupša manyalo ao a folotša
- Mafelelong o nyala Thabišo gomme dihlokwa di a lala (3)

[11]

Dikarabo tša mošongwana wa kgaolo ya 4

4.1

- Phalafala/makaba
- Ga kgoši Pilošamadiba (2)

4.2 Thulanontle /ya ka ntle (1)

4.3

- O šoro/sehlogo. Madira a kgoši Manamela ba bolawa sehlogo ke madira a Bahlaloga, ba eteletšwe pele ke kgoši Pilošamadiba ka ntlha ya lerumo (2)

4.4

- Khabara ya padi e na le seswantšho sa phalafala, Mphala letona le legolo la mošate wa Kgoši Manamela, le letša phalafala ka masa go itokišetša ntwā
- Mebotō e arogantšha mellwane ya magoši a latelago: Kgoši Tsweke; Kgoši Manamela; Kgoši Pilošamadiba
- Go bonala go se na ditsela tša go bonala tša go kgabaganya ka gare ga metse ya magoši (2)

4.5

- Moya wa ntwā. Madira a Kgoši Manamela le a Kgoši Pilošamadiba a itokišeditše ntwā (2)

[9]

Dikarabo tša mošongwana wa Kgaolo ya 5

5.1 Mmapelo o ja serati sekgethelwa ga a se rate (2)

5.2 Kgokolo e lego malome wa Ditau o etetše Komanyi go boledišana le yena mabapi le boitshwaro bja Ditau Ditau ga a latele taelo ya mohu tatagwe ya gore a nyale Thabišo (2)

5.3 Ditau o nyala Thabišo Ditau le Thabišo ba ba le bana (TŠE PEDI fela) (2)

5.4 Mohola

- Poledišano e utolla semelo sa baanegwa (Semenya le Makgabo ba boledišana ka fao Ditau e lego rathetho ka gona)
- Poledišano e utolla maikutlo a baanegwa (Kgokolo o laetša pefelo lebakeng la ge a leka go gapeletša Ditau go phethagatša taelo ya mohu tatagwe)
- Poledišano e thuša go tšwetša pele ditiragalo (Setšhaba sa ga Kgoši Tsweke se tšea

- sephetho sa go nyalela Ditau mosadi yo a mo ratago) (3)
- 5.5 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana
- Mohlala:
- A go nyama
- Ke nyamišwa ke ge Ditau a iphetošitše motho wa go rata thetho/basadi
 - Ke nyamišwa ke gore Ditau ga a phethagatša taelo ya mohu tatagwe (2)
- [11]**

Dikarabo tša mošongwana wa kgaolo ya 6

- 6.1
- Mongwadi o diriša motho wa boraro go re anegela ditaba, o anega ka go idibala ga Thabišo le go otlwa ga Mothofela
 - Mongwadi o diriša poledišano ya MmaPilošamadiba le Thabišo go tšweletša maikutlo a Thabišo ge a gana go nyalwa ke Ditau (2)
- 6.2
- Mothofela o lebala go begela Kgoši Pilošamadiba molaetša wa gore barongwa ba Kgoši Manamela ba be ba tlile go kgopela sego sa meetse, seo se dirile gore a lomišwe ka bommampepenyane (2)
- 6.3 Balekwa ba tla fa maikutlo a go fapana.
- Mohlala:
- Maikutlo a manyami.
- Ke nyamišwa ke kotlo ye sehlogo yeo e fiwago Mothofela. Maikutlo a kwelobohloko.
 - Ke kwela Mothofela bohloko ka ge serithi sa gagwe se nyenyefaditšwe (2)
- [6]**

Dikarabo tša mošongwana wa kgaolo ya 7

- 7.1 ...e be e le gona go ekana le go hlotlana maatla ga magoši a bogologolo. (1)
- 7.2 Ditau (1)
- [2]**

Dikarabo tša mošongwana wa kgaolo ya 8

8.1

- Komanyi ke mowantšhi, o kgahlanong le morero wa Ditau wa go se nyake go nyala Thabišo (2)

8.2 Morero wa padi ye o re lentšu la mohu ga le tshelwe.

- Bao ba le tshelago ga ba lokelwe ke selo bophelong ba khutša fela ge ba ka phetagatša taelo yeo
- Rašuwa o potile Ditau ka pele gore a se nyale Thabišo; lehono mohu Kgoši Tsweke o mo etela ditorong (2)

8.3

- Rašuwa a ka tšwela pele ka maanomabe a gagwe gape a go phereketša Ditau
- Rašuwa a ka ithaopa go thuša Ditau go nyala mosadi (2)

8.4

- Mohu Kgoši Tsweke o boditše Rašuwa ditorong gore ge a sa kgopele tshwarelo o tlo hlokofala
- Go hlorwa boroko ke Kgoši Tsweke bošego (2)

8.5

- O na le pelompe, o phereketša Ditau ka dihlaro gore a se nyale
- O na le megabaru, ke kgošitshwaredi ga a nyake Ditau a buša (2)

8.6

- Rašuwa ke molamo wa Komanyi, mola Komanyi e le mogadibo` a Rašuwai. (2)

[12]

Dikarabo tša mošongwana wa kgaolo ya 9

9.1 Bobedi ke bakgomana ba Kgoši Pilošamadiba (1)

9.2

- O na le pelo ye mpe, o šadiša Mothofela a se a apara ba lapa le meloko ba mo lebeletše
- O bogale, Mabina o thula kota kgorwaneng e le ge a sa tshepe gore o phologile bogale bja kgoši (2)

9.3 Balekwa ba tla fa maikutlo a go fapana.

Mohlala:

Maikutlo a manyami/kwelobohloko

- Ba kwešwa bohloko ke go bona Mothofela a tlontlolwa le go gobošwa ka go šadišwa ka lepono

(2)

[6]

Dikarabo tša mošongwana wa kgaolo ya 10

10.1

- Pilošamadiba
- O thuša Komanyi – molwantšhi, ka go gapeletša Thabišo go fediša lerato la gagwe go morwa Manamela

Kgoši Pilošamadiba, o ka lehlakoreng la mohu Kgoši Tsweke, o ganetša

Thabišo go nyalwa ga Kgoši Manamela

(2)

10.2 Madira / Kgoši

(1)

10.3 Ke yo bogale

- O laela madira a gagwe go se robale lale ba nyakana le morwedi wa gagwe yoo a timetšego

(2)

10.4 Ntlhatebelelo ya poledišano

Mohlala:

- Mongwadi o dirišitše poledišano ya Kgoši Pilošamadiba le madira a gagwe go tšweletša maikutlo a pefelo ka ge morwedi wa gagwe a timetše

Ntlhatebelelo ya motho wa boraro

Mohlala:

- Mongwadi o diriša motho wa boraro go hlaloša tiragalo ya ge Nkone le Thabišo ba timelela, Kgoši Pilošamadiba o ntšha lesolo la go ba nyaka

(2)

Dikarabo tša mošongwana wa kgaolo ya 11

11.1 Moya wa ntwā, madira a Kgoši Manamela le kgoši Ntobe ba jana ka lerumo (2)

11.2

- Sedirišwa – lerumo
- Tiragalo – ntwā gare ga kgoši Manamela

(2)

[4]

Dikarabo tša mošongwana wa kgaolo ya 12

- 12.1 Ditau (Molwantšhwa) le Komanyi (Molwantšhi) (2)
- 12.2
- Rašuwa o lorile Mohu Kgoši Tsweke a mo etetše a mo laela go kgopela tshwarelo ya ge a ile a fefeantšha Ditau gore a se be le kgahlego ya go nyala mosadi
 - Komanyi o lemogile gore Ditau ga a sa itira
 - Komanyi o kgopetše Kgokolo go iša Ditau go Ngaka Ngwetšana (TŠE PEDI fela) (2)
- 12.3 Tebelelo ya mongwadi ke mokgwa wo mongwadi a bonago le go anega ditiragalo.
- Mongwadi o diriša poledišano ya baanegwa go hlaloša ditiragalo (Poledišano ya Senyama le Semoka ka taba ya gore Ditau o bethile Mpimpi)
 - Mongwadi o tšweletša dikgopolo tša gagwe mabapi le ditiragalo tša padi (Mongwadi o tšweletša dikgopolo tša gagwe mabapi le motse wa Bakone)
 - Mongwadi o diriša motho wa boraro (E TEE fela) (2)
- 12.4 Bogoši bja go swarelwa ga se bja loka ka ge motho yoo a go swaretšego a tla feleletša a gana ka bjona (2)
- 12.5 Balekwa ba tla fa maikutlo a go fapana.
- Mohlala:
- Maikutlo a pefelo/manyami.
- Ditau a ka befedišwa/nyamišwa ke go kwa gore rangwane wa gagwe o mo potile ka pele (2)

[10]

Dikarabo tša mošongwana wa kgaolo ya 13

- 13.1 Balekwa ba tla fa merero ya go fapana.
- Mohlala:
- Morero ke go re Lentšu la mohu ga le tshelwe.
- Ditau ga se a ka a lokelwa ke selo pele ga go nyala Thabišo
 - Ditau o rile go nyala Thabišo ditlhokwa tša mo lalela (3)
- 13.2 Kgoši Manamela wa Bahlaloga o rometše banna go mo kgopelela sego sa meetse ga kgoši Pilošamadiba (2)
- 13.3 Komanyi o ya go ngaka Mpotše gore a tle a hlatšiše Ditau le go tiiša motse wa gagwe
- barongwa ba rongwa ga Kgoši Pilošamadiba go ya go kgopela sego sa meetse

(2)

13.4 Balekwa ba tla fa maikutlo a go fapana.

Mohlala:

Maikutlo a lethabo. - Ke thabišwa ke gore ge a nyetše motswala, o nyetše leloko, ka fao ba tla swarana gabotse.

Maikutlo a manyami – Ka nyamišwa ke gore nakong yeo ba tla bego ba elwa ba ka aroganya leloko

(2)

[9]

Dikarabo tša mošongwana wa kgaolo ya 14

14.1 Thabišo ke morwedi wa Pilošamadiba. Pilošamadiba ke tatago Thabišo. (2)

14.2 Tikologo ya segologolo. Go na le kgoši. (2)

14.3 Ga a dumele go šitwa - O re go na le gore a palelwe ke bothata bja Ditau le Thabišo a ka upša a tlogela bogoši. (2)

14.4 Khabara ya puku e na le monna wa go letša phalafala. Ka gare ga padi ye, Maphala wa Kgoši Manamela o letša phalafala go bitša kgoro. Mebototo yeo e arolago mellwane ya magoši a mabapi bo Kgoši Manamela, Kgoši Tsweke, bj.bj (2)

[8]

Dikarabo tša mošongwana wa kgaolo ya 15

15.1 Ditau ke kgaetšedi ya Phei. Phei ke kgaetšedi ya Ditau. (2)

15.2 Thulanontle-mokgekolo Komanyi o thulana le Ditau ka taba ya gore Ditau a nyale Thabišo. (2)

15.3 Ga amogele dikeletšo, o gana ge Komanyi a re a nyale Thabišo gore a tle a kgone go dula setulo sa bogoši. (2)

15.4 Balekwa ba tla fa maikutlo a go fapana
Mohlala: Maikutlo a go kwa kwa bohloko
Komanyi o kwešwa bohloko ke ge Ditau a sa nyake go mo theeletša.

15.5

- Mongwadi o šomiša motho wa boraro go re anegela ditiragalo. (Mokgekolo Komanyi o etetše Ditau ntlwaneng ya gagwe go boledišana le yena ka tša go nyala Thabišo.)

15 6 Morero wa padi ye ke go re: Lentšu la mohu ga le tshelwe. Setsopolweng go tšwelela Kgoši Tsweke a etetše Phei ditorong a mmošša gore Ditau o swanetše go nyala ga kgoši Pilošamadiba e lego seo Ditau a bego a le kgahlanong le sona. (2)

[11]

Dikarabo tša mošongwana wa kgaolo ya 16

- 16.1 Thulanontle. (1)
- 16.2 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.
Sekokomane a ka napa a lahlile go itia mosadi.
Ba ka hlalana. (2)
- 16.3 Go foka moya wa ntwā. (1)
- 16.4 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.
Batho ge ba nyetše ba swanetše gore ba hlomphane.
Ge o hlomphe o sa mmethe le yena a ka se nagana go go betha. (2)
- 16.5 Mongwadi ke yena a re anegelago ka moo mosadi wa Sekokomane
a feleditšego a itiya monna wa gagwe. (2)
- 16.6 Balekwa ba tla fa maikutlo a go fapana.
Maikutlo a pefelo.
Ke befedišwa ke banna bao ba sa swarego basadi gabotse. (2)
- [10]**

Dikarabo tša mošongwana wa kgaolo ya 17

- 17.1 Kgokolo/ Rašuwa (1)
- 17.2 Tikologo ya segologolo.
Magoši ge a elwa a šomiša marumo. Dingaka di šomiša ditaola. Kgoro e
bitšwa ka phalafala. (2)
- 17.3 Rašuwa o kgopela tshwarelo go Ditaú gomme o thoma go lwala.
Ngaka e gana go mo alafa ka go tšhaba go fetelwa ke bolwetši (2)
- 17.4 Tiragalo ya go befelwa ga Kgoši Rašuwa e direga ka leselaphutiana. (2)
- 17.5 Leina la puku ke Badimo Ba Boletše mola diteng tša puku di anega
gore Kgoši Tsweke pele a hlokofala o boletše gore Ditaú a nyale Thabišo.
Ditaú ga a phethagatše seo gomme tatagwe o mo tlela ditorong. Ditaú ga
a nyale moo badimo ba mo laetšego ka fao manyalo a gagwe ga a atlege. (2)
- [9]**

Dikarabo tša mošongwana wa kgaolo ya 18

- 18.1 Thulano ya ka ntle. Ditaú o thulana le Komanyi le bakgomana ba mošate. (2)
- 18.2 Mokgekolo Komanyi. O kgahlanong le dinepo tša molwantšhwa Ditaú.
Komanyi o kgahlanong le gore Ditaú a nyale mosadi yoo a sego a mo
kgethelwa ke tatagwe Kgoši Tsweke. (2)
- 18.3 ...Wena Ditaú ruri o se be wa tla wa re rena ga se re go botše. Ge o nyaka
go aga motse wa khutšo o swanetše go kgotsofatša bale ba
iketšego moletemohlaelathupa. (1)
- 18.4
- Poledišano ye e tšweletša maikutlo a Komanyi a pefelo. O befedišwa ke ge
Ditaú a gana go nyala Thabišo

- Poledišano ye e tšweletša semelo sa Ditau sa lenyatšo. O nyatša lentšu la mohu tatagwe la gore a nyale Thabišo
 - Poledišano e thuša mongwadi go hlaloša ditiragalo (Sebakeng sa gore mongwadi a hlaloše ditiragalo, Ditau, Komanyi le bakgomana ba mošate ke bona ba di hlalošago ka poledišano (2)
- 18.5 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana
Ditau a ka gafa ka baka la go lahlegelwa ke bogoši.
Ditau a ka ngala ka gae a huduga (2)
- 18.6 Leina la puku ke Badimo Ba Boletše. Ditiragalo tša puku di mabapi le lentšu la mohu Tsweke la gore Ditau a nyale Thabišo. (2)
- [11]**

Dikarabo tša mošongwana wa kgaolo ya 19

- 19.1 Ditau. (1)
- 19.2 Ke motho wa go ba le sefedifedi. Ditau o biditše batho gore ba tle ba mo thuše ka toro ya gagwe efela yena o a tloga pele taba e bolelwa. (2)
- 19.3 Kgoši Tsweke o tletše Ditau ditorong a swere Thabišo ka letsogo a mmošša gore mosadi wa gagwe šo. (2)
- 19.4 Tebelelo ya mongwadi ke mokgwa wo mongwadi a bonago le go hlaloša ditiragalo ka gona. Mongwadi ke yena a re anegelago gore Ditau o tlabilwe ke toro a be a bitša kgoro gore banna ba tle ba mo thuše. (2)
- 19.5 Ke tikologo ya segologolo. Ditaba di rerwa kgorong, Ditau o biditše banna ba tle ba mo thuše ka toro ya gagwe. Phalafala e leditšwe go bitša kgoro. (2)
- 19.6 Balekwa ba tla fa maikutlo a go fapana.
Mohlala:
Maikutlo a letšhogo.
Setšhaba sa Bakone se lemogile gore badimo ba emetše Ditau ka maoto. (2)
- 19.7 Ditau o hloka khutšo ka lebaka la toro ya tatagwe ya gore a nyale Thabišo. Manyalo a Ditau a folotša. (2)

[13]

Dikarabo tša mošongwana wa kgaolo ya 20

- 20.1 Ditau ke molwantšhwa, Komanyi ke Molwantšhi. (2)
- 20.2 Kopano e swarwa kgorong, Bakone ba kgobokane go ahlaahla taba ya go nyalela Thabišo lapa. Molato wa Tshikatshiko wa go utswa dipudi tša Ntinana o sekwa kgorong. (2)
- 20.3 Balekwa ba tla fa maikutlo go fapana.
Mohlala:
Maikutlo a lethabo. Ke thabišwa ke gore mafelelong Thabišo o nyalwa lapeng la mošate.
GOBA
Maikutlo a manyami.
Ke nyamišwa ke gore Thabišo ga a tsebe monna yo a tlogo lebana le yena kgorong ya Bakone. (2)
- 20.4 Mongwadi ke yena a re anegelago gore kgoro ya Bakone e kgobokane go ahlaahla taba ya go nyalela Thabišo lapa le go ahlola molato wo o tlišitšwego ke Ntinana. (2)
- [8]**

Dikarabo tša mošongwana wa kgaolo ya 21

- 21.1 Nkone ke mohlokamedi wa Thabišo. (1)
- 21.2 Ke motho wa go se nyake go šitwa. O kwa bohloko ge a palelwa ke go ahlola taba ya Ditau le Thabišo o re yena o ahlotše melato ye mentši. (2)
- 21.3 Thabišo o boditše Pilošomadiba ka toro ya go etelwa ke kgoši Tsweke. Maikutlo a Pilošamadiba ke a pefelo ka ge toro e le mabapi le seo se swanetšego go direga. (2)
- 21.4 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.
Mohlala:
Go foka moya wa tlhakahlakano.
Ba hlakahlakanywa ke go timelela ga Thabišo le Nkone.a se a fetoge. (2)
- 21.5 Aowa.
A ka welwa ke mathata gwa se tsebe motho
Ge a tšhabetše mathata, ge a boa o tla hwetša a se a fetoga
- [7]**

Dikarabo tša mošongwana wa kgaolo ya 22

- 22.1 Seboledi ke tatago Seritša/Seritša ke morwedi wa seboledi. (1)
- 22.2 Balekwa ba tla fa maikutlo a go fapana.
Mohlala:
Maikutlo a pefelo. O befedišwa ke ge Bakone ba sa fe Seritša maemo a bommakgoši. (2)
- 22.3 Ditau o a alafša, o hlatšišwa dilešo, o a phaphama. (2)
- [5]**

Dikarabo tša mošongwana wa kgaolo ya 23

- 23.1 Ditau o ratana le Seritša/Ditau ke motlabo wa Seritša/Ditau ke motswala wa Seritša. (1)
- 23.2 Thulanontle. Ditau le Seritša ba thulana mabapi le taba ya go se be le ngwana (2)
- 23.3 Ke Ditau. Morero wa padi o theilwe godimo ga gagwe. Mediro ya gagwe e phadima go feta ya baanegwa ba bangwe. O thoma le padi mathomong a ba a fetša le yona. (Ntlha E TEE fela) (2)
- 23.4
- E tšweletša maikutlo – Ditau o tšweletša maikutlo a pefelo ge Seritša a mmošša gore a ka se be tatagwe bana ba gagwe
 - E tšweletša ditiragalo – Ditau le Seritša ba boledišana ka tša bophelo bja bona
 -
 - E tšweletša thulano – Ditau o thulana le Seritša mabapi le go se be le bana (TŠE PEDI fela) (2)
- 23.5 Leina la puku ke “Badimo Ba Boletše”. Kgoši Tsweke pele a hlokofala o boletše gore Ditau a nyale Thabišo. (3)
- 23.6 Balekwa ba tla fa maikutlo a go fapana
Mohlala:
Maikutlo a kwelobohloko
Go se be le bana go ka tliša dikgakgano ka lapeng. Bana ba tliša lethabo ka lapeng. (3)

[13]

Dikarabo tša mošongwana wa kgaolo ya 24

- 24.1 O na le lenyatšo. O bolela le batho ba bagolo ka tsela yeo a ratago ka yona (2)
- 24.2 Ngaka Mpotše o alafa Ditau. Ditau o nyala Thabišo. Ba šegofafšwa ka bana ba mafahlana (2)
- 24.3 Thulano ya ka ntle. Ditau o thulana le bakgomana ba ka mošate. (2)
- 24.4 Moya wa kgakanego/manyami.
Senyama le Makgabo ba gakantšhwa/nyamišwa ke maitshwaro a Ditau ge a gana go nyala Thabišo a re yena ga se ketšaetšane. (2)
- 24.5 Leina la padi ke 'Badimo Ba Boletše'. Le sepelelana le ditiragalo tša yona. Ditau ga a latele taelo ya tatagwe gomme bophelo ga bo mo sepelele gabotse. (2)
- [10]**

Dikarabo tša mošongwana wa kgaolo ya 25

- 25.1 Ditau le komanyi. (1)
- 25.2 Balekwa ba tla fa diponelopele tša go fapana.
Mohlala:
Lenyalo leo le lona le ka se šome ka ge Ditau a sa nyale mosadi yo a mo kgethetšwego ke badimo. (2)
- 25.3 Tebelelo ya mongwadi ke mokgwa wo mongwadi a bonago le go anega ditiragalo.
Mongwadi o diriša poledišano ya baanegwa go hlaloša ditiragalo.
Mongwadi o tšweletša dikgopolo tša gagwe mabapi le ditiragalo tša padi.
Mongwadi o diriša poledišano (2)
- 25.4 Tikologo ya segologolo. Go bolelwa ka dingaka tša ditaola Ngwetšana le Mpotše. Mešate ya kgoši Tsweke, Pilošamadiba, Manamela le Ntobe. (3)
- [8]**

Dikarabo tša mošongwana wa kgaolo ya 26

- 26.1 Ditau. (1)
- 26.2 Kgokolo. O loya Ditau ka ge a tlogetše morwedi wa gagwe Seritša. (2)
- 26.3 Thulanontle- Kgokolo o thulana le Ditau, O potile Ditau ka pele gore moletlo wa gagwe wa go amogela Nthuše o se ke wa atlega. (2)
- 26.4 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana
Mohlala:
Lenyalo la bona le ka se ke la atlega ka ge a nyetše mosadi yoo a sego a mo kgethelwa ke badimo ba Bakone. (2)
- 26.6 Ditaola tša ngaka Ngwetšana di šitwa go bolela ka ge badimo ba Bakone ba sa ba laetše tsela. Se ke sešupo sa gore ga ba rate seo Ditau a se dirago. (2)

- 26.7 Leina la puku ke “Badimo ba boletše”. Diteng tša puku di anega ka moo Ditau a sego a theeletša lentšu la mohu tatagwe kgoši Tsweke. Bophelo bja gagwe bo a hlakahlakana bo boela sekeng mohla a nyala mosadi yoo a mo kgethetšwego ke BadimoThabišo. (2)

[11]

Dikarabo tša mošongwana wa kgaolo ya 27

- 27.1 Ditau o ganne go nyala mosadi yoo a mo kgethetšwego ke badimo go fihlela mokgekolo Komanyi a bona bokaone e le go nyalela Thabišo lapa. (2)
- 27.2 Barutwana ba tla fa maikutlo a go fapana
Ke maikutlo a pefelo. O kwa bohloko ka ge Ditau a ganne go nyala morwedi wa gagwe gomme mafelelong o nyalelwa lapa. (2)
- 27.3 Mongwadi o anega ditiragalo tšeo di lebanego le go se theeletše lentšu la mohu.
O tšweletša dimelo tša baanegwa (Ditau ke motho wa go se amogele dikeletšo, wa manganga)
O tšweletša maikutlo a baanegwa.(Komanyi o tšweletša maikutlo a manyami ge Ditau a gana go nyala Thabišo). (2)

[6]

Dikarabo tša mošongwana wa kgaolo ya 28

- 28.1 Tiragalo ya go fihla gaBahlaloga e direga ka mahwibi. (2)
- 2.2 Nthuše ke mosadi wa Ditau, Ditau ke monna wa Nthuše (1)
- 2.3 Ditau a ka gana gore ngwana yoo ke wa gagwe. Nthuše le Ditau ba ka iteka gape (2)
- 2.4 Balekwa ba tla fa maikutlo a go fapana
Mohlala:
Maikutlo a kgakanego/letšhogo. Ditau o gakantšhitšwe ke seemo sa lesea leo (2)
- 2.5 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.
Mohlala:
Ke be ke tla nyakišiša gore bothata ke eng.

GOBA

- Ke be ke tlo amogela gore ke mediro ya go tshela lentšu la mohu ga Ditau (2)

[9]

Dikarabo tša mošongwana wa kgaolo ya 29

29.1 O na le lenyatšo

- Ge a bolela le mmagwe o re “Mma ke le botše bjang le gona ga kae gore Thabišo yo wa lena ga ke mo rate?”

O na le manganga

- O ngangišana le mmagwe mabapi le taba ya go nyala Thabišo

(E TEE fela)

(2)

29.2

Poledišano e utolla semelo sa Ditau sa go fela pelo (“Ke le botše bjang le gona ga kae gore Thabišo yo wa lena ga ke mo rate?”)

Poledišano e tšweletša maikutlo a Komanyi a lerato le leago go Ditau – (“Le ge o ka dira bjalo ngwanaka, efela o tsebe gore lentšu la mohu le a lotwa”)

Poledišano e tšwetša ditiragalo pele (Fao mongwadi a hlaelwago ke mantšu o diriša poledišano ya Senyama le Makgabo go hlaloša maitshwaro a Ditau)

Poledišano e tšweletša thulanontle (Ditau o thulana le mmagwe, Komanyi, le (TŠE THARO fela)

(3)

29.3 Balekwa ba tla fa diponelopele tša go fapana.

- Ditau a ka gana go ba kgoši ya Bakone
- Ditau a ka feleletša a nyala basadi ba babedi go kgotsofatša batswadi le pelo ya gagwe
- Ditau a ka feleletša a se a nyala

(3)

29.4

Setsopolwa se bolela ka taba ya go leka go eletša Ditau gore o swanetše go latela taelo ya tatagwe ya gore a nyale Thabišo gomme Ditau o a ngangabala Tlemollo ya lehuto e lebane le Ditau yo a feleletšago a nyala Thabišo

Ditaba motseng wa Bakone di boela sekeng.

(3)

29.5 Balekwa ba tla fa melaetša ya go fapana.

Mohlala:

Ge o sa theeletše dikeletšo o ka se lokelwe ke selo, Ditau ga se a ka a lokelwa ke selo pele ga ge a nyala Thabišo (Melaetša ya maleba e tla)

(3)

[14]

Dikarabo tša mošongwana wa kgaolo ya 30

- 30.1 Ditau. (1)
- 30.2 Mothalonako ke taetšo ya nako ya tatelano ya ditiragalo.
- Tiragalo ya go goroga ga Komanyi, Makgabo le Senyama gaPilošamadiba e direga letšatši leo le latelago ge le rotoša mahlasedi a lona Bohlabela (3)
- 30.3 Balekwa ba tla fa maikutlo a go fapana
- Mohlala: Maikutlo a lethabo, ba thabišwa ke gore go ilwe go fetšwa ditaba tša go nyalwa gaThabišo, Go tla ba le boroko
- GOBA
- Maikutlo a letšhogo, ba tšhošwa ke gore ga ba tsebe gore ba ga Pilošamadiba ba ka ba dira eng (2)
- 30.4 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.
- Mohlala:
- Khabara e tšweletša monna a letša phalafala. Kgorong ya Kgoši Pilošamadiba phalafala e biletša setšhaba kgorong go tla go seka molato wa Mothofela. Khabara ya puku e tšweletša meboto. Magoši ao a agelanego le Kgoši Tsweke a arogantšhwa ke meboto. Mengwako, Ngaka Mpotšer oalafela Ditau ka ngwakong wa gagwe moo a tomoletšego Nthuše mahlo. (3)

[9]

Dikarabo tša mošongwana wa kgaolo ya 31

- 31.1 Thulanontle, Mamojele o thulana le Nakedi ka ge Nakedi a phaile theto ya morwedi wa Mamajele ka kgang. (2)
- 31.2 Tikologo ya segologolo, melato e sekwa kgorong ya mošate wa Manamela. (2)
- 31.3 Kgoši e ka bona Nakedi phošo gomme a ahlolwa kgomo. (2)
- 31.4 Maikutlo a pefelo, banna ba ba gataka ditokelo tša bana le basadi. (2)
- 31.5 Banna ba se phaye theto ka kgang.
- Batswadi ge ba roma bana ba netefatše gore ba bolokegile. (2)
- 31.6 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.
- Mohlala:
- Ee,se se tla ba fa sebaka sa go boledišana ka taba ye gabotse gore ba se tšee sephetho sa go huwetšwa ke maikutlo.
- Aowa, Mamojele o tlile go kgoši ka ge a sa tsebe gore a dire eng. (2)

[9]

Dikarabo tša mošongwana wa kgaolo ya 32

- 32.1 Ditung tša setsopolwa se di amana le go latša badimo gore ba kgone go amogela Nthuše bjalo ka mmakgoši wa Bakone go ya ka taelo ya ngaka Ngwetšana. (2)
- 32.2 Mothalonako ke taetšo ya nako ya tatelano ya ditiragalo. Tiragalo ya go šupetša banna kgomo ya go latša Badimo e diragetše ge le sa tšo ntšha nko (2)
- 32.3 “E....moisa a nyenyebetše ka go kwa bohloko” Ditau o kwa bohloko morago ga go ragwa ke kgomo ya go latša Badimo. (2)
- 32.4 Thulano ya ka ntle. Banna ba babedi ba motse ba fapana ka mantšu ka ge ba bakišana go sega seledu sa kgomo. (2)
- 32.5 Mongwadi o anega ditiragalo tša go latša badimo ba Bakone Mongwadi o tšweletša dikgopolo tša gagwe mabapi le tumelo ya setšo ya banna ya go sega seledu sa kgomo go tiiša bonna bjalo ka bošilo. (2)

[10]

Dikarabo tša mošongwana wa kgaolo ya 33

- 33.1 Komanyi. (1)
- 33.2 Tšhomišo ya dingaka tša setšo. Go sepelwa ka maoto ge go tšewa maeto (2)
- 33.3 Komanyi ke mmago molwantšhwa (Ditau) Rašuwa ke rangwane wa molwantšhwa (Ditau) (2)
- 33.4 Mongwadi o hlaloša ditiragalo bjalo ka ge di direga, bakgomana ba mošate ba ya ga kgoši Pilošamadiba, Komanyi o tsogela go ngaka Mpotše go re a tle a lokiše motse wa Bakone, Ditau o be a tomoletše Nthuše mahlo ka ngwakaneng, Ditau o thomile go boela monaganong wa gagwe. O šomišitše motho wa boraro go hlaloša ditiragalo (2)
- 33.5 Mothalonako ke taetšo ya tatelano ya nako ya ditiragalo. Tiragalo ya barongwa ba go nyala Thabišo e diragetše ka ledimadima ... (3)
(TŠE PEDI fela)
- 33.6 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.
Mohlala:
Aowa, Mojasagagwe o a ipihla a re go bonwa a se lotwe
Manaba a lapa leo le ona a ka tšea magato a go tiiša diemadirile tša ona
Ba ka ya ba mo foraforetša ka go mo phelea ka Leleme gore a ba bofollele
Dipheko ke sephiri
(TŠE THARO fela)

GOBA

Ee, ke tshwanelo

Bošego ba ka bonwa ke baloi

Ge manaba a ba lebeletše a tlo boifa lapa leo

Taba ya go thea motse mosegare e bontšha boitshepo (3)

[13]

Dikarabo tša mošongwana wa kgaolo ya 34

34.1 Ka moka ke Bakone. (2)

Komanyi ke mosadi wa mohu kgoši Tsweke mola Ditau e le morwa wa gagwe.

34.2 Go foka moya wa khutšo le lethabo. Dikgomo tša mošate wa Bakone di tswetše mafahla le Thabišo o mmeleng. (2)

34.3 Tiragalo ya ge dikgomo tše nne tša mošate wa Bakone di tswetše mafahla. e diragala maseng

34.4 Ditau o tsenela Thabišo ebile o ba mmeleng.

Dikgomo tše nne tša mošate di tswala mafahla naga ya Bakone e aparetšwe ke khutšo le lethabo. (2)

34.5 Mmadi o be a se a letela gore Ditau mafelelong a ka nyala Thabišo. (2)

[10]

Dikarabo tša mošongwana wa kgaolo ya 35

35.1 Rašuwa ke rangwane wa Ditau ke molamo wa Komanyi.

Komanyi ke mmago Ditau mogadibo wa Rašuwa.

Ditau ke morwa wa Komanyi motlogolo wa Rašuwa. (2)

35.2 O na le kwelobohloko, o amogela Rašuwa ka lapeng la gagwe.

O na le tebelelo, o swarela Rašuwa ka seo a kilego a se dira morwa wa gagwe. (2)

35.3 Rašuwa ge a nyamalala morago ga go kgopela tshwarelo go Ditau o falaletše go

Bahlalerwa ba Magagamatala. Fao o dutše le mosadi wa mohlologadi yoo

barwa ba gagwe ba mo rakilego morago ga lehu la mmabo. (2)

35.4 Balekwa ba tla fa maikutlo a go fapana

Mohlala:

Rašuwa - A manyami, o nyamišwa ke gore ga a sa na motse.

Komanyi - A kwelobohloko, o kwela Rašuwa bohloko ka ge a se sa na

motse.

35.5 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.

Ke sa maleba ka gore ba tšhaba go segwa ke batho ka ge tatago bona e se sa le

Kgoši ga se sa maleba motho ga se a swanela go tšhabela mathata. (2)

18: KAROLO YA B LE C: RUBRIKI YA GO SWAYA DIPOTŠIŠO TŠE TELELE /PADI, KANEGELOTŠHABA LE PAPADI [MEPUTSO = 25]

Dinyakwa	Bokgoni bja go ikgetha	Bokgoni bja maemo	Bokgoni bja magareng	Bokgoni bja motheo	Ga go bokgoni
DITENG	12-15	9-11	6-8	4-5	0-3
<p>Tlhalošo ya sererwa Botebo bja dikgopolo, kgonthišo le kwešišo ya setsopolwa.</p> <p>MEPUTSO YE 15</p>	<p>-Karabo ye botsebotse go fetiša: 14 – 15 .</p> <p>Karabo ye botsebotse: 12 – 13.</p> <p>Tlhalošo ye e tseneletšego ya sererwa.</p> <p>Tatelano ya dikgopolo tša go ba le maatlakgogedi tša go amana thwii le temana.</p> <p>Kwešišo ye botsebotse ya sengwalwa le setsopolwa.</p>	<p>-Kwešišo le tlhalošo ye botse ya sererwa.</p> <p>-Potšišo e arabilwe ka botlalo.</p> <p>-Dikgopolo tšeo di filwego di a kwala eupša ga se tšona ka moka tšeo di hlalošitšwego ka mo go nyakegago.</p> <p>-Kwešišo ya sengwalwa le setsopolwa e a bonala.</p>	<p>-Kwešišo ya magareng ya sererwa eupša ga se dintlha ka moka tšeo di hlalošwago ka botlalo.</p> <p>-Bontši bja dintlha di amana le sererwa.</p> <p>-Tše dingwe tša dikgopolo di a kwagala eupša ga di kgodiše.</p> <p>-Kwešišo ya motheo ya sengwalwa le setsopolwa.</p>	<p>-Kwešišo ye nnyane ya sererwa.</p> <p>-Ga go dintlha tšeo di hlalošwago ka botlalo</p> <p>-Dintlha tše nnyane di amana le sererwa.</p> <p>-Tlhalošo e amana gannyane le sererwa</p> <p>-Kwešišo ye nnyane ya sengwalwa le setsopolwa.</p>	<p>-Ga go kwešišo ya sererwa.</p> <p>-Maiteko a go araba potšišo a fokola kudu.</p> <p>-Ditlhalošo ga di kgotsofatše.</p> <p>-Morutwana ga a tsebe sengwalwa.</p>

SEBOPEGO LE POLELO	8 – 10	6 – 7	4 – 5	2 – 3	0 – 1
Sebopego, kelelo le kalo ya dikgopolo Polelo,segalo le setaele tšeo di dirišitšwego ge go ngwalwa taodišo Meputso YE 10	-Sebopego se tšweletša tlemagano ya dikgopolo ye botsebotse -Matseno le mafetšo ke a mabotse kudukudu. -Dikgopolo di hlamegile ebile di tšweleditšwe ka bokgwari. -Polelo, segalo le setaele di a kgahliša, ke tša maleba ebile di tšwele mahlalagading.	-Sebopego se tšwelela gabotse ebile se tšweletša go ela ga dikgopolo. -Go na le tlemagano ye botse magareng ga matseno, mafetšo le ditemana tše dingwe tša taodišo yeo. -Kelelo ye botse ya dikgopolo. -Polelo segalo le setaele ke tša maleba.	Sebopego se a tšwelela -Peakanyo le tlemaganyo ya dikgopolo e gona eupša e na le mafokodi. -Diphošo tša polelo ke tše nnyane eupša segalo le setaele ke tša maleba. -Peakanyo ya ditemana ke ya maleba.	-Sebopego se bontšha diphošo tša peakanyo. -Dikgopolo ga se tša bewa ka tshwanelo. -Diphošo tša polelo ke tše ntši. -Segalo le setaele ga se tša maleba. -Peakanyo ya ditemana e fošagetše	-Tlhokego ya peakanyo ye botse ya sebopego e dira gore dikgopolo di se elele gabotse -Diphošo tša polelo le setaele sa go fošagala di dira gore go be bothata go bala le go kwešiša molaetša wa taodišo. -Segalo le setaele di fošagetše kudu. -Peakanyo ya ditemana e fošagetše kudu.

19. TLOTLONTŠU

	Lentšu/	Tihalošo
1	Dithekniki	Ditlabela tšeo di dirišwago ge go sekasekwa Padi.
2	Gagarwa	Ba bolawa ka lerumo.
3	Gatoga ditao	Go tloga mo o dulago go ya mo gongwe go hwetša bokaone.
4	Ipha naga	O tloga gae go sa tsebje mo o ilego gona.
5	Kgothekgothe	Go kgobokanwe ka bontši
6	Letata	Lehlalosešagotee la lethebo e lego kobo ya bogoš
7	Makatanamane	Ka bontši
8	Mabotšiši	Mehuta ye e fapanego ya mantšu a go šomišwa go dipotšišo tša padi go ya ka maemo a kwešišo.
9	Mantšutaolo	Mantšu a bohlokwa ao a šupago seo potšišo e se nyakago, ge o araba.
10	Mmetha	A mo itia
11	Nkatlapana	Lepokisana la dintlha tša go thuša go kwešiša seo se hlathollwago
12	Pukukgakollo	Puku ya go fa kgakollo, tlhahlo le tshedimošo go barutwana mabapi le tshekatsheko ya dipotšišo tša padi.
13	Roba leoto	Go mo imiša
14	Taodišophelo	Taodišo mabapi le tša bophelo bja mongwadi wa Padi.
15	Tebelelokaretšo	Dielemente tšeo di bopago tlhahlobo ya Lephephe la Bobedi.
16	Tshereanya	Go tlaetša ka mokgwa wa boloi
17	Tšwa difate	Go sepela goba go tloga gae go ya felo mo gongwe.

20. METHOPO

1. Mpepele M.J. (2014) *Badimo Ba Boletše*. Soshanguve. Taodi Ramarumo Publishers
2. Department of Basic Education. (2011) *Setatamente sa pholisi sa lenaneothuto le kelo mephato ya 10 – 12*.
3. Department of Basic Education. (Nov 2017) *Sepedi HL P2*
4. Department of Basic Education. (Feb-Mar 2018) *Sepedi HL P2*
5. Department of Basic Education. (Feb-Mar 2018) *Sepedi HL P2 Memorandum*
6. Department of Basic Education. (Nov 2018) *Sepedi HL P2*
7. Department of Basic Education. (Nov 2018) *Sepedi HL P2 Memorandum*
8. Department of Basic Education. (May-Jun 2019) *Sepedi HL P2*
9. Department of Basic Education. (May-Jun 2019) *Sepedi HL P2 Memorandum*
10. Department of Basic Education. (Nov 2019) *Sepedi HL P2*
11. Department of Basic Education. (Nov 2019) *Sepedi HL P2 Memorandum*
12. De Schryver, Gilles-Maurice, et al. (2007). *Pukuntšu ya Polelopedi ya Sekolo – Sesotho sa Leboa le Seisimane*. Cape Town. Oxford University Press
13. Limpopo Department of Education. (Lewedi 2019) *Sepedi HL P2*
14. Limpopo Department of Education. (Lewedi 2019) *Sepedi HL P2 Memorandum*
15. Mpumalanga Department of Education. (September 2019) *Sepedi HL P2*
16. Mpumalanga Department of Education. (September 2019) *Sepedi HL P2 Memorandum*
17. Pharos (2014). *South African Multilingual Dictionary*. Cape Town. Pharos Dictionaries.
18. Rakoma J.R.D. (1978) *Marema – ka – dika tša Sesotho sa Lebowa*. Cape Town. J.L. Van Schaik Publishers.
19. Serudu S.M. *Oketša tsebo*
20. WWW.clipart/library.com

PUKUKGAKOLLO YE E HLAMILWE LE GO BEAKANYWA KE:

Betty M Ramohlale : _____

Gertrude M Sebesho : _____

Marabeele B Tladi : _____

Pheladi P Ramohlale : _____

Priscilla MK Setwaba : _____

Sahara J Machoga : _____

Sibongile M Zwane : _____

Tshegishi TA Magolego : _____

The Mind the Gap study guide series

This publication is not for sale.

© Copyright Department of Basic Education
www.education.gov.za

Call Centre 0800 202 993

Sepedi Leleme la Gae Grade 12- Badimo Ba Boletse- **ISBN 978-1-4315-3383-1**

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA